

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**KEREM İLE ASLI HİKÂYESİ EŞ METİNLERİNDE JUNG'UN
DÖRT ARKETİPİ**

Yüksek Lisans Tezi

Bahriye Kalkan

Çorum-2022

**KEREM İLE ASLI HİKÂYESİ EŞ METİNLERİNDE JUNG'UN DÖRT
ARKETİPİ**

BAHRİYE KALKAN

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi ATİYE NAZLI**

Çorum 2022

Bahriye KALKAN tarafından hazırlanan “Kerem ile Aslı Hikâyesi Eş Metinlerinde Jung’un Dört Arketipi” başlıklı bu çalışma, .../.../20... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Özlem DEMREN

.....

Dr. Öğr. Üyesi Atiye NAZLI

.....

Dr. Öğr. Üyesi Altu ORTAKCI

.....

(Unvanı, Adı SOYADI)

.....

(Unvanı, Adı SOYADI)

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile’ın Anabilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora derecesi alması onanmıştır

Prof. Dr. Muhammed Asif Yoldaş

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim.

Bahriye KALKAN

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİ EŞ METİNLERİNDE JUNG'UN DÖRT ARKETİPİ

Bahriye KALKAN

ORCID: 0000-0002-7423-1851

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Nisan 2022

ÖZET

Bir milletin maddi manevi tüm değerlerini koruyup gelecek nesillere aktarmasıyla kültür oluşur. Halk anlatmaları da kültür aktarımını sağlayan önemli unsurlardandır. Halk hikâyeleri de halk anlatmalarının önemli bir bölümünü oluşturur. Halk hikâyeleri başlangıçta sözlü olarak aktarılmıştır. Halk hikâyecilik geleneğinde hikâyeler, âşıklar ve meddahlar vasıtasıyla yayılıp şekillenmiştir. Daha sonraki dönemlerde de yazıya geçirilmiştir. Halk hikâyeleri; sevda konulu olanlar, kahramanlık konulu olanlar, hem sevda hem kahramanlık konulu olanlar olarak kendi içinde sınıflara ayrılmaktadır. Kerem ile Aslı hikâyesi, sevda konulu hikâyeler arasında bulunmaktadır.

Kerem ile Aslı hikâyesi Türk halk hikâyeleri arasında çokça bilinen bir hikâyedir. Hikâye sadece Türkiye ve Azerbaycan sahasıyla sınırlı kalmamıştır. Bugün tüm Türk dünyasında bilinmekte ve Türklerin gittiği her coğrafyada varlığını korumaktadır. Balkanlar'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Türk Cumhuriyetleri'ne kadar her yerde bilinmektedir. Kerem ile Aslı sevda konusunu içtenlikle işlemiştir. Bu sebeple çok sevilmiş ve sözlü gelenekte anlatıcısının gittiği, gördüğü, gezdiği yerler ile bir etkileşim hâlinde olmuştur. Bundan dolayı da eş metinler çeşitlenmiştir. Bu çalışma Kerem ile Aslı hikâyesinin batı sahasında bilinen eş metinleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmaya yüzlerce yıllık Türk toprağı olan Kerkük'ün de bir varyantı dâhil edilmiştir.

Halkın hafızasında önemli yere sahip olan Kerem ile Aslı hikâyesi, Türk halk hikâyecilik geleneğinde görülen motifler yönünden de oldukça zengindir. Bu sebeple bu çalışmada hikâyede geçen motifler ve epizotlar da listelenmiştir. Hikâyenin bu yönlerden zengin olmasından dolayı arketipsel olarak da incelenmesi önem arz etmektedir. Tezimizin son

kısmını “Analitik Psikoloji”nin kurucularından Carl Gustav Jung’un “ilk örnek” dediği, kolektif bilinçdışı gelecek nesillere aktaran “arketip”lerinin Kerem ile Aslı hikâyesi üzerindeki incelemesi oluşturmaktadır. Bu hikâyede Jung’un, öne çıkan dört arketipi olan “anne”, “anima-animus”, “persona” ve “gölge” arketipleri esas alınmış ve Kerem ile Aslı hikâyesinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kerem ile Aslı hikâyesi, Carl Gustav Jung, Dört Arketip, Eş Metin.

Bilim Kodu: 31003

THE FOUR ARCHETYPES OF JUNG IN KEREM AND ASLI'S STORIES VARIANTS

Bahriye KALKAN

ORCID: 0000-0002-7423-1851

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

April 2022

ABSTRACT

Culture is formed when a nation preserves all its material and nonmaterial values and transfers it to the future generations. Folk narratives is also one of the important elements provides cultural transmission. Narratives also forms a significant part of folk narratives. In the beginning, narratives are transferred by verbally. In the narratives tradition, narratives are propagated and shaped via asik and meddah. In the later periods, It was put down on paper. Narratives; divides into classes as those on love, those on heroism, those both on love and heroism. Kerem ile Asli story in situated amongst the stories those on love.

Kerem ile Asli story is commonly known amongst the Turkish narratives. The narrative was not only limited in Turkey and Azerbaijan. Today, It is known by whole Turkic world and preserves its existence in every location it reached. It is known everywhere from Balkans to Anatolia, Anatolia to Turkic Republics. Kerem ile Asli dealt with love subject intimately. For this reason, It was well-liked and It was in interaction with the teller's places he visited, seen, travelled. Hence, similiar texts become diversified. This study is limited with the known similar texts of the Kerem ile Asli in the western field. A variant of Kirkuk which was a Turkish land for hundreds of years is included.

The narrative of Kerem ile Asli, which has an important place in the memory of the folk, is also quite rich in motifs seen in Turkish narrative tradition. Therefore, motifs and episodes in the narrative are listed in this study. As the narrative is rich in these aspects, it is also important to be examined in archetypically. Last part of our thesis is consists of the examination of "archetypes", which Carl Gustav Jung, one of the founders of "Analytical Psychology", called "First Example" transferring the collective unconsciousness to future

generations in the narrative of Kerem ile Asli. In this narrative, four prominent archetypes of Jung “Mother”, “anima-animus”, “persona” and “shadow” are taken as a basis and was tried to be determined on the narrative of Kerem ile Asli.

Key Words: Narrative of Kerem ile Asli, Carl Gustav Jung, Four archetypes, Variant.

Science Code: 31003

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecinde; bilgisini ve ilgisini esirgemeyen, her zaman yol gösteren, desteğini her zaman hissettiğim, danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Atiye Nazlı'ya, saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman bana inanan, güvenen, maddi ve manevi tüm yardımlarını esirgemeyen, daima arkamda olduğunu hissettiğim aileme; sevgili annem Rehme Kalkan'a, sevgili babam Özcan Kalkan'a ve kardeşim Oğuz Kaan Kalkan'a sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Çorum'da geçirdiğim zamanlarımda olduğu gibi İzmir'e gittiğimde de her zaman yanımda, yakınımda hissettiğim; kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Elif Ayan Nizam ve eşi kıymetli ağabeyim Turgay Nizam'a ve kızları Efran Begüm Nizam'a bana olan destekleri için teşekkür ederim.

Tezi bitireceğime dair umudunu yitirmeyen, devam etmem için beni cesaretlendiren sevgili arkadaşım Fatih Özaydın'a yanımda olduğu için teşekkür ederim.

Bahriye KALKAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

HİKÂYE VE HALK HİKÂYESİ, HALK HİKÂYECİLİK GELENEĞİ

1.1.Hikâye ve Halk Hikâyesinin Tanımı.....	3
1.2.Halk Hikâyelerinin Özellikleri.....	4
1.2.1. Şekil Özellikleri.....	4
1.2.2. Muhteva Özellikleri.....	6
1.3.Halk Hikâyelerinin Yapısı.....	6
1.4. Halk Hikâyelerinin Kaynakları.....	8
1.5. Halk Hikâyelerinin Tasnifi.....	9

2. BÖLÜM

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNİN EŞ METİNLERİ

2.1. Kerem ile Aslı Hikâyesinin Eş Metinleri Hakkında Genel Bilgi.....	12
2.1.1.Behçet Mahir Anlatması.....	12
2.1.2.Azerbaycan Varyantı.....	12
2.1.3.Kerkük Varyantı.....	12
2.1.4. Orhan Güzel'in Yazdığı Kerem ile Aslı Hikâyesi.....	13
2.1.5.Kerem ile Aslı Lisans Tezi.....	13
2.1.6.Ferhat Aslan Kerem ile Aslı.....	13
2.1.7.Şükrü Elçin Kerem ile Aslı Hikâyesi.....	14

2.1.8.Ali Duymaz Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma.....	14
2.1.9.Proben Der Volkklitteratur Der Turkishen Stamme VIII.....	14

3. BÖLÜM

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNDE BULUNAN MOTİFLER VE EPİZOTLAR

3.1. Kerem ile Aslı Hikâyesinin Motifleri.....	16
3.1.1.Behçet Mahir Anlatması Motifler.....	16
3.1.2. Azerbaycan Varyantı Motifler.....	16
3.1.3.Kerem İle Aslı Kerkük Varyantı.....	17
3.1.4.Orhan Güzel Motifler.....	18
3.1.5.Lisans Tezi Motifler.....	19
3.1.6.Ferhat Aslan Motifler.....	20
3.1.7.Şükrü Elçin Motifler.....	22
3.1.8.Ali Duymaz Motifler.....	23
3.1.9.Proben VIII Motifler.....	24
3.2. Kerem ile Aslı Hikâyesinin Epizotları.....	27
3.2.1. Behçet Mahir Anlatması Epizotlar.....	27
3.2.2. Azerbaycan Varyantı Epizotlar.....	28
3.2.3.Kerkük Varyantı Epizotlar.....	29
3.2.4.Orhan Güzel Epizotlar.....	30
3.2.5.Lisans Tezi Epizotlar.....	30
3.2.6.Ferhat Aslan Epizotlar.....	31
3.2.7.Şükrü Elçin Epizotlar.....	33
3.2.8.Ali Duymaz Kerem İle Aslı Epizotlar.....	34
3.2.9.Proben VIII Epizotlar.....	35

4. BÖLÜM

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNDE JUNG'UN DÖRT ARKETİPİ

4.1. Carl Gustav Jung'un Dört Arketipi.....	41
---	----

4.1.1.	Anne Arketipi.....	45
4.1.2.	Anima ve Animus Arketipi.....	49
4.1.3.	Persona Arketipi.....	53
4.1.4.	Gölge Arketipi.....	57
SONUÇ		61
KAYNAKLAR		63
EKLER		65
EK-1 Kerem ile Aslı Kerkük Varyantı		66
EK-2 Kerem ile Aslı Kerkük Varyantı Günümüz Türkiye Türkçesine Aktarılmış Metin		67

KISALTMALAR

vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
(a.s.)	Aleyhisselam
TDK	Türk Dil Kurumu
C. G.	Carl Gustav
Proben	Der Volslitteratur Der Turkishchen Stamme VIII Proben-VIII

GİRİŞ

Halkın ortaklaşa meydana getirdiği, milletin maddi ve manevi bütün değerlerini taşıyan, kültürün içinde var olan ve onun bir parçası olan halk anlatmaları kültürel birtakım kodlar taşır. Bu kodlar nesilden nesile sözlü gelenek içerisinde geldiği gibi, bugün yazılı gelenek içerisinde dahi sözlü bir şekilde var olmaktadır. Günlük hayatta dahi halk anlatmaları içerisinde Türk halkının gönlüne taht kurmuş kahramanlar üzerinden örnekler verip yeri geldiğinde kendimize dersler çıkarmaktayız. Dilden dile, nesilden nesile aktarılagelmiş anlatmalardan biri de halk hikâyeleridir.

Halk hikâyeleri, “Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup aşk, kahramanlık vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İran ve Hint İnan olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım-nesir karışık anlatmalardır.” (Alptekin, 2015: 18)

Halk anlatıları içerisinde yer alan çok sevilip çok bilinen, yer yer kendi yaşadığımız sevdaları benzettiğimiz içtenliğiyle bizi mest eden, hikâyelerden biri de şüphesiz Kerem ile Aslı hikâyesidir. Destandan sonraki dönemde iyice halkla bütünleşmiş, zaten halkın kendi mahsulü olan bu hikâye öylesine unutulup gitmemiş, anlatıcısı ile gezip göre göre beslenmiş içerisine kimi zaman yeni yer adları kimi zaman başka karakterler ve olaylar girmiştir.

Özellikle sevda konulu hikâyelerde öne çıkan esas kız ve esas oğlan sabit kalsa bile, zaman zaman anlatmaya farklı kahramanlar dâhil olmuştur ya da yardımcı kahramanlar farklı isimlerle anılmıştır. Fakat o esas kız ve esas oğlan öylesine bâkidir ki bugün bile şarkılar, türküler, şiirler onları anar durur.

Yayıldıkça çeşitlenen bu hikâyenin bugün fazlaca eş metni bulunmaktadır. Yazma ve sözlü varyantlar dışında bu hikâye tekrar tekrar düzenlenmiş yeniden yazılmıştır. Bu sebeple çalışmaya biri Kerkük Varyantı olarak geçmekte olan iki piyes metni dâhil edilmiştir. Azerbaycan’dan bir basma, Türkiye sahasından biri Şükrü Elçin’in çalışması ve diğeri “İkbal Nüshası” olarak bilinen üç basma eser ile yazma eserlerdeki anlatımı görebilmek açısından bir yazma nüsha dâhil edilmiştir. Ignaz Kunos ve Wilhelm tarafından derlenmiş olan Kerem ile Aslı şiirleri ile Meddah Behçet Mahir’den derlenen sözlü bir varyant, çalışma kapsamına alınmıştır. Daha evvel yapılan çalışmalarda doğu sahasına değinildiği için, bu çalışmada batı sahasına bağlı kalınmıştır. Türkiye’de bilinenlerin dışında bir Azerbaycan varyantı da çalışmaya ilave edilmiştir.

Eş metinlerdeki çeşitlilik, hikâyenin içeriğini de çeşitlendirir. Kerem ile Aslı hikâyesi yoğun bir motif zenginliğine sahiptir. Bu sebeple Ali Berat Alptekin’in epizot bulma yöntemi ile de incelemeye gayet uygundur.

Hikâyenin motif ve epizotlarındaki bu çeşitlilik, hikâyeyi arketipsel açıdan incelemeye uygun hâle getirmektedir. Bu sebeple arketip inceleme açısından uygun olan bu hikâye, Carl Gustav

Jung'un öne çıkan dört arketipi olan, *anne*, *anima-animus*, *persona* ve *gölge* arketipleri yönünden incelenmiştir.

1. BÖLÜM

HİKÂYE VE HALK HİKÂYESİ, HALK HİKÂYECİLİK GELENEĞİ

Hikâye ve halk hikâyesi dediğimiz zaman bu konunun ortak yapı taşı olan “hikâye” kelimesidir ki anlatmak ve aktarmak üzerine kuruludur. Halk hikâyesi de kendine has özellikleri ve anlatıcısı olan, göçebelikten yerleşik hayata geçişin izlerini taşıyan, ilk anlatmalardır. Aşk ve kahramanlık gibi konuları işlemesi yönüyle, halkın pek çok kültürel ögesini taşımaktadır. Bu çeşitliliği sebebi ile halk hikâyeleri üzerinde, inceleme yapabilmek açısından bu anlatmalar oldukça verimlidir.

1.1. Hikâye ve Halk Hikâyesinin Tanımı

Halk hikâyesi için yapılan tanımlara değinmeden önce ortak yapı taşı olan “hikâye” kelimesi için yapılmış tanımlara bakmak gerekmektedir. Pek çok sözlük ve ansiklopedide hikâye tanımı yapılmıştır.

İlk olarak, *Güncel Türkçe Sözlük*'te bulunan tanıma göre hikâye, “1. Bir olayın sözlü ve yazılı olarak anlatılması. 2. Aslı olmayan söz, olay. 3. Gerçek ya da tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü.” (<https://sozluk.gov.tr/>) gibi anlamlar ifade etmektedir.

Kamus-ı Türki'de Şemsettin Sami'nin, “nakletme, bir vak'a ve macerayı sırasıyla anlatma, söyleme; gerçek veya uydurma ve ekseriya hisse kapmağa mahsus sergüzeşt ve vukuat, kıssa” (Alptekin 2015, s. 17) ve *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*'te; “Anlatma; roman; masal; olmuş bir hadise” (Devellioğlu, 2001, s. 440) tanımları yer almaktadır. Şükrü Elçin ise halk hikâyesi için şu tanımları yapmaktadır:

Arap dilinde başlangıçta “kıssa” ve rivâyet” olarak düşünülen, sonraları “eğlendirmek” maksadı ile “taklid” mânâsında kullanılan “hikâye” deyiimi, gerçek veya hayali birtakım vak'aların, maceraların hususi bir üslûpla, sözle nakil ve tekrarı demektir. Bu tarif az bir farkla bugün anladığımız “halk” ve “modern” hikâye türü için de kabul edilir. (Elçin, 2004, s. 444)

Ansiklopedilerde yapılan tanımlardan birine değinecek olursak; “Arapça olan bir kelimenin lügat mânâsı “bir sözü ve bir haberi nakl veya rivâyet eylemek” bir nesneye benzemek, bir kimseyi fi'len yahut kavlen taklit etmek, bir kimseden bir söz nakletmek”tir (Alptekin 2015, s. 16).

Halkın meydana getirdiği hikâyeler olan, “halk hikâyesi” tanımı için bu konuda bildirilmiş görüşlerden faydalanmak gerekmektedir.

Halk hikâyesi ve Halk Hikâyeciliği kitabıyla konu hakkında ilk başvuru kaynağı olarak aklı gelen isimlerden Pertev Naili Boratav, bu tür için: “Belki eskiden destanların gördükleri

vazifeleri üzerine almış orijinal bir nev'in mahsulleri." (Alptekin,2015, s.19) ifadesini kullanmaktadır.

Halk hikâyesi için yapılmış en derli toplu tanımlardan birisi, konu üzerine önemli çalışmalar yapmış Ali Berat Alptekin'in görüşüdür:

Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık; vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslâm ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatmalardır." (Alptekin, 2015, s.18)

Bugün Anadolu sahasında "halk hikâyesi" adıyla anılan bu tür, Azerbaycan'da "dastan, hekaye"; Türkmenistan'da "dessan, halk dessanı, epos, gahırmançılık epos, gahırmançılıklı dessan, erteki epos, avtorlu dessanlar, halk eposu" Kazakistan'da epos, arkaik epos, köne epos, batırlık epos, kahramandık epos, liro epos, ğaşıktık apos, romandık epos, batırlık ertegi, cır, batırlar cırı, tarihi cır, ğaşıktık cır, epostık cır, liro-epostık cırlar,dastan, anız"; Kırgızistan'da "Comok, epos, dastan, epik dastan, baatardık epos, baatardık comok, miftik köönö, batırdık epos, köönö epos, arhaik epos"; Irak Türkleri ve Kırım Tatarları'nda "Destan" gibi isimlerle bilinmektedir (Alptekin, 2015, s.20).

Hikâye ile anlamdaş başka kelimeler de bulunmaktadır. "*Dede Korkut*" hikâyelerinde yer alan boy terimi on iki hikâyeden her biri için kullanılmıştır (Ergin, 2016, s.30). Halk hikâyesine göre bir nebze daha kısa oldukları için pek çok araştırmacı tarafından, Dede Korkut Hikâyeleri, destandan hikâyeye geçişin bir köprüsü olarak kabul edilmektedir. Tamamen mensur anlatılan hikayeler ise "kara hikâye" olarak adlandırılırken; kısa bir türküye bağlı olarak anlatılanlar ise; "serküşte, kaside veya bozlak" olarak adlandırılır.

Boratav bu hikâyeler için:

Bazen tek bir türkü etrafında meydana gelmiş küçük hikâyeler ise; bunlara Kuzey Anadolu'da, serküşte, veya kaside, İsmail Habib ve Ali Rıza Yalğın'ın verdikleri bilgilere göre, Güney'de bunlara bozlak adı verilir. Ben öyle sanıyorum ki, bozlak, bunların içindeki türkülere verilen addır.(Boratav, 2014, s.37-38) demektedir.

Diğer tüm halk edebiyatı mahsulleri gibi, halk hikâyesi türünün de kendine has belirleyici özellikleri bulunmaktadır.

1.2.Halk Hikâyelerinin Özellikleri

1.2.1. Şekil Özellikleri

Halk hikâyeleri nazım-nesir karışık anlatmalardır. Bu özellik masal, efsane, menkabe ve fıkra türlerinde nadiren görülmektedir. Olayların anlatıldığı, tasvirlerin oldukça fazla olduğu kısım

mensurdur. “Sonradan ilave edilen hikâyelere “karavelli” denir (Boratav, 2014, s. 52) Anlatıcı bu bölümde istediği gibi değişiklik yapabilir. Duyguların ve heyecanın yoğun olduğu kısımlar ise bildiren manzum olarak söylenir. Manzum kısımlar değiştirilemez fakat âşık hüner göstermek isterse türkü ve şiirlerin haneleri arasına mâni ya da 8’li heceyle başka bir türkü ya da şiirin hanelerini ilave edebilir.

Hikâyelerin manzum bölümlerinde, halk şiirinin hemen hemen her şeklinde ve türünde örneklerle rastlanabilir. Ağırılık koşma ve atışma olsa da mâniye, semaiye, türküye, divaniye de sık sık rastlarız. Özellikle çıkış yeri Kerkük, Azerbaycan veya Doğu Anadolu Bölgesi olan daha çok hanımlar tarafından anlatılan bazı halk hikâyelerinin bütün şiirleri manilerden meydana gelmiştir. Bunlar arasında Arzu ile Kamber, Tahir ile Zühre, Yahşi ve Aşig gibi hikâyeleri sayabiliriz (Alptekin, 2015: 23).

Kerem ile Aslı hikâyesi için, Şimşek, “Bunların dışında “Kirmanşah, Ercişli Emrah, Hurşid ile Mahımihri, Turfarganlı Abbas ve Gülgezperi ve Kerem ile Aslı gibi anlatıcıları daha çok erkek olan hikâyelerde maniye rastlayamadık” demektedir.(Alptekin, 2015, s. 23).

Halk hikâyeleri masallarla bazı benzer özellikler göstermektedir. Halk hikâyelerinin girişlerinde ve bitişlerinde de tıpkı masallarda olduğu gibi kalıplaşmış ifadeler bulunmaktadır. Bu özellik diğer Türk boylarında da aynıdır. Ancak bu giriş ve bitişler hikâyenin yazma ve sözlü varyantlarında farklılık gösterebilir. Güzel ve çirkin, iyi ve kötü gibi özellik taşıyan kahramanların tasvirleri, kahramanın hareketleri, olaylar arasındaki geçiş, zamanı azaltıp çoğaltma gibi olaylar; tıpkı masallardaki gibi kalıplaşmış ifadelerle yapılmaktadır (Alptekin: 2015, s. 24-30).

Bu formellere örnek olarak: “Râviyan-ı şirin ve nakılân-ı âsâr şöyle rivâyet ve bu yüzden hikâyet ederler ki, geçmiş zaman ve eski günlerde... Hekâyemiz burada menziline yetdi. Allah darda galanlari, murad üstünde olanlari muradına gavuştursun...” (Alptekin, 2015, s.24).

“Ayrıca bir halk hikâyesi metni içerisinde bol miktarda, masal, efsane, fıkra, dua, beddua deyim, atasözü ve bilmece örneklerine rastlanılabilir” (Alptekin, 2015, s.31). Çünkü hikâye anlatıcısı, değişiklik yapabildiği mensur kısımlara kendi kültüründen, kendi inanmalarından, kendinden bir şeyler katabilir. Gittiği, gezdiği, gördüğü yerlerden kendi hafızasına kazınanı, hikâyeye uygun bulduğu yerde, ekleyip daha nice hafızalara aktarabilir. Metin, anlatıcının eklediği, herhangi bir türün etkisiyle yenilenebilir.

Hikâyelerin dili yazılı varyantlarına göre sözlü varyantlarında daha sade ve anlaşılırdır. Bu özellik de diğer Türk boylarında aynıdır. Ayrıca yazma ve basma olan halk hikâyelerinde şiirler boyut olarak daha uzun ve sözlü varyantlara göre sayıca daha fazladır.

Hikâyelerin giriş kısmında hikâye de olmayan tamamen anlatıcının isteğiyle eklenmiş manzum parçalar olabilir. Bu kısımlar “selçuk, peşrev, sersuhâne” olarak bilinmektedir. Şiir söyleme hususunda yetenekli âşıklar tarafından tercih edilir.

1.2.2. Muhteva Özellikleri

Halk hikâyelerinin tasnif özelliklerinden yola çıkarak, halk hikâyeleri genellikle “aşk”, “kahramanlık” ve “aşk-kahramanlık” konuludur.

Hikâyeler genellikle gerçek ya da gerçeğe yakındır. Hikâyenin dünyası bu dünyadır. Oluştukları dönemin tarihi, sosyal, kültürel olayları hikâye gerçekliği içinde yansıtılır.

Kahramanın kendisi ve kahramanın en büyük yardımcısı olan atıyla ilgili olağanüstülükler görülebilir. Olağanüstülükler genellikle kahramanın çevresinde şekillenir. Kahramanın dünyaya gelmesine yardımcı olan aksakallı ihtiyar, (Pir, Derviş, Hazreti Hızır, vb.) daha sonra; kahramana ad verilmesi, eğitimi, âşık olması sevgiliyi aramak için gurbete gitmesi durumlarında da karşımıza çıkar (Alptekin, 2015, s.33).

Kahraman gurbete çıktığı vakit, yolda bulduğu canlı ve cansızlara sevgiliyi sorabilir ve onlardan yardım alabilir. Kahramanın zor durumunda, Allah’a el açıp yardım isteyişi yahut çektiği eziyetlerden dolayı, eziyet edenlere ceza dileyişi; candan, gönüldendir. Bu dua ve bedduaların hikâye içerisinde mutlaka kabul olduğu görülmektedir.

Hikâyeler genellikle esas kız ve esas oğlanın birbirine âşık olmasıyla şekillenir. Âşık olma halk hikâyelerinde, bade içerek, aynı evde büyüyen kahramanların kardeş olmadıklarını öğrenmesiyle, resme bakarak âşık olma ve ilk görüşte âşık olma olarak dört şekildedir.

Hikâye anlatıcılığı, eskiden meddahlar tarafınca yapılır iken; daha sonraları âşıklar, şimdilerde ise amatör anlatıcılar tarafından yapılmaktadır. Masal anlatıcılığı genellikle kadınlar tarafından yapılırken, halk hikâyesi anlatıcılığı genellikle erkekler tarafından yapılır; fakat bu kadınlar hiç halk hikâyesi anlatmaz anlamına gelmemektedir. Bazı hikâyelerin ise tamamıyla âşıkların başından geçmiş, aşığı tarafından süslenmiş aşk maceraları olduğu bilinmektedir.

Halk hikâyelerinin şahıs kadrosu ise; hikâyeye adını veren kahraman âşık ve sevgilisinin dışında; kahramanın ailesi, yöneticiler, kahramanın yanında olan ona yardımcı olmakla yükümlü tipler; hikâyelerin entrika unsurunu oluşturan, mezarda bile karaçalı olup, sevenleri ayırmaya çalışan, “cazakarı, kocakarı” gibi arabozucu tipler; insan dışı canlı ve cansızlardan oluşmaktadır.

Az sayıda tespit edilmiş, İran, Hint, Arap kaynaklı olan hikâyeler dışında pek çok hikâyemiz milli kökenlidir. Türklerin olduğu her coğrafyada farklı eş metinleri ile karşılaşabiliriz.

1.3.Halk Hikâyelerinin Yapısı

Halk hikâyeciliği geleneğinde Doğu Anadolu ve Azerbaycan önemli yer tutmaktadır. İncelenecek eş metinler her ikisinden de en az bir örnek bulundurduğu için Azerbaycan'da halk hikâyelerinin yapısı da verilmiştir. Anadolu sahasında batı, kuzey, güney kesimlerde halk hikâyeleri halk hafızasında daha çok ismen kalmış yahut pek çoğu masallaşmıştır. Kışları çetin geçen, anlatılan hikâyeler ile hoş vakit geçiren, halk hikâyecilik geleneğine sıkı sıkıya tutunan; Doğu Anadolu'da gelenek canlı bir şekilde devam etmektedir. Bu sebeple Doğu Anadolu'daki halk hikâyelerinin yapısı anlatılacaktır.

Halk hikâyeleri genellikle yazılı metinlerde “Râviyâmı ahbâr, nâkilânı âsâr, muhaddisâmı rûgizar şöyle rivâyet ederler ki, vb.” klişe cümleler ile başlar.

Sözlü gelenekte ise başlangıç bölümünün adı “fasıl” olarak bilinir. Fasıl; genellikle divânî tarzında olup fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün vezniyle söylenir. Ancak aruz veznini bilmeyen hikâyeci âşıklar, divanı nazım şeklini; hece ölçüsünün, duraklı 4+4+4+3; 8+7=15 şekliyle söyler.

Sonrasında cinaslı, “tecnis” olarak bilinen bir türkü söylenir. Türküden sonra tekerleme adındaki ikinci bir türkü daha söylenerek fasıla devam edilir. Ardından cinassız üçüncü bir koşma daha söylenir.

Koşmadan sonra bir destan söylenir. Köroğlu'ndan bir parça söylenmesi gerekir. Söylenmez ise Köroğlu'nun güceneceğine Kırat'ın sabaha kadar aşığın kayınvalidesinin kapısında kişneyeceği inancı vardır. Hikâyeci âşığın hikâye anlattığı mecliste başka âşıklar var ise muamma sorulur. Diğer âşıklar muammaya şiirle cevaplamaya çalışır. Eğer cevap bulamaz ise âşık muammayı, bir dörtlükle kendisi cevaplar. Muammalar genellikle usta âşıklara ait olduğu için; böylece hem ustalar yâd edilmiş hem de meclisteki âşıklar imtihan edilmiş olur.

Saz faslından sonra “döşeme” adıyla bilinen bir tekerleme içerir. Bu tekerleme genelde âşığın başından geçen komik olaylar olup, burada anlatılır. Azerbaycan sahasında döşeme kısmı mensur değil manzumdur ve bu bölüme “üstatname” adı verilir. Bazı bölgelerde bu bölüm “peşrev, peşrov”, Kars çevresinde “sersuhane” adıyla bilinir (Alptekin, 2015, s.43-45).

Hikâyenin asıl kısmı dua ile başlar. Dua manzum ya da mensur olabilir. Duadan sonra hikâyenin asıl kısmı başlar ve iki kısımdan oluşur:

1.Manzum Kısımlar: Bu bölümde herhangi bir değişiklik yapılması uygun görülmez.

2.Mensur Kısımlar: Bu bölüm değiştirilebilir. Âşık tarafından eklenen hikâyeler olabilir, bunlar “karavelli” adıyla bilinir. Başka âşıkların hikâyeleri de dâhil edilebilir. Atasözleri ve deyimlerden sık sık yararlanılabilir.

Bazen hikâyeler anlatılırken anlatmaya ara verilir.

Hikâyeler çok defa bir gecede bitmez. Bir gecelik hikâyede bile âşık münasip bir yerde bir istirahat verir; kahve, çay, sigara içmek için... Uygun yeri âşığın kendisi seçer. Hikâyenin bu yatılacak yerleri muayyendir. İstirahatten sonra yeniden hikâyeye başlamanın da bir ananesi vardır. Âşık muayyen makamlarda 8'li veya 11'li (ekseriya 8'li) bir türkü ile türkünün nerede kaldığını cemaate sorar. Usul, nerde kaldığını söylemesini âşığa bırakmaktır. "Hikâye şurada kaldı" diye atılan âşığa bahşişini vermek mecburiyetindedir. Böyle bir söze karışan oldu mu âşık sazını onun önüne bırakır ve: "sen biliyorsun, anlat öyle ise!" der. Âşığa sazını iade edip hikâyeye devamını temin için, bahşişini vermek lazım gelir. (Boratav, 2014, s.33-34)

Hikâyenin sonuna gelen âşık, sevenleri kavuşturur, kahramanların düşünlerini anlatır. Kahramanları gerdeğe koyduktan sonra, kahramanlardan birinin ağzından yahut mecliste bulunan âşıklardan birine bir güzelleme okutur. Okunan güzelleme sözleri ve makamı bakımından oynak, neşeli bir türküdür. Doğu Anadolu'da bu türküler "toy" adıyla bilinmektedir. "Âşık ustanın adı Hıdır, elinden gelen budur." diyerek hikâyeyi kapatır (Alptekin, 2015, s. 46)

Azerbaycan'da "dastan" adıyla anılan halk hikâyeleri üç bölümden oluşmaktadır:

I.Ustadnâme

Giriş kısmı Azerbaycan'da Ustadnâme adıyla anılmaktadır. Bu bölüm sekizli bir geraylı veya on birli koşma ile başlar. Bu koşmaların sayısı üçtür. Bir koşmadan diğerine geçilirken "ustadlar ustadnâmeni bir demez, iki deyer biz de deyek üç olsun", klişe cümlesi kullanılır. Nasihat ön planda olup sık sık atasözleri ve hikmetli sözlerden istifade edilir (Alptekin, 2015, s.47).

II. Hikâyenin Asıl Kısmı

Bu bölüm masallarda gördüğümüz ["bele rivâyet ederler ki (neglederler ki) geçmiş zamanlarda Gence şehrinde bir padişah varmış"] çeşitli formel unsurlarından yararlanılarak anlatılır. Daha sonra kahramanın ana rahmine düşmesi, doğumu, ad konulması, sevgililerin bade içmeleri, karşılıklı deyişmeleri, âşıkla maşukun kavuşması gibi konular anlatılır. Mensur kısım ve manzum kısım arası klişe cümleler kullanılır. Mensur kısımda edebi sanatlardan yararlanılır (Alptekin, 2015, s.48).

III.Duvaggapma

Hikâyeci, âşıkla maşuku kavuşturduktan sonra düğünde bulunan bir başka âşığa şen, şakrak, eğlendirici bir muhammes okutur. Hikâye ile okunan şiir arasında münasebet bulunması gerekir (Alptekin,2015, s.49).

1.4. Halk Hikâyelerinin Kaynakları

Konu hakkında ilk görüşün sahibi Fuat Köprülü'dür. Halk hikâyelerinin kaynaklarını “ 1.Eski Türk an’anesinden geçen mevzular, 2. İslam an’anesinden geçen dini mevzular, 3.İran an’anesinden geçen-ekseriyetle dini olmayan ve bazen de zahiri bir İslami renge boyanmış mevzular” olarak, üç başlık altında sıralar(Alptekin, 2015, s.51).

Pertev Naili Boratav, hayatı boyunca Köroğlu üzerine nice çalışmalar yapmış olup; kendinden önceki görüşlere değindikten sonra, çok söz söylenmemiş bu türün kaynakları için, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* kitabında:

1. Olmuş vakalar,
- 2.Yaşamış ve yaşadığı rivayet olunan âşıkların tercüme-i halleri,
3. Köroğlu menkabeleri ve bu tipte diğer menkabeler,
- 4.Klasik Manzum hikâyeler”(Boratav, 2014, s. 20-21) olarak dört başlık sıralar.

Diğer bir görüş Şükrü Elçin’e ait olup Fuad Köprülü’nün görüşüne yakındır.

1. Türk kaynağından gelenler,
2. Arap-İslam kaynağından gelenler,
3. İran Hint kaynağından gelenler” (Elçin, 2004, s.444-445).

Daha önceki görüşlere Ali Berat Alptekin’in değerlendirmesi şu şekildedir:

- 1.Türk kaynağından gelen halk hikâyeleri,
- 2.Arap, Fars ve Hint kaynağından gelen halk hikâyeleri
- 3.Masal-efsane kaynaklı halk hikâyeleri
- 4.Âşıkların hayatından kaynaklanan halk hikâyeleri (Alptekin, 2015, s. 54).

Görüşlerden hareketle, halk hikâyelerinin kaynakları hususunda, bir ortaklık söz konusu olup, inceleniş yönüyle ayrılıklar mevcuttur.

1.5. Halk Hikâyelerinin Tasnifi

Halk hikâyelerinin tasnifi konusunda, sadece Anadolu sahasında yapılmış pek çok sınıflandırma söz konusudur. Yapılan bu çalışma daha çok Anadolu sahasında bulunan “Kerem ile Aslı” varyantlarını ve bunun yanında Kerkük ve Azerbaycan’a ait iki basma metnini de içereceği için buraya “Irak Türkleri ve Azerbaycan Türklerinin de bu hususta sınıflandırma örneklerini almak uygun bulunmaktadır.

Konu hakkında ilk söz, *Türkische Volksromane in Klein-Asein*'de, Macar Türkolog Ignace Kunos tarafından söylenmiş olup, gerekli bilgiler Boratav'dan edinilmektedir. Kunos "a. Kahramanlık romanı, b.Saz şairlerinin romanı, c. Saz şairlerinin kahramanlık romanı" olarak sınıflamaya gider (Boratav,2014, s.15).

Halk Hikâyelerini konularına göre sınıflandıran ve ayrıntılı bir şekilde alt başlıklara yerleştiren Boratav'ın tasnifi ise, şu şekildedir:

I.Kahramanlık Hikâyeleri

- A)Köroğlu Kolları
- B)Diğer Kahramanlık Hikayeleri

- a)Köroğlu Dairesine Bağlı Olanlar
- b)Diğer Hikâyeler

II. Aşk Hikâyeleri

- A)Kahramanları Muhayyel Olanlar
- B)Âşık Şairlerin Romanlaşmış Hayatları
- a)Yaşadıkları Rivayet Olunan Aşıklar
- b)Yaşadıkları Mukakkak Olanlar

III. Bu Kategorilere Tamamıyla Girmeyen Hikâyeler

- A)Aşk Maceraları
- B)Meşhur Kaçaklara (eşkıyalara) ve kabadayılara ait hikâyeler" (Boratav,2014, s.17-18).

Boratav'dan sonra Eflatun Cem Güney'de bir sınıflandırmaya gider. Hacimlerine ve konularına göre ikiye ayırır:

Hacimlerine Göre:

- a)Koca Hikâyeler

Konularına Göre:

- a)Kara Hikâyeler (Karavelliler de dâhil)

Konularına göre sınıflandırmayı da:

- a)Konusunu bir yerde geçen yürekler acısı bir vakıadan alanlar (gerçek hikâyeler)
- b)Özünü babayiğitlik maceralarından alanlar (kahramanlık hikâyeleri)
- c)Mayasını halk şairlerinin hayatından alanlar (âşık hikâyeleri) (Güney, 1971, s. 41-42).

Farklı bir bakış açısıyla tasnif çalışması yapan Ali Berat Alptekin'in görüşü de oldukça önemli olup şu şekildedir:

a)Sadece Türkiye de tanınan âşıkların hayatları etrafında teşekkül eden halk hikâyeleri.

b)Sadece Azerbaycan'da bilinen âşıkların hayatları etrafında teşekkül eden halk hikâyeleri.

c)Anadolu, Azerbaycan ve Diğer Türk Boyları arasında bilinen âşıkların hayatları etrafında teşekkül eden halk hikâyeleri (Alptekin,2015, s.61).

Ali Berat Alptekin'in sınıflandırması sadece Anadolu sahasına bağlı kalmayıp, diğer Türk boylarındaki hikâyelerinin de sınıflanmasını yaptığından; hikâyelerin bölgelere göre yayılışını da göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Azerbaycan'dan bir sınıflama örneği de Azerbaycan'da "dastan" adıyla bilinen halk hikâyeleri hakkında çalışması bulunan M. Hüseyin Tehmasib'e aittir ve şu şekildedir:

I.Gehremanlık dastanları

a)Gedim bahadırlık nagılları; sehirli nagıllar ve esatiri görüşlerle sesleşen gehremanlık dastanları

b)Tarihi hadiselerle sesleşen gehremanlık dastanları

c) Adi gehremanlık dastanları

II.Mehebbet Dastanları

a)Mehebbetle gehremanlık hüdudlarına dayanan dastanlar

b)Esl mehebbet dastanları

ba)Nağıllarla bağlı mehebbet dastanları

bb)Gedim eposla bağlı mehebbet dastanları

bc)Yazılı edebiyatla bağlı mehebbet dastanları

bd)Orijinal mehebbet dastanları

c)Mecazi mehebbet dastanları

ca)Astral dastanlar

cb)Remzi dastanlar

III.Aile-Ehlag dastanları (Alptekin,2015, s.64).

Bütün sınıflandırmaların tek ortak noktası, halk hikâyelerinin "aşk" ve "kahramanlık" hikâyeleri olarak ayrıldığı yönündedir. Kerem ve Aslı hikâyesi konusu yönünden ele alındığı takdirde "aşk konulu halk hikâyeleri içinde değerlendirmek mümkündür.

2. BÖLÜM

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNİN EŞ METİNLERİ

2.1. Kerem ile Aslı Hikâyesinin Eş Metinleri Hakkında Genel Bilgi

Yayılış alanı en geniş olan hikâyelerimizden biri olan Kerem ile Aslı; bugün sadece Anadolu'da yaşamamaktadır. Balkanlardan, Orta Asya'da bulunan, Türk Cumhuriyetleri'ne kadar, yayılım göstermiş; bulunduğu bölgenin kültürel hafızasında çeşitlenmiştir.

Yapılan bu çalışmada Carl Gustav Jung'un *Dört Arketip* kitabında bulunan, arketiplerden yola çıkılarak, Kerem ile Aslı hikâyesinin çeşitli eş metinleri incelenecektir. Arketipsel çeşitlenmeyi de anlayabilmek açısından, çok geniş coğrafyada yayılım gösteren Kerem ile Aslı hikâyesinin sadece Anadolu sahasında bulunan eş metinlerine bağlı kalmayıp, *Kerkük Varyantı* adı ile bilinen eş metni ve Azerbaycan sahasında bilinen bir eş metin de çalışmaya dâhil edilmiştir. Toplamda dokuz olmak üzere; ikisi piyes, biri yazma, biri sözlü, biri derleme Kerem ile Aslı şiirleri olmak üzere beş eş metin çalışmaya dâhil edilmiştir.

2.1.1.Behçet Mahir Anlatması

Çalışma çeşitliliği göz önüne sermek amaçlıdır. Çalışmaya dâhil edilen tek sözlü varyant; Saim Sakaoğlu, Ali Berat Alptekin, Esmâ Şimşek ve Yurdanur Sakaoğlu tarafından Meddah Behçet Mahir'den derlenerek hazırlanmış "*Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri II*"dir. Kitap iki ciltten oluşmaktadır. Kerem ile Aslı hikâyesi kitabın ikinci cildinde bulunmaktadır. Kitabın ilk baskısı 1999 yılında yapılmış olup; *Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı:187, Halk Hikâyeleri Dizisi:9* numaraya kayıtlıdır. Hikâye nesir olarak derlenmiştir.

2.1.2.Azerbaycan Varyantı

Azerbaycan Varyantı olarak; *Azerbaycan Milli Folklor Akademisi Folklor Enstitüsü* tarafından hazırlanmış olup, *Azerbaycan Folkloru Külliyyatının, XX cilt, Destanlar X Kitap*, adıyla basılmış kitapta bulunan, Kerem ile Aslı hikâyesinden yararlanılmıştır. Bu Kerem ile Aslı hikâyesi nazım-nesir karışık yazılmış olup, üçüncü ve yüz yirmi üçüncü sayfalar arasında yer almaktadır.

2.1.3.Kerkük Varyantı

Hakkında pek fazla bilgi sahibi olamadığımız Tebrizli şair ve yazar, Rızâ Hemrâz'ın, "Kerem ile Aslı Kerkük Varyantı" adıyla tanıttığı çalışmanın başında bugün Kerkük'te bilinen Kerem ile Aslı hikâyeleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

Rızâ Hemrâz eserin başında Kerkük'te bilinen sekiz Kerem ile Aslı metinden söz etmektedir. Bunlardan sekizincisi, eserin devamında bulunan Fuad Hulusî'nin yazdığı piyestir. Buradan edinilen bilgilere göre; "Kerem ile Esli Operası 1317- 1337 sahnelenmiştir. Bu değerli piyesin yazarı Kerkük 'âlim ve yazınçılarında Fuad Hulusî'dir. İki perdelik bu nümayişin yazılmasında çoğ güman ki yazınçı Fuad Hulusî'nin asıl kaynağı ile az halkı olmuştur." (Hemrâz b.t., ss.7-8).

Piyes hakkında bilgi edinebileceğimiz bir diğer kaynak ise, Şükrü Elçin'in, 1939 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencisi iken Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'ye sunduğu, sonra da kitaplaştırılmış mezuniyet tezidir. Oradan edindiğimiz bilgiye göre:

1335 yılında Ahmet İhsan Matbaasında basılan bu manzum piyes, Fuad Hulusî tarafından yazılmıştır. İki perde ve 44 sayfadır. 11 hecelidir. Birinci perde Kayseri'de geçer. Aslı'yı and içmiş olmasına bakmayarak kuyumcu Asador'a vermek ısrar ederler. İkinci perde Halep'te Kerem'e ayrılan bir gelin odasıdır. Papaz, hile ile Kerem'e Altın bir tasta zehir çirir. Aslı mum alevine saçını tutup yanar ve sevgilisine: "Kavuşuyoruz" der (Elçin 2017, s.15).

2.1.4. Orhan Güzel'in Yazdığı Kerem ile Aslı Hikâyesi

Bu *Kerem ile Aslı* Hikâyesi'nin yazarı, *Orhan Güzel*'dir. Kitap 2004 yılında *Papatya Yayınları* tarafından basılmış ve toplamda 176 sayfadır. Önsöz'den edindiğimiz bilgilere göre; genç kuşaklarında okuyabilmesi için, sade ve şiirsel bir dille yer yer serbest mısralar dâhil edilerek ve renklendirmek, kültür aktarımını devam ettirebilmek adına atasözü ve deyimlerden yararlanılmıştır. Kitabın başında bir içindikiler bölümü bulunmaktadır. Nazım-nesir karışıktır.

2.1.5. Kerem ile Aslı Lisans Tezi

Hitit Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde 2017 yılında Demet Can Tarafından yazılmış, Dr. Öğretim Üyesi Atiye Nazlı danışmanlığında hazırlanmış mezuniyet tezidir. Tezin 6. Sayfasından edindiğimiz bilgiye göre yazmada; "*Tevatür ile, Meşhur ve Müteârif olan Kerem ile Aslı, Altıncı tab'ı 41 adet nadide resimle müzeyyendir, İstanbul İkbâl Kütüphanesi Bâb-ı Âli caddesinde numara 2 1345-1927, şirket mertebeye matb'aası*" açıklaması yer almaktadır. Yazma, nazım-nesir karışıktır.

2.1.6.Ferhat Aslan Kerem ile Aslı

Ferhat Aslan tarafından hazırlanmış olup, 2006 yılında Çağrı Yayınları: 120, Türk Klasikleri Dizisi 23: numarayla yayınlanmıştır. Üzerinde “MEB 100 Temel Eser” ibaresi yer almaktadır. Kitabın sunuş kısmından edinilen bilgilere göre; kitap yayına hazırlanırken “İkbal Nüshası” ele alınmıştır. Daha evvel Şükrü Elçin tarafından çalışılmış bu basma nüshanın, giriş kısmında, “1340/1927 İstanbul, İkbal Kitaphânesi Şirket-i Mürettebiye Matbaası” ifadesi yer almaktadır. İçerisinde 152 şiir ve 41 resim bulunmaktadır. Yine giriş kısmında Ferhat Aslan tarafından, eser yayına hazırlanırken ilkokul ve lise çağında anlaşılabilirliği açısından ufak tefek kelime değişikliklerine gidildiği, fakat içerikte bir değişiklik yapılmadığı belirtilmektedir. Şükrü Elçin’in hazırladığı, Kerem ile Aslı Hikâyesi’nde, basma özet olarak yer aldığından dolayı bu esere de bu çalışmada yer verilmiştir.

2.1.7.Şükrü Elçin Kerem ile Aslı Hikâyesi

Prof. Dr. Şükrü Elçin tarafından hazırlanmış bu eser, ilk olarak, 1939 yılında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü öğrencisi iken, lisans tezi olarak hazırlanmış olup, hocası Ord. Prof. Fuad Köprülü’ye sunulmuştur. Eser daha sonra 1949 yılında MEB tarafından kitap olarak bastırılmıştır. Bu çalışmada yararlanılan hali, Akçağ Yayınevi tarafından, 2017 yılında yapılan 5. baskıdır. Kitabın başında toplamda dokuz Kerem ile Aslı nüshasından söz eden Şükrü Elçin, ikinci Kerem ile Aslı nüshasını şöyle tanıtmaktadır:

1930’da 10. basımını yapmış olan bu nüsha İkbal Kitaphanesi sahibi bay Hüseyin’in söylediğine göre, bundan 48 yıl önce eski bir taş basma esas tutularak muharrir Ahmet Rasim tarafından düzeltilmiştir. Bu nüsha İhsan Sungu nüshası görülerek vücuda getirilmiştir. İstanbul’da basılan bütün Kerem kitaplarına kaynak olan bu İkbal neşrimde 41 tasvir ve 152 manzume vardır. Vezin, kafiye ve mana düşüklüklerine rağmen aslına mümkün merteye sadık kalındığı için kıymetli bir nüshadır. Biz, 1927 basmasından faydalandık. (Elçin, 2017, s.13-14)

Bu çalışmada, bu çalışmanın 21. ve 24. sayfaları arasında yer alan özet metinden yararlanılmıştır.

2.1.8.Ali Duymaz Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma

Ali Duymaz tarafından Elazığ’da Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 1992 yılında doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Ankara Milli Kütüphanede 398. 21 Nolu, H. 1269- 1272 tarihli cöngün 27b-61a varakları arasında kayıtlı yazma metindir. Kitap olarak basımı Kültür Bakanlığı Yayınlarınca 2001 yılında yapılmıştır. Çalışmada yararlanılan bu eş metin yazma bir nüsha olup Kerem ve Aslı sonunda madden, bu dünyada kavuşmaktadır.

2.1.9.Proben Der Volklitteratur Der Turkishen Stamme VIII

Dr. Wilhem Radloff ve Ignaz Kunos tarafından derlenen metinlerin "Proben Der Volklitteratur Der Turkishen Stamme" adı ile yayınlanan serinin sekizinci kitabında, Kerem ile Aslı'ya ait şiirlerin bulunduğu bölüm bulunmaktadır. Bu kitapta dördüncü bölümde s.104 ve 183 arası toplam 133 şiir bulunmaktadır.

Kitabı Latin harflerine aktaran ve hazırlayanlar; Saim Sakaolu ve Metin Ergun olup, inceleyen Nevzat Gözaydın'dır. Kitap Ankara Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları no:701'e kayıtlıdır ve 1998 yılında yayınlanmıştır.

3. BÖLÜM

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNDE BULUNAN MOTİFLER VE EPİZOTLAR

3.1.Kerem ile Aslı Hikâyesinin Motifleri

3.1.1.Behçet Mahir Anlatması Motifler

Aşk dolusu ve âşık olma: Sevda üç yüz altmış altı damara yayılır bu bade içmenin emaresidir.

Çocuksuzluk: Yoktur.

Dini motifler: Müslümanlık, Hıristiyanlık, gayrimüslim birini Müslüman edip sevaba girmek, dört kutsal kitap, İncil'i hatmeden keşiş.

Diş çektirme: Kerem Amasya'da Aslihan'ın kucağında otuz iki dişini çektirir.

Dua ve Beddua: Aslı Kerem'in yanması üzerine anne ve babasına kargışlar söyler.

Elma: Yoktur.

Gurbet: İsfahan, Amasya, Çoban Dede köprüsü gibi yer adları geçse de genel olarak gurbet yolculuğu İran topraklarından çıkıp, Türk topraklarına gitmesi şeklinde anlatılmıştır

Hızır: Yoktur.

İmtihan: Yoktur.

Keramet: Kerem kuru kafa, haraba, köprü ve su ile söyleşir. Aslında cevap veren kendisidir.

Kılık değiştirme: Kerem yüzünü gözünü sarıp diş çektirmeye gider.

Kuru kafa: Kerem kuru kafaya kendisi gibi gamlı olup olmadığını sorar. Kuru kafa Kerem'e öğüt verir.

Sihir: Aslı'nın babası Aslı'ya yedi düğmeli sihirli bir hırka yaptırır.

Yanma: Kerem ikinci ahtan sonra ağzından çıkan alevle tutuşur; Aslı'da Kerem'in küllerini saçları ile süpürürken tutuşur yanar. Yanma motifi bu metinde diş çektirmeden sonra görülmektedir.

3.1.2. Azerbaycan Varyantı Motifler

Aşk Dolusu ve Âşık Olma: Bağda qesenk kuşu Aslı'nın yanına gider. Mahmud, benim adım Kerem senin adın Aslı olsun der birbirlerine âşık olurlar. Kerem Aslı'ya bir nişan yüzüğü verir. Aşk dolusu motifi yoktur.

Çocuksuzluk: Ziyad Xan ve veziri Kara Keşiş'in çocuğu olmaz. Fakir doyurup nezir-niyaz etmeye karar verirler. Kara Keşiş kızı olursa Ziyad Xan'ın oğluna vereceğine dair söz verir.

Dini Motifler: Halep Paşası keşişin kaçış sebebini sorduğunda "evvela men Ermeniyem, o üselman" diye cevap verir.

Diş Çektirme: Kerem 32 dişini çektirir, fakat hepsi de yerindedir.

Dua ve Beddua Motifi: Aslı, Kerem yanınca anne ve babasına beddua eder.

Elma: Yoktur.

Gurbet: Kerem Gence'den başlayarak, Gürcistan, Tiflis, Erzurum, Soltan Dağı, Xob Vilayeti, Ballica, Çaloba, Kars, Bayazıd, Van, Ardahan, Erzurum, Kayseri, Alvız Dağı, Erzurum Gedyi'den sonra karşısına çıkan üç yol ayırımından Kayseri'ye hareket eder. En son vardıkları yer Halep'tir.

Hızır: Kerem ve Sofi Gence Dağı'na benzeyen dağa geldiklerinde kış bastırır. Nurani kişi gelir. Göz açıp kaparlar kişi kaybolur. Güllük gülistanlık bir yere gelirler.

İmtihan: Ballica'da saz çalan Kerem'in Hakk aşığı olduğu anlaşılır. Ardahan'da Kırk Haramiler Kerem'i Hakk aşığı olduğu için bırakır. Vezir Aslı'nın yazdığı kâğıdı okur. "Atam bize zulüm ediyor" yazmaktadır. Bunun üzerine Hüsnüye Hanım Kerem'i imtihana tabii tutar. 40 kız ile Kerem'i sınar. 6 kız gözleri kapalı tanımlamasını ister. (Banı, İnci, Püste, Ceyran, Hatice, Besdi). Mezardaki ölünün namazını kıldırması istenir; bu üçüncü sınavdır. Kerem ölü niyetine mi, diri niyetine mi diye sorar? Halep Paşası Darğası Gülhan, Kerem'i işitir. Bir koca karı göndererek Aslı'yı sınar ve Kerem'in geldiğini haber verdirtir.

Keramet: Kaya, meşe, çaya Aslı'yı danışır; her biri cevap verir. Köprüye ve ceylana söyleşir ceylan cevap verir. Kuru Kelle Kerem'e cevap verir. Tabut imtihanı.

Kılık değiştirme: Aslı garip âşık gibi görünen Kerem'i bahçede tanımaz ona pul vermeye kalkar. Kerem yeni kıyafet alıp diş çektirmeye gider.

Kuru Kafa: Hasta Kerem mezarlıkta bulduğu Kuru Kelle ile konuşur.

Sihir: Keşiş kızına kırmızı karadan don hazırlatır. Döşüne tılsimbend düğmeler diktirir. Aslı'ya üçüncü gün kendi eliyle giydirir.

Yanma: Düğmeler çözülüp bağlanırken bir ateş çıkıp Kerem'in sinesine düşer. Aslı feryat figan ağlamaya başlar. Kerem'i gelen kalabalık da söndüremez. Aslı kızlara sazla ağlar, dert yanar. Kerem'in külünü avuçlar meğer içinde köz varmış. Aslı'da o közle yanar tutuşur.

3.1.3.Kerem ile Aslı Kerkük Varyantı

Aşk Dolusu ve Âşık Olma: Yoktur.

Çocuksuzluk: Yoktur.

Dini Motifler: Kerem'in söyleştiği kızlardan biri "demek keşiş kıızıdır demek Ermeni" der. Keşiş bazen kilisede dua eder.

Diş Çektirme: Keşiş karısı Dudu dişçidir, fakat diş çekme motifi görülmez.

Dua ve Beddua: Laleli Dağı'nda kendinden çok Sofi'yı ve yanlarında bulunan klavuzu düşünen Kerem dua eder, Hızır yetişir.

Elma: Yoktur.

Gurbet: Kayseri, Erciyes, Zengi, Sultan Dağı, Huy, Selmas, Gence, Revan, Çıldır, Azerbaycan, Ahsaha, Bakü, Ardahan, Tiflis, Kars, Bayazıd, Van, Pasin Ovası, Laleli Dağı, Erzurum, Zile, Tokat, Sivas, Yıldız Dağı, Kızılırmak, Ak Dağ, Şavgın Deresi Kerem'in gurbet yolculuğunda gezdiği yerlerdir.

Hızır: Laleli Dağı'nda kış bastırıp Kerem feryat edince Hızır imdada yetişir. Göz açıp kapayınca Erzurum'a inerler.

İmtihan: Kerem mahkemeye çıktığında, Aslı onu tanıdığını ve onda gönlü olduğunu söylediği vakit Kerem temize çıkar. Keşiş Halep Paşası karşısında Aslı ve Kerem'in nikâhı için bin kişi şart koşar. Kerem babası Isfahan Şahı'nın iki bin kişi de gönderebileceğini söyler ve şahın oğlu olduğu anlaşılır.

Keramet: Kerem türkü söyler Sultan Dağı'nın dumanı dağılır.

Kılık Değiştirme: Yoktur.

Kuru Kafa: Yoktur.

Sihir: Düğün günü Aslı'nın elbisesi dikenlidir iğneleri Kerem'e batar; fakat ağının keşişin Kerem'e irice altın bir tasla içirdiği şerbette olduğu düşünülür.

Yanma: İğneler batarken Kerem'in başı dönmeye, gözleri kararmaya başlar. Aslı üstünü başını yırtıp zehirlenen Kerem'in üzerine uzanır. Mumla saçını tutuşturur. Külleri birbirlerine karışır.

3.1.4.Orhan Güzel Motifler

Aşk dolusu ve Âşık olma: Kerem rüyasında gördüğü kıza âşık olur. Bahçede birbirlerini gören gençler aradıklarının birbirleri olduğunu anladıklarında âşık olurlar.

Çocuksuzluk: Ulu Sultan ve karısı Hatice Sultan, Kara Keşiş ve karısı çocuk sahibi olamaz. Bir bahçe yaptırılır.

Dini Motifler: İncil, Furkan, İsa Gülü Meryem (Aslı); Kerem'in şiirinde Aslı'nın kaşı gözü Meryem'in saçı gibidir. Keşiş, Ulu Sultan'ın Müslümanların başı olduğunu Kerem'in Müslüman bey oğlu olup daha sonra Müslümanlara baş olabileceği gerekçesi ile Aslı'yı kaçıır. Aslı atası kâfir olan bir Ermeni olarak geçmektedir.

Diş Çektirme: 3-5 sağlam dişin çekildiğinden bahsedilir.

Dua ve Beddua: Yoktur.

Elma: Yaşlı bahçıvan bahçede kadınlara elma fidanı verir ve üç sene sonra olgunlaşacağını haber verir. Elmanın al yarısından kız, ak yarısından erkek çocuk dünyaya gelecektir.

Gurbet: Zengi, Hoy, Süphan Dağı, Şosi, Gence, Acuz, Çıldır, Ahışa, Serki, Gürcistan yolu, Muş, Nemrut Dağı, Muş Ovası, Pasinler, Murat Irmağı, Laleli Dağı, Erzurum, Hasbiağa Hamamı, Erzincan, Zile, Yıldız Dağı, Kızılırmak, Sivas, Kayseri, Erciyes Dağı Kerem'in gurbet yolculuğundaki gezdiği yerlerdir.

Hızır: Kerem'in rüyasında yol üzerindeki pınardan üç yudum su içip dilek dilemesini bildirir. Laleli Dağı'nda gizemli bir ses onların Erzurum'a gitmesine yardım eder.

İmtihan: Pasinlerde Kerem âşık atışmasında galip gelir. Kerem mahkeme huzurundayken Kayseri beyi Kerem'i tanır.

Keramet: Kerem'in şiirleriyle Süphan Dağı geçit verir.

Kılık Değiştirme: Yoktur.

Kuru Kafa: Yoktur.

Sihir: Keşiş düğün gecesi için Aslı'ya sihirli bir fistan yaptırır.

Yanma: Kerem fistanı çözemez erimeye başlar, Aslı saçlarını dağıtıp üstüne atlar ve yanarlar.

3.1.5.Lisans Tezi Motifler

Âşık Olma ve Aşk Dolusu: Kerem Aslı'yı bahçede görür. Kerem yani bade içmeden önceki adıyla Mirza Bey rüyasında Kara Sultan elinden bade içer.

Çocuksuzluk: İsfahan Şahı ve hazinedarı keşişin dünyada çocukları olmamaktadır. İsfahan Şahı hazinedar keşişin önerisiyle hoşça vakit geçirmek üzere görkemli bir bahçe inşa ettirir.

Dini Motifler: Aslı'nın Kiliseden çıkması; keşiş din farklılığını öne sürdüğü zaman, şahın, Aslı'yı Müslüman etmek istediğini bildirmesi, Aslı'nın Kerem'in duası ile Müslüman olması, Kerem'in Aslı'yı Çanlı Kilisede araması, cenaze namazı, tabut ve cenazede şarkı söylenmesinin uygun olmaması dini motiflerdir.

Diş Çektirme: Kerem'in otuz iki dişi çekilir.

Dua ve Beddua: Kerem Aslı Müslüman olsun diye dua eder ve duası kabul olur. Uzunahmed Kerem'in bedduası üzere yok olur. Laleli dağında Kerem'in duasıyla Sofi ve Kerem'in imdadına Hızır yetişir. Aslı ayrılık acısından babasının gözünün kör olması için beddua eder.

Elma: Hanım Sultan ve keşişin hazinedar karısı bahçede ihtiyardan bir avuç altına aldıkları elma fidanlarını dikerler. Fidanın meyve vermediğinden sızlanan Hanım Sultan rüyada elmanın olgunlaştığını öğrenir, keşişin karısıyla bölüşüp yerler. Kendisinin oğlu keşişin karısının kızı olduğunda birbirleriyle evlendirmek üzere sözleşirler.

Gurbet Motifi: Hoy, Şuşi, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahsaha, Zengi, Orhan, Gürcistan, Kelbe, Kars, Oltu, Narman, Bayazıd, Bayat, Ürgüb, Van, Tiflis, Ahad, Caz Dağı, Sübhan Dağı, Muş, Nemrut Dağı, Çanlı Kilise, Mezgir, Murat Irmağı, Pasin Ovası, Uzunahmed, Otlak Kalesi, Hasan Kalesi, Çoban Köprüsü, Hadımpınar, Gümüşlü Kümbedi, Erzurum, Laleli Dağı, Mumcular Mahallesi, Eşin Kalesi, Şavgın Deresi, Varıben, Varin, Tercan, Genci Beli, Sorılar, İşkade, Kemi, İgribid, Enguri, Ayaş, Aycı, Zile, Kızılırmak, Dokuzyazı, Sivas, Yıldız Dağı, Delikli Taş, Ürgüb, Parmak Ovası, Elmalı Dağı, Kayseri, Kara Dağ, Erciyes Dağı, Teke, Kara Pınar, Belen, Antakya, Terköşe, Haleb Kerem'in gurbet yolculuğunda gezdiği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hızır Motifi: Laleli Dağı'nda Kerem'in feryadını duyan aksakallı derviş; onları göz açıp kapayıncaya Erzurum'a iletir.

İmtihan Motifi: Tabiat güçleriyle imtihanı belirten Nemrut dağı başından kışın, saz çalarak dağılması, sazla Murat Irmağı yol vermesidir. Kerem, kaya, meşe ve ırmaktan Aslı'yı haber alır. Kerem ceylanla söyleşir. Kurukafayla konuşur. Hasan Kalesi'nde, bir adam tabuta yatırılıp; Kerem imtihan etmek istenir ve Kerem'in adamın sağ olduğunu bilmesiyle, onun Hakk âşığı olduğu anlaşılır. Hesna Hanım kırk kız içinden Aslı'yı bulmasını ister, onu saklar kırk kızın adını sayar, Aslı'nın nişanlarını sayar. Kerem bahçede Aslı'nın yanındaki hiç tanımadığı altı kızın da ismini sayar.

Keramet: Kerem'in ceylan, meşe, kaya, ırmak, viran ve kuru kafayla söyleşmesi, tabutta yatan adamın diri olduğunu bilmesi, saz çalarak Murat Irmağı'ndan geçmesi ve Nemrut Dağı ve Sultan Dağı başından kışı dağıtması.

Kılık Değişirme: Yoktur.

Kuru Kafa: Kerem mezarlıkta kuru kafa ile söyleşir.

Sihir Motifi: Keşiş kızına düğün için sihirli fistan diktirir ve düğmeleri Kerem'in çözmesini ister.

Yanma: Düğmeleri açamayan Kerem ağızından çıkan ah aleviyle tutuşur. Kırk gün Kerem'in külleri başında bekleyen Aslı da dağılan külleri saçıyla süpürürken tutuşur ve yanar.

3.1.6.Ferhat Aslan Motifler

Âşık Olma ve Aşk Dolusu: Kerem Aslı'yı bahçede görür. Kerem yani bade içmeden önceki adıyla Mirza Bey rüyasında Kara Sultan elinden bade içer.

Çocuksuzluk: Isfahan Şahı ve hazinedarı keşişin dünyada çocukları olmamaktadır. Isfahan Şahı hazinedar keşişin önerisiyle hoşça vakit geçirmek üzere görkemli bir bahçe inşa ettirir.

Dini Motifler: Aslı'nın Kiliseden çıkması; keşiş din farklılığını öne sürdüğü zaman, şahın, Aslı'yı Müslüman etmek istediğini bildirmesi, Aslı'nın Kerem'in duası ile Müslüman olması, Kerem'in Aslı'yı Çanlı Kilisede araması, cenaze namazı, tabut ve cenazede şarkı söylenmesinin uygun olmaması dini motiflerdir.

Diş Çektirme: Kerem'in otuz iki dişi çekilir.

Dua ve Beddua: Kerem Aslı Müslüman olsun diye dua eder ve duası kabul olur. Uzunahmed Kerem'in bedduası üzere yok olur. Laleli Dağında Kerem'in duasıyla Sofi ve Kerem'in imdadına Hızır yetişir. Aslı ayrılık acısından babasının gözünün kör olması için beddua eder.

Elma: Hanım Sultan ve keşişin hazinedar karısı bahçede ihtiyardan bir avuç altına aldıkları elma fidanlarını dikerler. Fidanın meyve vermediğinden sızlanan Hanım Sultan rüyada elmanın olgunlaştığını öğrenir, keşişin karısıyla bölüşüp yerler. Kendisinin oğlu keşişin karısının kızı olduğunda birbirleriyle evlendirmek üzere sözleşirler.

Gurbet Motifi: Kerem'in Zengi'den başlayan gurbet yolculuğu; Hoy, Şuşa, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahıska, Sekri, Orhan, Gürcistan, Gelbe, Kars, Oltu, Narman, Bayat, Ürgüb, Van, Tiflis, Ahat, Caz Dağı, Eleiğaz Dağı, Süphan Dağı, Muş, Nemrut Dağı, Çanlı Kilise, Mezgir, Murat Irmağı, Uzun Ahmet, Pasin Ovası, Otlak Kalesi, Hasan Kalesi, Çoban Köprüsü, Hadımpınar, Gümüşlü Kümbedi, Erzurum, Laleli Dağı, Cafer Ağa Hamamı, Mumcular Mahallesi, Üç yol ayrımından sonra Eşen Kalesi, Şoğın Deresi, Varbik, Tercan, Baş Çiftliği, Cinci Beli, Erzincan, Sarılar, Eşkat, Gemi, İrbit, Engürü, Ayaş, Zile, Kızılırmak, Dokuzyazı, Sivas, Yıldız Dağı, Delikli Taş, Ürgüb, Parmak Ovası, Elmalı Dağı, Kayseri, Karayuhh Dağ, Erciyes Dağı, Teke, Kara Pınar, Belen, Antakya, Tergüş, Haleb Kerem'in gurbet yolculuğunda gezdiği yerler olarak karşımıza çıkar.

Hızır Motifi: Laleli Dağı'nda Kerem'in feryadını duyan aksakallı derviş; onları göz açıp kapayıncaya Erzurum'a iletir.

İmtihan Motifi: Tabiat güçleriyle imtihanı belirten Nemrut dağı başından kışın, saz çalarak dağılması, sazla Murad Irmağı yol vermesidir. Kerem, kaya, meşe ve ırmaktan Aslı'yı haber alır. Kerem ceylanla söyleşir. Kurukafayla konuşur. Hasan Kalesi'nde, bir adam tabuta yatırılıp; Kerem imtihan etmek istenir ve Kerem'in adamın sağ olduğunu bilmesiyle, onun Hakk âşığı olduğu anlaşılır. Hesna Hanım kırk kız içinden Aslı'yı bulmasını ister, onu saklar kırk kızın adını sayar, Aslı'nın nişanlarını sayar. Kerem bahçede Aslı'nın yanındaki hiç tanımadığı altı kızın da ismini sayar.

Keramet: Kerem'in ceylan, meşe, kaya, ırmak, viran ve kuru kafayla söyleşmesi, tabutta yatan adamın diri olduğunu bilmesi, saz çalarak Murat Irmağı'ndan geçmesi ve Nemrut Dağı, Sultan Dağı'nın başından kışı dağıtması.

Kılık Değişirme: Yoktur.

Kuru Kafa: Kerem mezarlıkta kuru kafa ile söyleşir.

Sihir Motifi: Keşiş kızına düğün için sihirli fistan diktirir ve düğmeleri Kerem'in çözmesini ister.

Yanma: Düğmeleri açamayan Kerem ağzından çıkan ah aleviyle tutuşur. Kırk gün Kerem'in külleri başında bekleyen Aslı da dağılan külleri saçıyla süpürürken tutuşur ve yanar.

3.1.7.Şükrü Elçin Motifler

Aşk Dolusu ve Âşık Olma: Bir gece Ahmed'e Kara Sultan elinden bade sunulur. Zengi'de bahçede gördüğü kızın o olduğunu anlar ve âşık olur.

Çocuksuzluk: İsfahan Şahı ve haznedarı keşişin çocuk özlemi vardır.

Dini Motifler: Keşiş din ayrılığı sebebiyle izdivaca olumlu yanıt vermek istemez.

Diş Çektirme: Orta Mahalle'de keşişin zindancı başı olduğunu ve karısının da dişçi olduğunu öğrenen Kerem başı Aslı'nın kucağında otuz iki dişini de çektirir.

Dua ve Beddua: Kerem'i daha evvel verdiği çevreden tanıyan Aslı anası ile Kerem'i evden kovacakken Kerem'in duası ile sevdaya tutulur. Aslı babasına Kerem'den ayırdığı için beddua eder.

Elma: Hanım Sultan ve keşiş karısı ihtiyarın verdiği elma fidanını diker. İhtiyar tarafından ağaçların meyve vereceği ve muratlarına kavuşacağı müjdelendir.

Gurbet: Kerem'in gurbet yolculuğu Zengi'de Aslı'yı bulamayıp başlar ve Sultan Dağı, Hoy, Şuşa, Revân, Acur, Çıldır, Ahıska, Sekri, Orhan, Gürcistan, Kars, Oltu, Narman, Beyazıt ve Ürgüp'ü gezer. Tiflis, Muş, Çanlı Kilise, Murat Suyu, Uzun Ahmet Köyü, Hasankale, Laleli Dağı, Erzurum, Tercan, Erzincan, Aşkad, Kemerbelini gezer. Sonra Engürü, Ayaş, Zile, Sivas, Ürgüp, Elmalı Dağı, Karadağ yolundan Kayseri'ye ulaşır. Orta Mahalle'de Aslı'yı bulur. Keşiş'in tekrar kaçması ile Teke, Karapınar, Antakya, Terküş'ü dolaşır. Gurbet yolculuğu Halep'te sona erer.

Hızır: Laleli Dağı'nda mahsur kalan Kerem ve Sofu'nun imdadına Hızır yetişir.

İmtihan: Hasankale'de Kerem, birkaç kişi tarafından tabuta sağ adam konularak imtihan edilir. Bey kardeşi Hasna Hanım tarafından imtihana tutulur.

Keramet: Kerem'in şiirleri ile Murat Suyu geçit verir. Uzun Ahmet köyü Kerem'in bedduası ile yerle bir olur. Kerem ceylan, kuru kafa ve turnalar ile söyleşir.

Kılık Değiştirme: Özette kılık değiştirme ile ilgili bir detay verilmemiştir.

Kuru Kafa: Şükrü Elçin'in çalışmasından yararlandığımız geniş özetle Kerem Kemerbeli'nde kuru kafa ile söyleşir.

Sihir: Aslı'nın babası Kerem ile Aslı'nın gerdek gecesi için Aslı'ya sihirli gömlek yaptırır.

Yanma: Kerem sihirli gömleğin düğmelerini çözmemesi üzerine ah çeker ve ağzından çıkan alevle tutuşur. Aslı da kırk gün sonra Kerem'in küllerini saçları ile süpürürken bir kıvılcımla tutuşup yanar.

3.1.8.Ali Duymaz Motifler

Aşk Dolusu ve Âşık Olma: Yoktur.

Çocuksuzluk: Ahlaz şehrinde Ağa Bey ve sarrafı çocuk hasreti çekmektedir. Lalasıyla gezintiye çıkan Ağa Beğ'e pir iki elma verir keşişin de çocuğu olmadığından, kızı olursa beyin oğluna kızını vereceği sözünü vererek pirin verdiği iki elmayı birer birer paylaşırlar.

Dini Motifler: Aslı kâfir kızı olarak geçmektedir. Gürcistan'da yaşayanların hayvan eti hınzır (domuz) eti yediği geçmektedir. Kerem Aslı için "iki dinli hercai" der. Aslı'nın Ermeni ve atasının kâfir olduğu geçmektedir. "Muhannesler mavi sarar/ Hıristiyanlar siyah giyer (s.287)".

Diş Çektirme: Kerem'in iki sağlam dişi çekilir ve Kerem yağlıktan tanınır.

Dua ve Beddua: Kerem selvi ağacına beddua eder. Erzurum'da Kerem'in duasıyla kış dağılır, atlı imdadına yetişir. Kerem ceylanı vuran avcılara beddua eder. Kızılırmak'ta Kerem'in duasıyla bir hayalet köprü oluşur. Kerem Karadağ'a beddua eder dağ yanar duasıyla da tekrar söner. Kerem Aslı'yı Müslüman olmaya davet eder. Kerem'in duasıyla Aslı Kerem'e âşık olur. Kerem'in duasıyla Aslı'nın gömleğinin düğmeleri çözülür.

Elma: Çocuksuz Ağa Beğ ve sarrafı keşişin pirden gelen iki elma sayesinde çocukları olur.

Gurbet: Ahlaz, Elcevez, Van, Tiflis, Ağrı Dağı, Süphan Dağı, Muş, Mine, Murad Suyu, Kemâh kazası, Kırpazar, Otluk Kalası, Pasin Ovası, Micinger, Koçaz, Akıska, Açırgan, Göle, Kars, Soğanlı Dağı, Handeresi, Micinger Kalesi, Çoban Köprüsü, Erzurum, Aşkale, Şirin Deresi, Malatya, Tercan, Aşkâr Ovası, Eztirler Ovası, Arsızlar Ovası, Haymana Obası, Sivaz, Kızılırmak, Engürü, Karadağ, Erceyiz Dağı Kerem'in gurbet yolculuğunda gezdiği yerlerdir.

Hızır: Subaşında lalası ile oturan Ağa Beğ'in bey olduğunu ve çocuksuz özlemini bilen bir pir elma verir. Erzurum'da kışa tutulan Kerem ve Sofu'nun imdadına atlı biri yetişir. Hızır burada görülür onları Erzurum'a aşırır.

İmtihan: Çoban Köprüsü'nde karşılaştıkları insanlar Kerem'in şairliğini imtihan ederler. Kerem'in derdini hâkim efendi anlar. Hasna Hanım tarafından kırk kız imtihana tutulur.

Keramet: Kerem'in bedduası ile Karadağ tutuşup yanar. Kerem'in duası ile Karadağ tekrar söner.

Kılık Değiştirme: Kerem abdal kılığında ağzına yağlık bağlayarak Aslı'ya diş çeker kimdir diye sorar.

Kuru Kafa: Yoktur.

Sihir: Keşiş Aslı'ya sihirli miltan yaptırır. Cazu karılar Aslı'ya miltanı giydirir.

Yanma: Bu eş metinde âşıklar kavuşur. Yanan Kerem değil Karadağ'dır.

3.1.9.Proben VIII Motifler

Aşk Dolusu ve Âşık Olma: "Keşiş bahçesinde bir güzel gördüm/...Başımı sevdaya saldı ne çâre" (s.104), Ben Kerem'im aşk dolusun içerdim/ Bu sevdayı başımdan ben geçirdim (s.117) dizelerinde aşk dolusu ve âşık olma ile ilgili ayrıntılar geçmektedir.

Çocuksuzluk: Yoktur.

Dini Motifler: "Ol İsevî ben Muhammet ümmeti/Hakk dinine dönmez ise ne çare" (s.105), "Seversen İncili Furkan'ı" (s.110), bir başka şiirde Kerem Aslı'nın kaşını gözünü Meryem'in saçına benzetir (s.121), Kerem kilisede gördüğü kızlara Aslı'yı sual eder. Dörtlükte Hz. İsa adı geçmektedir (s.133). "Aslı Ermeni'dir kâfir atasın" (s.163), "Gel kız Müslüman ol kalma Ermeni" (s.167), İncili fûrkânı başa tutalım/ Hakk ise ona tapalım, ...Gel Aslı'm gir sen de İslam dinine" (s.167),

Diş Çektirme: "Anan çekti otuz iki dişimi" (s.168)"Yar için çektirdi otuz dişini" (s.183) dizesinde diş çekme motifi görülmektedir.

Dua ve Beddua: Laleli'de dumanlı dağ başında yolu şaşırın Kerem'in duası üzerine Hızır imdadına yetişir (s.143).

Elma: Yoktur.

Gurbet: Şiirlerde Kerem'in gurbet yolculuğunda ismi geçen Zengi (s.106), Sultan Da'ı (s.114), Gürcistan (s.122-123), Karaman, Bingöl (s.124), Kars (s.125), Bayazıt, İran, Turan, Gilan, Tiflis, Bayazıt, Van (s.127), Süphan Da'ı (s.130), Muş Ovası (s.132), Murat Suyu (s.134), Kayseri (s.135), Uzun Ahmed (s.137), Çoban Köprüsü (s.138), Erzurum (s.139-140,180),

Erzurum, İsfahan (s.146), Şugın Deresi (s.148), Yıldız Da'ı (s.159), Acem (s.159), Elmalı (s.162) Kayseri (s.163-166,180), Tercan(s.180) şehirleridir.

Hızır: İki şiirde Laleli Dağı'nda yolunu şaşırarak Kerem ve Sofu'nun imdadına yetişen Hızır'ın bahsi geçmektedir (s.143).

İmtihan: "Haramiler bekler her bir köşesin/ Yıldız da'ı niçün kalkmaz dumanın?" dizlerinde Kerem'in haramilerle karşılaştığı ayrıntısına rastlasak da tam olarak nasıl imtihan edildiği anlaşılmamaktadır (s.159).

Kerem turnaların Merdin ve Aktaş'a gittiğini düşünüp adı geçen iki yer adı vardır. (s.133). bir şiirde Kerem sinisini Gürcistan'dan Mirahor'a getirdiğini söyler. (s.136) bir şiirde Erzurum sümbülü, Şam elinin lalesi diyerek benzetme yapılmıştır (s.141). Şiirlerde Tercan'da yorgun ve hasta düşmüş Kerem'in bahsi geçmektedir (s.149-150). Şiirde bir dörtlükte Kerem Aslı için: " Elmalı da'ından aşmış/ Barsak Deresi'nden geçmiş/ Kayseri'ye ulaşmıştır/ Bugün Aslı'm göç eylemiştir" sözleri geçmektedir (s.163).Gurbet temalı şiirler sayıca fazladır.

Keramet: Şiirlerde yer yer Kerem'in tabiat unsurları ile iletişime geçtiğine dair ayrıntılar bulunmaktadır.

Kılık Değişirme: Yoktur.

Kuru Kafa: Kerem ve kuru kafa söyleşir. (s.152-153)

Sihir: 130. Şiirin nakarat kısmında "Çöz Aslım göğsün düğmelerini" dizelerinde sihirli gömleğin düğmelerinin tekrar kapandığına dair ayrıntılara rastlanmaktadır (s.181).

Yanma: 131, 132 ve 133. Şiirlerde görülen dörtlüklerin nakarat kısmında "Yanarım Aslı'm yanarım", "Yandı Kerem saldı beni bu derde", "Ana Kerem yandı deye âlarım" dizeleriyle Kerem'in yanışına dair bilgi edinilmektedir (s.182-183). "Şimdi ben de Kerem gibi yanarım" dizesinden de Aslı'nın da yandığı anlaşılmaktadır (s.183).

Listelenmiş şekildeki motiflerin üzerinde söz söyleyecek olur isek; halk hikâyesinin başladığı yer olan çocuksuzluk ve elma motifinden başlayabiliriz.

Ele alınan dokuz eş metinde Behçet Mahir'de ve Kerkük varyantında hikâye çocuksuz bir şahın bahsi geçmeden başlasa da geriye kalan bütün metinlerde, bu dünyadan ahirete göçüp gitmeden evvel bir çocuğu olmadığı için sızlanan bir şah bulunmaktadır. Çocuksuzluk ile başlayan halk hikâyelerinde görülen elma motifi de hemen karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk sahibi olmada birçok destan, halk hikâyesi ve masalda Hz. Hızır (pir, derviş, velî) tarafından verilen elma, "zürriyet motifi" olarak değerlendirilir ve neslin devamını sağlar. Ayrıca, halk hekimliğine bağlı olarak, bazı elma çeşitlerinin çocuk sahibi olmada faydalı olduğu tespit edilmiştir. Bazı bölgelerde, damat tarafından gelinin başına atılan elma da, çocuğu olmayan hanımlar tarafından şifa niyetine yenir. Eskişehir'de ise doğum sancısı çeken

kadına ısırtılan bir elmanın öbür yarısı, çocuğu olmayan kadına yedirilir. Böylece onun da çocuğunun olacağına inanılır (Şimşek, 2008, s.195-196).

Elma motifi Behçet Mahir'de, Azerbaycan varyantında ve Kerkük varyantında yoktur. Orhan Güzel'de, yaşlı bahçıvan bahçede kadınlara elma fidanı verir ve üç sene sonra olgunlaşacağını haber verir. Elmanın al yarısından kız, ak yarısından erkek çocuk dünyaya gelecektir. Lisans tezinde, Ferhat Aslan'da Hanım Sultan ve keşişin hazinedar karısı bahçede ihtiyardan bir avuç altına aldıkları elma fidanlarını dikerler. Fidanın meyve vermediğinden sızlanan Hanım Sultan rüyada elmanın olgunlaştığını öğrenir, keşişin karısıyla bölüşüp yerler. Kendisinin oğlu keşişin karısının kızı olduğunda birbirleriyle evlendirmek üzere sözleşirler. Şükrü Elçin'de Hanım Sultan ve keşiş karısı ihtiyarın verdiği elma fidanını diker. İhtiyar tarafından ağaçların meyve vereceği ve muratlarına kavuşacağı müjdelendir. Ali Duymaz'da, çocuksuz Ağa Beğ ve sarrafı keşişin pirden gelen iki elma sayesinde çocukları olur. Proben-VIII'de elma yoktur.

Diş çektirme motifi Behçet Mahir'de otuz iki diş, Proben-VIII'de otuz iki diş ve Azerbaycan varyantında otuz iki diş çekildi şeklinde geçmektedir. Azerbaycan varyantında çekilen dişler yerindedir. Kerkük varyantında Keşiş karısının dişçi olduğu bahsi geçsede diş çektirme görülmemektedir. Orhan Güzel'de üç beş sağlam dişten söz edilir. Lisans tezi, Ferhat Aslan, Şükrü Elçin ve Proben-VIII'de de Kerem'den otuz iki diş çekilir.

Hızır motifi Behçet Mahir'de yoktur. Diğer sekiz eş metinde vardır.

Gurbet motifi listede bulunmaktadır ve tekrara düşmemek açısından kahramanın gurbete çıkması epizotunda da olduğundan burada bahsedilmemiştir.

Kılık değiştirme motifi, Kerem gurbet yolculuğunda Aslı'yı bulduğunda onunla konuşabilmek için bazı eş metinlerde kılık değiştirerek Aslı'ya yaklaşır. Behçet Mahir'de yüzünü gözünü sarıp diş çektirmeye gider. Azerbaycan varyantında ise Kerem'i garip bir âşık olduğunu düşünen Aslı haline acıdığı için ona pul vermeye kalkar ve Kerem bunun üzerine yeni kıyafetler alır. Ali Duymaz'da abdal kılığına girip, ağzına yağlık bağlayarak diş çektirmeye gider. Aslı Kerem'i o yağlıktan tanır. Kerkük varyantı, Orhan Güzel, Şükrü Elçin'de ve Proben -VIII'de kılık değiştirme ile ilgili bir ayrıntıya rastlanmamaktadır.

Sihir motifi Behçet Mahir'de sihirli göynek, Azerbaycan varyantında kırmızı karadan don, Kerkük varyantında dikenli elbise, Orhan Güzel, Ferhat Aslan ve lisans tezinde sihirli fistan Proben-VIII ve Şükrü Elçin'de sihirli gömlek, Ali Duymaz'da sihirli miltan şeklindedir.

Yanma motifi ise, Ali Duymaz hariç geri kalan sekiz eş metinde görülmektedir. Sadece Kerkük varyantında Kerem'in içtiği şerbetten zehirlenip sonrasında dikenli elbise yüzünden mi yandığı konusu belirsizdir.

Kuru kafa motifi, Behçet Mahir, Azerbaycan varyantı, lisans tezi, Ferhat Aslan, Şükrü Elçin ve Proben-VIII'de vardır. Kerkük varyantı, Orhan Güzel ve Ali Duymaz'da yoktur.

Dini motifler Behçet Mahir’de Müslümanlık, Hıristiyanlık, gayrimüslim birini Müslüman edip sevaba girmek, dört kutsal kitap, İncil’i hatmeden keşiş olarak geçmektedir. AV’de keşiş kaçış sebebinin din ayrılığı olduğunu bahane eder. Kerkük varyantında Kerem’in şiir söylediği kızlar Aslı’nın Ermeni kızı olduğunu söylerken, metinde keşişin kilisede dua ettiği geçmektedir. Orhan Güzel’de İncil, Furkan, İsa Gülü Meryem (Aslı); Kerem’in şiirinde Aslı’nın kaşı gözü Meryem’in saçı gibidir. Keşiş, Ulu Sultan’ın Müslümanların başı olduğunu Kerem’in Müslüman bey oğlu olup daha sonra Müslümanlara baş olabileceği gerekçesi ile Aslı’yı kaçıtır. Aslı atası kafir olan bir Ermeni olarak geçmektedir.

Lisans tezi ve Ferhat Aslan’da Aslı’nın Kiliseden çıkması; keşiş din farklılığını öne sürdüğü zaman, Şah’ın, Aslı’yı Müslüman etmek istediğini bildirmesi, Aslı’nın Kerem’in duası ile Müslüman olması, Kerem’in Aslı’yı Çanlı Kilisede araması, cenaze namazı, tabut ve cenazede şarkı söylenmesinin uygun olmaması dini motiflerdir. Şükrü Elçin’de Keşiş din ayrılığı sebebiyle izdivaca olumlu yanıt vermek istemez. Ali Duymaz’da Aslı kâfir kızı olarak geçmektedir. Gürcistan’da yaşayanların hayvan eti hınzır (domuz) eti yediği geçmektedir. Kerem Aslı için “iki dinli hercai” der. Aslı’nın Ermeni ve atasının kâfir olduğu geçmektedir. “Muhannesler mavi sarar/ Hıristiyanlar siyah giyer (s.287)”. Proben-VIII’deki şiirlerde ise; “Ol İsevî ben Muhammet ümmeti/Hakk dinine dönmez ise ne çare” (s.105), “Seversen İncili Furkan’ı” (s.110), bir başka şiirde Kerem Aslı’nın kaşını gözünü Meryem’in saçına benzetir (s.121), Kerem kilisede gördüğü kızlara Aslı’yı sual eder. Dörtlükte Hz. İsa adı geçmektedir (s.133). “Aslı Ermeni”dir kafir atasın” (s.163), “Gel kız Müslüman ol kalma Ermeni” (s.167), İncili fûrkanı başa tatalım/ Hakk ise ona tapalım, ...Gel Aslı’m gir sen de İslam dinine” (s.167) şeklinde dini motifler geçmektedir.

Dua ve Beddua motifinde Behçet Mahir’de, Azerbaycan varyantında, Aslı Kerem’in yanması üzerine anne ve babasına kargışlar söyler. Kerkük varyantında Laleli Dağı’nda kendinden çok Sofi’yı ve yanlarında bulunan klavuzu düşünen Kerem dua eder, Hızır yetişir. Orhan Güzel’de yoktur. Lisans tezinde ve Ferhat Aslan’da Kerem, Aslı Müslüman olsun diye dua eder ve duası kabul olur. Uzunahmed Kerem’in bedduası üzere yok olur. Laleli dağında Kerem’in duasıyla Sofi ve Kerem’in imdadına Hızır yetişir. Aslı ayrılık açısından babasının gözünün kör olması için beddua eder. Şükrü Elçin’de Kerem’i daha evvel verdiği çevreden tanıyan Aslı anası ile Kerem’i evden kovacakken Kerem’in duası ile sevdaya tutulur. Aslı babasına Kerem’den ayırdığı için beddua eder. Ali Duymaz’da Kerem selvi ağacına beddua eder. Erzurum’da Kerem’in duasıyla kış dağılır, atlı imdadına yetişir. Kerem ceylanı vuran avcılara beddua eder. Kızılırmak’ta Kerem’in duasıyla bir hayalet köprü oluşur. Kerem Karadağ’a beddua eder dağ yanar duasıyla da tekrar söner. Kerem Aslı’yı Müslüman olmaya davet eder. Kerem’in duasıyla Aslı Kerem’e âşık olur. Kerem’in duasıyla Aslı’nın gömleğinin düğmeleri çözülür. Proben-VIII’de Laleli’de dumanlı dağ başında yolu şaşırın Kerem’in duası üzerine Hızır imdadına yetişir.

3.2.Kerem ile Aslı Hikâyesinin Epizotları

Eş metinler, Ali Berat Alptekin'in *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* kitabında s.92-94'te bulunan epizotlara göre incelenecektir.

3.2.1. Behçet Mahir Anlatması Epizotlar

- 1. Kahramanın Ailesi:** Kerem ünlü İsfahan Şahı'nın oğludur. Aslı ise okumuş, İncili baştan sona hatmetmiş Keşiş'in kızıdır.
- 2. Kahramanın Doğumu:** Yoktur.
- 3. Kahramana Ad Verilmesi:** Kahramana ad verilmesiyle ilgili bir detay yoktur. Hikâye içerisinde Kerem "Kerem", Aslı da "Aslı ve Aslıhan" olarak geçmektedir.
- 4. Kahramanın Eğitimi:** Kerem ve Aslı babaları tarafından mektebe verilir.
- 5. Kahramanın Âşık Olması:** Akılları erdikten sonra Kerem ile Aslı mektepte birbirlerine âşık olurlar. Sevdaları üç yüz altmışaltı damara yayılır.
- 6. Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Âşıklar birbirlerine mektepte âşık olurlar ilk karşılaşma burasıdır. Keşiş Aslı Müslüman olup Kerem ile evlenmesin diye kızını kaçırdığı zaman; Kerem'in gurbet yolculuğundan Aslı ile yeniden karşılaşması Amasya'da diş çekme motifi ile bir arada anlatılmıştır.
- 7. Kahramanın Gurbete Çıkması:** Kerem'in gurbet hikâyesi bu anlatmada Sofi ile İsfahan kapılarından çıkıp Amasya'ya uzanır. Çok fazla ayrıntı yoktur. İran toprağından çıkıp, Türk toprağına doğru gittikleri anlatılır.
- 8. Sevgilinin Bir Başka Kahramanla Evlendirilmek İstenmesi:** Yoktur.
- 9. Kahramanın Memlekete Dönüşü:** Yoktur.
- 10. Sonuç:** Amasya'da otuz iki dişini Aslı'nın annesine çektiren Kerem, Aslı'nın onu tanımasıyla bir of çeker. Ağzından çıkan bir alev ile tutuşur. Arkadaşı Sofu ve sevgilisi Aslı feryat eder. Kerem baştan aşağıya yanar. Rüzgâr külleri savururken Aslı saçları ile Kerem'in külleri süpürür. Aslı'da saçlarından tutuşarak yanıp kül olur. Sofu külleri süpürtüp suya atar. Âşıkların kavuşması ahirete kalır.

3.2.2. Azerbaycan Varyantı Epizotlar

- 1. Kahramanın Ailesi:** Gence şehrinde Ziyad Han'ın ve veziri Kara Keşiş'in çocuğu yoktur. Çocuksuzluktan yüzü gülmeyen bu arkadaşlar, bir gün bağda oturup dertleşirken; fakir fukaranın karnını doyurup, hayır dua almak isterler. Kara Keşiş'in kızı olur ise kendi oğluna almak şartı ile Ziyad Han bir ziyafet verecektir.

2. **Kahramanın Doğumu:** Gence ahalisindeki açlar doyurulur, çıplaklar giydirilir, elsiz ayaksız olan kimselere para verilir. Bunun üzerine dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika, dokuz saniye sonra Ziyad Han'ın bir oğlu Kara Keşiş'in bir kızı olur.
3. **Kahramana Ad Verilmesi:** Çocuklar doğduktan sonra kıza Meryem, oğlana Mahmud adı verilir.
4. **Kahramanın Eğitimi:** Çocuklar büyüüp sekiz yaşına geldiklerinde, Ziyad Han Mahmud'u molla yanına eğitim görmesi için bırakır. Kara Keşiş kızı Meryem'i kendi okutur.
5. **Kahramanların Âşık Olması:** Babasından izin alıp Sofi ile ava çıkan Mahmud'un tarlan kuşu bir bahçeye kaçar. Bağa seyrana çıkan Meryem'i gören Mahmud ona ilk görüşte aşık olur.
6. **Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Âşıkların karşılaşması bahçede olur. Mahmud kıza benim adım Kerem, senin adın Aslı olsun der. Kerem tarlanı alıp bahçeden Sofi ile ayrılır. Aslı arkasından ağlamaktadır.
7. **Kahramanın Gurbete Çıkması:** Kerem üç ay dolduktan sonra nişanlısı Aslı'yı almaya Zengi'ye yola koyulur. Önden giden Kerem yolda Kara Keşiş'e kitap açtırmaya gelen iki askerden Zengi'den kaçtıklarını haber alır. Ana babasının elini öpüp helallik alan Kerem yanında arkadaşı Sofi ile beraber, Gürcistan, Tiflis, Erzurum, Soltan Dağı, Xob Vilayeti, Ballica, Çaloba, Kars, Bayazıd, Van, Ardahan, Erzurum, Kayseri, Alvız Dağı, Erzurum Gediği ve karşılaştıkları üç yol ayrımından Kayseri, Halep'e gider.
8. **Sevgilinin Bir Başka Kahramanla Evlendirilmek İstenmesi:** Yoktur.
9. **Kahramanın Memleketine Dönüşü:** Yoktur.
10. **Sonuç:** En son vardığı Halep'te de çeşitli sınavlardan geçen Kerem'in Aslı ile evlenmesi için düğün kurulur. Kara keşiş üç gün mühlet isteyerek Aslı için diktirdiği Kerem'in açmasını şart koştuğu, tılsımlı düğmeler bir taraftan açılıp kapandığı için; Kerem bir ah çeker ve ağlayıp yanmaya başlar. Feryat figan eden Aslı'nın imdadına koşan ahalide Kerem'i söndüremez. Kerem kül olur. Aslı ana ve babasına beddualar eder. Kerem'in Külünden bir avuç alıp başından aşağı döktüğünde tutuşup yanmaya başlar. Kurtarmaya çalışan annesini kapının dışına itip kendini kilitleyen Aslı'da yanıp Kerem'in küllerine karışır. Paşa Kara Keşiş ve karısının boynunu vurdurur. Kerem ile Aslı'nın külü bir sandıkta toplanır. Kırk gün kırk gece yas tutarlar. Bir mezarda saklanan külün üzerine kümbet yapılır. Sofi de ölünce buraya gömülür.

3.2.3.Kerkük Varyantı Epizotlar

1. **Kahramanın Ailesi:** Bu metinde aile ile ilgili bilgi yalnızca Keşiş'in Halep Paşası karşısında Aslı'yı Kerem'e vermek için bin kişi ile nikâh şartı koşması ile Kerem İsfahan Şahı'nın oğlu olduğunu itiraf eder. Dilerse iki bin adam da getirebileceğini bildirir.
2. **Kahramanın Doğumu:** Yoktur.
3. **Kahramanlara Ad Verilmesi:** Yoktur.
4. **Kahramanın Eğitimi:** Yoktur.
5. **Kahramanın Âşık Olması:** Yoktur.
6. **Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Yoktur.
7. **Kahramanın Gurbete Çıkması:** Nişanlısı Aslı'yı almaya giden Kerem onu bulamayınca sırasıyla; Zengi, Sultan Dağı, Hoy, Selmas, Gence, Revan, Çıldır, Azerbaycan, Ahsaha, Bakü, Ardahan, Tiflis, Kars, Bayazıd, Van, Pasin Ovası, Laleli Dağı, Erzurum, Zile, Tokat, Sivas, Yıldız Dağı, Kızılırmak, Ak Dağ, Şavgın Deresi güzergâhından Kayseriye'ye ulaşır.
8. **Sevgilinin Bir Başkası ile Evlendirilmeye Çalışılması:** Aslı Esadur isimli Kayserili bir kuyumcu ile evlendirilecekken Kerem Sofi ile beraber yetişir. Keşiş, Halep Paşası'nın âşıkları ayırmaması işi tamama erdirmesini emretmesi üzerine; nikahın bin kişiden eksik olmaması şartını koyar. Kerem "İsfahan Şahı'nın oğlu olduğunu isterse babasının iki bin göndereceğini" bildirir. Halep Paşası Kerem'i tanır. Âşıkları kendi eliyle evlendirmek ister.
9. **Kahramanın Memleketine Dönüşü:** Yoktur.
10. **Sonuç:** Kerem sihirli elbise yüzünden yahut keşişin irice altın tasla içtiği şerbet yüzünden zehirlenir, Aslı gömleğini yırtar, saçlarını mumla tutuşturup Kerem'in üzerine uzanır. Külleri birbirine karışan bu dünyada kavuşamayan âşıklar ancak öteki dünyada kavuşacaklardır.

3.2.4.Orhan Güzel Epizotlar

1. **Kahramanın Ailesi:** Ulu Sultan ile karısı Hatice Sultan ve Kara Keşiş ile karısı çocuk sahibi olamaz. Benzersiz bir bahçe yaptırılır.
2. **Kahramanın Doğumu:** Yaşlı bahçıvan bahçede kadınlara elma fidanı verir ve üç sene sonra olgunlaşacağını haber verir. Elmanın al yarısından kız, ak yarısından erkek çocuk dünyaya gelecektir.
3. **Kahramanlara Ad Verilmesi:** Çocuklara doğduklarında, kız olana Meryem erkek olana Mirza Han adı verilir. Bahçede kendilerine Kerem ve Aslı isimlerini seçerler.

4. **Kahramanın Eğitimi:** Yoktur.
5. **Kahramanların Âşık Olmaları:** Kerem rüyasında gördüğü kıza âşık olur.
6. **Kahramanların Sevgiliyle Karşılaşması:** Bahçede birbirlerini gören gençler aradıklarının birbirlerinde oluşunu anlar ve âşık olur. Keşiş'in karısına dış çektiren Kerem'i Aslı ona vermiş olduğu çevreden tanır.
7. **Kahramanın Gurbete Çıkması:** Zengi'de Ashıyı bulamayan Kerem; Hoy, Süphan Dağı, Şosi, Gence, Acuz, Çıldır, Ahışa, Serki, Gürcistan yolu, Muş, Nemrut Dağı, Muş Ovası, Pasinler, Murat Irmağı, Laleli Dağı, Erzurum, Hasbiağa Hamamı, Erzincan, Zile, Yıldız Dağı, Kızılırmak, Sivas, Kayseri, Erciyes Dağı'nı dolaşır.
8. **Sevgilinin Bir Başka Kahramanla Evlendirilmek İstenmesi:** Yoktur.
9. **Kahramanın Memleketine Dönüşü:** Yoktur.
10. **Sonuç** Kerem Aslı'nın al fistanını çözemez erimeye başlar. Aslı saçlarını dağıtıp, Kerem'in üstüne atlar ve her ikisi de tutuşup, yanar.

3.2.5.Lisans Tezi Epizotlar

1. **Kahramanın Ailesi:** Isfahan Şahı ve hazinedarı Keşiş'in çocukları olmamaktadır. Dertleşirken, hazinedarı bir bahçe yaptırıp içinde hoş vakit geçirmeyi tavsiye eder. Bahçe yaptırılır. Her ikisinin de eşleri bu bahçede vakit geçirir.
2. **Kahramanın Doğumu:** Hanım Sultan ve Keşiş'in karısı hazinedarı, bahçede, ihtiyardan bir avuç altına aldıkları elma fidanlarını yetiştirir. Rüyada Hanım Sultan elmanın olgunlaştığını öğrenir, keşişin karısıyla bölüşüp yerler. Kendisinin oğlu keşişin karısının kızı olduğunda birbirleriyle evlendirmek üzere sözleşirler. Çocuklar doğunca köleler azat edilir, şenlikler yapılır, fakir fukara doyurulur, kurbanlar kestirilir.
3. **Kahramanlara Ad Verilmesi:** Çocuklar doğunca oğlana Ahmet Mirza Beğ, kıza da Kara Sultan adı verilir. Bahçede karşılaşan gençler birbirine Kerem ve Aslı adını verir.
4. **Kahramanların Eğitimi:** Kerem 4-5 yaşlarında iken mektepte eğitime başlar, yanında Sûfi adında cin fikirli bir arkadaşı vardır. Aslı'nın eğitimiyle ilgili bir ayrıntı yoktur.
5. **Kahramanların Âşık Olmaları:** Ahmet Mirza rüyasında Kara Sultan elinden bade içip aşk ateşine düşer. Elinden bade içtiği kızın kim olduğunu bilmemektedir. Bahçede karşılaşmalarından sonra kızın da içine aşk ateşi düşer.
6. **Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Kerem ve Sofi Isfahan Şahı'ndan izin alıp hava değişikliği için ava çıkarlar. Zengi'de Keşiş'in evine konuk olurlar. Kerem'in şahini kaçar ve bir bahçeye girer orada rüyada elinden bade içtiği Kara Sultanı görür. Gurbette Aslı'nın

peşinden giden Kerem Kayseri’de Orta mahallede sevgilisini bulur 32 dişi Aslı’nın kucağında çekilince Aslı onu verdiği çevreden tanır.

7. Kahramanın Gurbete Çıkması: Hoy, Şuşi, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahsaha, Zengi, Orhan, Gürcistan, Kelbe, Kars, Oltu, Narman, Bayazıd, Bayat, Ürgüb, Van, Tiflis, Ahad, Caz Dağı, Sübhan Dağı, Muş, Nemrut Dağı, Çanlı Kilise, Mezgir, Murat Irmağı, Pasin Ovası, Uzunahmed, Otlak Kalesi, Hasan Kalesi, Çoban Köprüsü, Hadımpınar, Gümüşlü Kümbedi, Erzurum, Laleli Dağı, Mumcular Mahallesi, Eşin Kalesi, Şavgın Deresi, Varıben, Varin, Tercan, Genci Beli, Sorular, İşkade, Kemi, İgribid, Enguri, Ayaş, Aycı, Zile, Kızılırmak, Dokuzyazı, Sivas, Yıldız Dağı, Delikli Taş, Ürgüb, Parmak Ovası, Elmalı Dağı, Kayseri, Kara Dağ, Erciyes Dağı, Teke, Kara Pınar, Belen, Antakya, Terköşe ve Haleb.

8. Sevgilinin Bir Başka Kahramanla Evlendirilmek İstenmesi: Aslı’nın babası Halep’te Ermeni evine sığınır. Kerem Halep Paşasına derdini anlatabildiği için onun yardımı ile Aslı kiliseden düğünle çıkıp gerdeğe girmeden Aslı kaçırılır.

9. Kahramanın Memleketine Dönüşü: Yoktur.

10. Sonuç: Kerem’i tanıyan Halep Paşası Aslı kiliseden çıkıp gerdeğe gidecekken onu kaçırtır. Keşiş en sonunda Aslı’yı Kerem’e vermeye ikna olur. Düğün elbisesini kendisi yaptırmak için izin ister. Sihirli düğmeleri olan bu fistanı Kerem’in çözmesi için Aslı’ya söz verdirtir. Gerdek odasına girdiklerinde Aslı bunu Kerem’e bildirir. Kerem düğmeleri saz ile açmaya başlar. Son iki düğme kala bütün düğmeler kapanır. Kerem muradına erememe endişesiyle dışarıda bekleyenlerden korkar ve yanmaya başlar. Aslı su döker ama kurtaramaz. Feryadına herkes toplanır. Aslı kırk gün kırk gece küllerin başında bekler sonra dağılmakta olan külleri saçları ile süpürürken o da yanar ve kül olur. Halep Paşası’na haber gider. Keşiş ve karısı türlü eziyetler ile öldürülür. Sûfi için ise kırk gün kırk gece düğün dernek kurulur. Kerem ile Aslı’nın düğünü cennet-i âlâya kalmıştır.

3.2.6.Ferhat Aslan Epizotlar

1. Kahramanın Ailesi: İsfahan Şahı ve hazinedarı Keşiş’in çocukları olmamaktadır. Dertleşirken, hazinedarı bir bahçe yaptırıp içinde hoş vakit geçirmeyi tavsiye eder. Bahçe yaptırılır. Her ikisinin de eşleri bu bahçede vakit geçirir.

2. Kahramanın Doğumu: Hanım Sultan ve Keşiş’in karısı hazinedarı, bahçede, ihtiyardan bir avuç altına aldıkları elma fidanlarını yetiştirir. Rüyada Hanım Sultan elmanın olgunlaştığını öğrenir, keşişin karısıyla bölüşüp yerler. Kendisinin oğlu keşişin karısının kızı olduğunda birbirleriyle evlendirmek üzere sözleşirler. Çocuklar doğunca köleler azat edilir, şenlikler yapılır, fakir fukara doyurulur, kurbanlar kestirilir.

3. **Kahramanlara Ad Verilmesi:** Çocuklar doğunca oğlana Ahmet Mirza Beğ, kıza da Kara Sultan adı verilir. Bahçede karşılaşan gençler birbirine Kerem ve Aslı adını verir.
4. **Kahramanın Eğitimi:** Kerem 4-5 yaşlarında iken mektepte eğitime başlar, yanında Sofu adında cin fikirli bir arkadaşı vardır. Aslı'nın eğitimiyle ilgili bir ayrıntı yoktur.
5. **Kahramanların Âşık Olmaları:** Ahmet Mirza rüyasında Kara Sultan elinden bade içip aşk ateşine düşer. Elinden bade içtiği kızın kim olduğunu bilmemektedir. Bahçede karşılaşmalarından sonra kızın da içine aşk ateşi düşer.
6. **Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Kerem ile Aslı ilk olarak bahçede karşılaşır. Aslı, Kerem'i dişlerinin kanını silerken ona vermiş olduğu çevreden tanır. Kerem'in duası ile aslı imana gelir ve onu gelip alması için sözleşirler. Âşıkların tekrar karşılaşması Kayseri'de gerçekleşir. Kerem'e yardım eden Külhanbeyi ve kocakarı yardımıyla âşıklar kümbette buluşurlar.
7. **Kahramanın Gurbete Çıkması:** Kerem'in Zengi'den başlayan gurbet yolculuğu; Hoy, Şuşa, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahıska, Sekri, Orhan, Gürcistan, Gelbe, Kars, Oltu, Narman, Bayat, Ürgüb, Van, Tiflis, Ahat, Caz Dağı, Eleiğaz Dağı, Süphan Dağı, Muş, Nemrut Dağı, Çanlı Kilise, Mezgir, Murat Irmağı, Uzun Ahmet, Pasin Ovası, Otlak Kalesi, Hasan Kalesi, Çoban Köprüsü, Hadımpınar, Gümüşlü Kümbedi, Erzurum, Laleli Dağı, Cafer Ağa Hamamı, Mumcular Mahallesi, Üç yol ayrımından sonra Eşen Kalesi, Şoğın Deresi, Varbik, Tercan, Baş Çiftliği, Cinci Beli, Erzincan, Sarılar, Eşkat, Gemi, İrbit, Engürü, Ayaş, Zile, Kızılırmak, Dokuzyazı, Sivas, Yıldız Dağı, Delikli Taş, Ürgüb, Parmak Ovası, Elmalı Dağı, Kayseri, Kara Dağ, Erciyes Dağı, Teke, Kara Pınar, Belen, Antakya, Tergüş, Halep Kerem'in gurbet yolculuğunda gezdiği yerler olarak karşımıza çıkar.
8. **Sevgilinin Bir Başka Kahramanla Evlendirilmek İstenmesi:** Kerem'den bir kez daha kaçan keşiş Halep'te bir Ermeni evine konuk olur. Ermeni ev sahibinin tavsiyesi ile Aslı'yı bir Ermeni gencine nişanlayıp acele bir şekilde düğün hazırlığına başlarlar.
9. **Kahramanın Memlekete Dönüşü:** Yoktur.
10. **Sonuç:** : Kerem'i tanıyan Halep Paşası Aslı kiliseden çıkıp gerdeğe gidecekken onu kaçırtır. Keşiş en sonunda Aslı'yı Kerem'e vermeye ikna olur. Düğün elbisesini kendisi yaptırmak için izin ister. Sihirli düğmeleri olan bu fistanı Kerem'in çözmesi için Aslı'ya söz verdirtir. Gerdek odasına girdiklerinde Aslı bunu Kerem'e bildirir. Kerem düğmeleri saz ile açmaya başlar. Son iki düğme kala bütün düğmeler kapanır. Kerem muradına erememe endişesiyle dışarıda bekleyenlerden korkar ve yanmaya başlar. Aslı su dökse de kurtaramaz. Aslı'nın feryadına herkes toplanır. Aslı kırk gün kırk gece küllerin başında bekler sonra dağılmakta olan külleri saçları ile süpürürken o da yanar ve kül olur. Halep Paşasına haber gider. Keşiş ve karısı türlü eziyetler ile öldürülür. Sofu için ise kırk gün kırk gece düğün dernek kurulur. Kerem ile Aslı'nın düğünü ahirete kalmıştır.

3.2.7.Şükrü Elçin Epizotlar

1. **Kahramanın Ailesi:** İsfahan Şahı eşi Hanım Sultan, Şahın haznedarı keşiş ve keşiş karısı çocuk özlemiyle yaşamaktadır. Keşiş gönül eğlendirmek için bir bahçe yaptırmayı teklif eder.
2. **Kahramanın Doğumu:** Bir ihtiyar bahçe dönüşü Hanım Sultan ve keşiş karısına verdiği elma fidanını rüyalarında; yetişecek olan elmayı bölüşüp yedikleri takdirde çocukları olacaklarını müjdeler. Biri kız biri oğlan olursa çocuklar büyüdüklerinde birbirleri ile evlendirilecektir.
3. **Kahramana Ad Verilmesi:** Çocuklar dünyaya geldikten sonra; İsfahan Şahı oğluna Ahmet Mirza, keşiş kızına Kara Sultan adını verir. Birbirlerini gören gençler daha sonra kendilerine Kerem ile Aslı adlarını verir.
4. **Kahramanın Eğitimi:** Özet metinde kahramanların eğitimi ile ilgili bir ayrıntı yer almamaktadır.
5. **Kahramanın Âşık Olması:** Ahmet Mirza bir gün uykusunda Kara Sultan elinden bade içer. Zengi'de avda bahçede gördüğü kızın rüyasındaki kız olduğunu anlayıp birbirlerine âşık olurlar.
6. **Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Ahmet Mirza ve Kara Sultan ilk olarak bahçede karşılaşırsa da kahramanın gurbet yolculuğundaki sevgiliyle ilk karşılaşması Orta Mahalle'de Aslı'nın dişçi anasına diş çektirmesi esnasında gerçekleşir.
7. **Kahramanın Gurbete Çıkması:** Kerem'in gurbet yolculuğu Zengi'de Aslı'yı bulamayıp başlar ve Sultan Dağı, Hoy, Şuşa, Revân, Acur, Çıldır, Ahıska, Sekri, Orhan, Gürcistan, Kars, Oltu, Narman, Beyazıt ve Ürgüp'ü gezer. Tiflis, Muş, Çanlı Kilise, Murat Suyu, Uzun Ahmet Köyü, Hasankale, Laleli Dağı, Erzurum, Tercan, Erzincan, Aşkâd, Kemberbelini gezer. Sonra Engürü, Ayaş, Zile, Sivas, Ürgüp, Elmalı Dağı, Karadağ yolundan Kayseri'ye ulaşır. Orta Mahalle'de Aslı'yı bulur. Keşiş'in tekrar kaçması ile Teke, Karapınar, Antakya, Terküş'ü dolaşır. Gurbet yolculuğu Halep'te sona erer.
8. **Kahramanın Bir Başka Kahraman ile Evlendirilmek İstenmesi:** Paşa, âşıktan İsfahan Şahı'nın oğlu Kerem olduğunu öğrenince; Kilise merasimiyle bir Ermeni genci ile evlendirilmek üzere olan Aslı'yı kaçırtır.
9. **Kahramanın Memlekete Dönüşü:** Yoktur.
10. **Sonuç:** Halep'te Halep Paşası devreye girince kızını Kerem ile evlendirmeye söz veren keşiş son olarak babalık hakkını devreye koyup Aslı'ya sihirli bir gömlek yaptırır. Kerem ile Aslı gerdek gecesinde; Kerem'in sihirli gömleğin düğmelerini açamayıp ah çekmesi ile Kerem yanıp kül olur. Aslı kırk gün kırk gece Kerem'in başında bekler külleri saçları ile süpürürken

yanıp kül olur. Halep paşası keşiş ve karısını katlettirir. Sofu'yu da istediği kızlardan biri ile evlendirir.

3.2.8.Ali Duymaz Kerem ile Aslı Epizotlar

- 1. Kahramanın Ailesi:** Ahlaz Şehri'nde Ağa Beğ adlı şahın evladı olmaz. Lalasıyla suyun başında otururken bir pire denk gelirler. Aynı şehirde şahın sarrafı olan keşişin de çocuğu yoktur.
- 2. Kahramanın Doğumu:** Subaşında lalasıyla evladı olmayan Ağa Beğ'e, bir pirin elma vermesiyle çocuksuzluk sorunu çözülecektir. Beyin sarrafının da çocuğu olmadığı için pirin verdiği iki elmanın birini o ister. Kızı olursa Ağa Bey'in oğlu ile evlendirmek üzere sözleşirler.
- 3. Kahramanına Ad Verilmesi:** Birer elmadan doğan çocukların isimleri; oğlan olanın Mirza Beğ, kız olanın adı Aslı Han olur. Kız çocuğa senin adın Kerem, benim adım Aslı Han olsun der.
- 4. Kahramanın Eğitimi:** Yoktur.
- 5. Kahramanın Âşık Olması:** Çocuklar birbirlerine Kerem ile Aslı adı verse de bade içme ya da bahçede karşılaşma gibi bir ayrıntı yoktur.
- 6. Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Cafer Ağa Hamamı önünde Aslıhan'ı görür Aslı Kerem'den kaçır. Kayseri'de bir konakta Aslı'yı bulur fakat kendini gizler. Kerem'in yağlığından Aslı onu tanır duayla Kerem'e âşık olur.
- 7. Kahramanın Gurbete Çıkması:** Ahlaz'da nişanlısı Aslı Han'ı bulamayan Kerem selviden bir kızdır Aslı'yı sorar ve gurbet yolcuğu başlar. Kızdır Van'a gittiği haberini alır. Elcevaz Dağı'ndan Van'a, oradan Tiflis'e gittiğine haber alıp Ağrı Dağı'na yola koyulurlar. Ağrı Dağı'nda Kerem'in sazıyla dumanı dağıtmasıyla Süphan Dağı'na sonrasında da Muş'a gelirler. Muş'ta Mine'ye doğru gittiklerini haber alırlar. Murad Suyı'ndan geçerler. Mine'de Kemâh kazasına gittiklerini haber alırlar. Kerem'in turnalarla söyleştiği kısımda adı geçen yerler; Erzurum, Cibeci Tağı, Zengi, Kapubeli, Hasanağa'dır. Kırpazar'a Kerem ve Sofu Otluk Kalası'na doğru giderler oradan keşişin Pasin Ovası'na gittiğini öğrenirler. Pasin Ovasından Micinger'e oradan Koçaz'a varırlar. Orada Akıska'ya gittiklerini haber alırlar. Gürcistan'dan geçtiklerini söylediği şiirden anlaşılmalıdır. Acurhan'dan Göle ve Kars'a giderler. Turnalara söylediği şiirde Bingöl geçmektedir. Kars'tan Soğanlı Dağı'na ve Handeresine gelirler. Micinger Kalesine gelip Çoban Köprüsü'ne giderler. Erzurum'dan Hızır onları bir hana götürür. Cafer Efendi Hamamı kapısının önünde Aslıhan'ı görür. Erzurum'dan üç yol ayrımına gelirler ve oradan Aşkale'ye varırlar. Oradan Şirin Dereden Malatya'ya oradan Tercan'a giderler. Aşkâr Ovası oradan Eztirler Ovası, Arsızlar Ovası, Haymana Obasına ve Sivaz'a ulaşırlar. Kızılırmak üzerinde hayalet bir köprü yardımı ile Engürü'ye varırlar. Engürü'de Aslı'nın Elmalı

Dağı'ndan Barşka Deresine oradan Kayseri'ye gittiğini öğrenir. Karadağ'dan geçerler. Erciyez Dağı'nda Aslı'nın Kayseri'ye doğru gittiğini haber alırlar.

8. **Kahramanın Bir Başkasıyla Evlendirilmek İstenmesi:** Yoktur.

9. **Kahramanın Memlekete Dönüşü:** Yoktur.

10. **Sonuç:** Kerem'in yedi senelik derdini söylemesiyle Aslı'nın gömlek düğmeleri dua ile çözülür. Kerem'in yedi yıllık hasreti biter. Kerem ile Aslı muradına erer.

3.2.9.Proben VIII Epizotlar

1. **Kahramanın Ailesi:** "İsfahan şehridir bizim elimiz" (s.146) dizesinde kahramanın aslında İsfahan şehrinde olduğu ayrıntısına rastlanmaktadır. Şiirlerde aile ile ilgili başka ayrıntı yoktur.

2. **Kahramanın Doğumu:** Yoktur.

3. **Kahramanına Ad Verilmesi:** Yoktur.

4. **Kahramanın Eğitimi:** Yoktur.

5. **Kahramanın Âşık Olması:** Keşiş bahçesinde bir güzel gördüm/...Başımı sevdaya saldı ne çâre" (s.104), Ben Kerem'im aşk dolusun içerdim/ Bu sevdayı başımdan ben geçirdim (s.117) dizelerinde aşk dolusu ve âşık olma epizotuna dair ayrıntılar geçmektedir.

6. **Kahramanın Sevgiliyle Karşılaşması:** Kahramanın gurbet yolculuğunda sevgiliyi tekrar buluşuna dair izler olduğunu Külhan Beyi ve Kerem'in karşılıklı şiirler söylediği kısımdan hareketle çıkarmaktayız. Aslı gelmiştir fakat Kerem derin bir uykuya dalmıştır (s.177).

7. **Kahramanın Gurbete Çıkması:** Şiirlerde Kerem'in gurbet yolculuğunda ismi geçen Zengi (s.106), Sultan Da'ı (s.114), Gürcistan (s.122-123), Karaman, Bingöl (s.124), Kars (s.125), Bayazıt, İran, Turan, Gilan, Tiflis, Bayazıt, Van (s.127), Süphan Da'ı (s.130),

Muş Ovası (s.132), Murat Suyu (s.134), Kayseri (s.135), Uzun Ahmed (s.137), Çoban Köprüsü (s.138), Erzurum (s.139-140,180), Erzurum, İsfahan (s.146), Şugın Deresi (s.148), Yıldız Da'ı (s.159), Acem (s.159), Elmalı (s.162) Kayseri (s.163-166), Tercan(s.180) şehirleridir.

Kerem turnaların Merdin ve Aktaş'a gittiğini düşünüp adı geçen iki yer adı vardır. (s.133). Bir şiirde Kerem sinisini Gürcistan'dan Mirahor'a getirdiğini söyler. (s.136) bir şiirde Erzurum sümbülü, Şam elinin lalesi diyerek benzetme yapılmıştır (s.141). Şiirlerde Tercan'da yorgun ve hasta düşmüş Kerem'in bahsi geçmektedir (s.149-150). Şiirde bir dördlükte Kerem Aslı için:" Elmalı da'ından aşmış/ Barsak Deresi'nden geçmiş/ Kayseri'ye ulaşmıştır/ Bugün Aslı'm göç eylemiştir" sözlerinde gurbete çıkma epizotu geçmektedir (s.163).

8. Kahramanın Bir Başkasıyla Evlendirilmek İstenmesi: “Geydirmişler hoşça gelin etmişler” dizesinde kahramanın bir başka kahramanla evlendirilmek istenmesi epizotu görülür (s.153).

9. Kahramanın Memlekete Dönüşü: Yoktur.

10. Sonuç: Aslı'nın peşinden diyar diyar gezen Kerem, tam Aslı ile kavuşacakken gömleğin düğmelerinin açılmaması üzerine; ah ederek yanar. Aslı feryat figan ağlamaya başlar ve dizelerden akabinde, Aslı'nın da yanmaya başladığı anlaşılmaktadır.

Kerem ile Aslı hikâyesini epizotlar açısından listelenmiştir. Daha net anlaşılabilirliği açısından açıklayacak olur isek:

Kahramanın ailesi ile ilgili olarak Behçet Mahir'de Kerem Isfahan Şahı'nın oğlu, Aslı Keşiş kızıdır. Azerbaycan varyantında Ziyad Han ve Kara Keşiş çocuk hasreti çekmektedir. Kerkük varyantında aile ile ilgili bilgi hikâye başında değil Keşiş'in nikâh şartı koşması sebebiyle Kerem'in kimliğini bildirmesi ile görülür. Orhan Güzel'de Ulu Sultan ve Hatice Sultanın ve onların yakın dostları keşiş ve karısı çocuksuzdur. Lisans tezi, Ferhat Aslan, Şükrü Elçin'de Isfahan Şahı ve arkadaşı Keşiş çocuksuzdur. İçlerindeki sızıyı hafifletebilmek için Keşiş'in tavsiyesi ile bir bahçe yaptırırlar. Ali Duymaz'da Ahlaz Şehri'nde Ağa Bey ve onun sarrafı Keşiş'in eşleri ile bu dünyaya çocuk getirememekten sızısı vardır.

Kahramanın doğumu ile ilgili ise Behçet Mahir'de, Kerkük varyantında, Proben-VIII'de yoktur. Lisans tezi, Şükrü Elçin, Ferhat Aslan'da çocuksuzluktan üzülen Şah ve haznedarı keşiş yakın arkadaştır. Şahın eşi Hanım Sultan ve keşiş karısı da arkadaştır. Kadınlar eşlerinin yaptırdığı bahçede dervişten birer elma fidanı satın alırlar. Yalnızca Hanım Sultan'ın fidanı elma verir. Keşiş karısı kızı olursa Hanım Sultan'ın oğlu ile evlendireceği sözü ile elmadan talep eder. Gençler bir elmadan dünyaya gelir. Orhan Güzel'de yine bir elmadan dünyaya gelen gençler Hatice Sultan'ın ak, keşiş karısının kızıl elmayı yemesi ile doğacaktır. Ali Duymaz'da pirin verdiği iki elmadan birini, kızı olursa oğluna verme şartı ile Ağa Bey sarrafı Keşiş'e verecektir. Kahramanın doğumunun Azerbaycan varyantında elma değil de Ziyad Şahın ve Kara Keşiş'in açları doyurup dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika sonra çocuk sahibi oldukları görülmektedir.

Ad verme ile ilgili Behçet Mahir'de herhangi bir ayrıntı yoktur. Kız ve erkek için anlatıcı doğrudan Kerem, Asli ve Aslihan isimlerini kullanır. Azerbaycan varyantında doğduklarında Meryem ve Mahmud isimlerini alır. Kerkük varyantında yoktur. Orhan Güzel'de çocuklar doğduğunda Meryem ve Mirza Han isimlerini alır. Lisans tezi, Ferhat Aslan, Şükrü Elçin'de çocukların isimleri Ahmet Mirza ve Kara Sultan'dır. Proben-VIII'de doğrudan Kerem ile Aslı'dır. Ali Duymaz'da Mirza Beğ ve Aslı Han'dır. Kerem ile Aslı isimlerini Lisans tezi, Ferhat Aslan, Şükrü Elçin, Ali Duymaz, Azerbaycan varyantı, Orhan Güzel'de bahçede kendileri belirler.

Behçet Mahir'de kahramanlar birbirlerini doğrudan mektepte görüp severlerken, Kerkük varyantında, Ali Duymaz'da, Proben-VIII'de eğitim ile ilgili bir ayrıntıya rastlanmamaktadır. Azerbaycan varyantında, Mahmud sekiz yaşında mektebe başlarken, Meryem'i ise keşiş babası okutur. Şükrü Elçin özet metin olduğundan dolayı eğitimle ilgili bir ayrıntı görülmemektedir. Lisans tezi ve Ferhat Aslan'da Kerem 4-5 yaşlarında mektebe verilirken Aslı'nın eğitimi ile ilgili bir ayrıntı bulunmamaktadır.

Kahramanların âşık olması Behçet Mahir'de akılları erdikten sonra Kerem ile Aslı mektepte sevdalanır. Sevdaları üç yüz altmışaltı damara yayılır. Azerbaycan varyantında Sofi ile ava çıkan Mahmud'un tarlan kuşu bir bahçeye kaçır. Bağa seyrana çıkan Meryem'i gören Mahmud ona ilk görüşte âşık olur. Kerkük varyantında âşık olma yoktur. Orhan Güzel'de Kerem rüyasında gördüğü kıza âşık olur. Lisans tezi, Şükrü Elçin ve Ferhat Aslan'da Ahmet Mirza rüyasında Kara Sultan elinden bade içip âşk ateşine düşer. Elinden bade içtiği kızın kim olduğunu bilmemektedir. Bahçede karşılaşmalarından sonra kızın da içine aşk ateşi düşer. Ali Duymaz'da, Kerem ile Aslı adı verseler de bade içme ya da bahçede karşılaşma gibi bir ayrıntı yoktur. Proben-VIII'de bulunan şiirlerde "Keşiş bahçesinde bir güzel gördüm/...Başımı sevdaya saldı ne çâre" (s.104), Ben Kerem "im aşk dolusun içerdim/ Bu sevdayı başımdan ben geçirdim (s.117) dizelerinde aşk dolusu ve âşık olma epizotuna dair ayrıntılar geçmektedir.

Kahramanın gurbet yolculuğu ise:

Bahçet Mahir'de Kerem'in gurbet hikâyesi bu anlatmada Sofi ile İsfahan kapılarından çıkıp Amasya'ya uzanır. Çok fazla ayrıntı yoktur. İran toprağından çıkıp, Türk toprağına doğru gittikleri anlatılır.

Azerbaycan varyantında Kerem, üç ay dolduktan sonra nişanlısı Aslı'yı almaya Zengi'ye yola koyulur. Önden giden Kerem yolda Kara Keşiş'e kitap açtırmaya gelen iki askerden Zengi'den kaçtıklarını haber alır. Ana babasının elini öpüp helallik alan Kerem yanında arkadaşı Sofi ile beraber, Gürcistan, Tiflis, Erzurum, Soltan Dağı, Xob Vilayeti, Ballica, Çaloba, Kars, Bayazıd, Van, Ardahan, Erzurum, Kayseri, Alvız Dağı, Erzurum Gediği ve karşılaştıkları üç yol ayrımından Kayseri, Halep'e gider.

Kerkük varyantında nişanlısı Aslı'yı almaya giden Kerem onu bulamayınca sırasıyla; Zengi, Sultan Dağı, Hoy, Selmas, Gence, Revan, Çıldır, Azerbaycan, Ahsaha, Bakü, Ardahan, Tiflis, Kars, Bayazıd, Van, Pasin Ovası, Laleli Dağı, Erzurum, Zile, Tokat, Sivas, Yıldız Dağı, Kızılırmak, Ak Dağ, Şavgın Deresi güzergâhından Kayseri'ye ulaşır. Orhan Güzel'de Zengi'de Aslı'yı bulamayan Kerem; Hoy, Süphan Dağı, Şosi, Gence, Acuz, Çıldır, Ahışa, Serki, Gürcistan yolu, Muş, Nemrut Dağı, Muş Ovası, Pasinler, Murat Irmağı, Laleli Dağı, Erzurum, Hasbiağa Hamamı, Erzincan, Zile, Yıldız Dağı, Kızılırmak, Sivas, Kayseri, Erciyes Dağı'nı dolaşır.

Lisans tezinde Kerem'in gezdiği yerler Osmanlı Türkçesi metinden okunuşuna göre şu şekildedir. Hoy, Şuşi, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahsaha, Zengi, Orhan, Gürcistan, Kelbe, Kars, Oltu, Narman, Bayazıd, Bayat, Ürgüb, Van, Tiflis, Ahad, Caz Dağı, Sübhan Dağı, Muş, Nemrut

Dağı, Çanlı Kilise, Mezgir, Murat Irmağı, Pasin Ovası, Uzunahmed, Otlak Kalesi, Hasan Kalesi, Çoban Köprüsü, Hadımpınar, Gümüşlü Kümbedi, Erzurum, Laleli Dağı, Mumcular Mahallesi, Eşin Kalesi, Şavgın Deresi, Varıben, Varin, Tercan, Genci Beli, Sorular, İşkade, Kemi, İgribid, Enguri, Ayaş, Aycı, Zile, Kızılırmak, Dokuzyazı, Sivas, Yıldız Dağı, Delikli Taş, Ürgüb, Parmak Ovası, Elmalı Dağı, Kayseri, Kara Dağ, Erciyes Dağı, Teke, Kara Pınar, Belen, Antakya, Terköşe, Halep'tir.

Ferhat Aslan'da Kerem'in Zengi'den başlayan yolculuğu; Hoy, Şuşa, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahıska, Sekri, Orhan, Gürcistan, Gelbe, Kars, Oltu, Narman, Bayat, Ürgüb, Van, Tiflis, Ahat, Caz Dağı, Eleiğaz Dağı, Süphan Dağı, Muş, Nemrut Dağı, Çanlı Kilise, Mezgir, Murat Irmağı, Uzun Ahmet, Pasin Ovası, Otlak Kalesi, Hasan Kalesi, Çoban Köprüsü, Hadımpınar, Gümüşlü Kümbedi, Erzurum, Laleli Dağı, Cafer Ağa Hamamı, Mumcular Mahallesi, Üç yol ayrımından sonra Eşen Kalesi, Şoğın Deresi, Varbik, Tercan, Baş Çiftliği, Cinci Beli, Erzincan, Sarılar, Eşkat, Gemi, İrbid, Engürü, Ayaş, Zile, Kızılırmak, Dokuzyazı, Sivas, Yıldız Dağı, Delikli Taş, Ürgüb, Parmak Ovası, Elmalı Dağı, Kayseri, Kara Dağ, Erciyes Dağı, Teke, Kara Pınar, Belen, Antakya, Tergüş, Haleb şeklindedir.

Şükrü Elçin'de ise özet metinden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda; Kerem'in gurbet yolculuğu Zengi'de Aslı'yı bulamayıp başlar ve Sultan Dağı, Hoy, Şuşa, Revân, Acur, Çıldır, Ahıska, Sekri, Orhan, Gürcistan, Kars, Oltu, Narman, Beyazıt ve Ürgüb'ü gezer. Tiflis, Muş, Çanlı Kilise, Murat Suyu, Uzun Ahmet Köyü, Hasankale, Laleli Dağı, Erzurum, Tercan, Erzincan, Aşkad, Kemberbelini gezer. Sonra Engürü, Ayaş, Zile, Sivas, Ürgüb, Elmalı Dağı, Karadağ yolundan Kayseri'ye ulaşır. Orta Mahalle'de Aslı'yı bulur. Keşiş'in tekrar kaçması ile Teke, Karapınar, Antakya, Terküş'ü dolaşır. Gurbet yolculuğu Halep'te sona ermektedir.

Yazma nüsha olan Ali Duymaz'da, Ahlaz'da nişanlısı Aslı Han'ı bulamayan Kerem selviden bir kızdan Aslı'yı sorar ve gurbet yolcuğu başlar. Kızdan Van'a gittiği haberini alır. Elcevaz Dağı'ndan Van'a, oradan Tiflis'e gittiğine haber alıp Ağrı Dağı'na yola koyulurlar. Ağrı Dağı'nda Kerem'in sazıyla dumanı dağıtmasıyla Süphan Dağı'na sonrasında da Muş'a gelirler. Muş'ta Mine'ye doğru gittiklerini haber alırlar. Murad Suyu'ndan geçerler. Mine'de Kemâh kazasına gittiklerini haber alırlar. Kerem'in turnalarla söyleştiği kısımda adı geçen yerler; Erzurum, Cibeci Tağı, Zengi, Kapubeli, Hasanağadır. Kırpazar'a Kerem ve Sofu Otluk Kalası'na doğru giderler oradan keşişin Pasin Ovası'na gittiğini öğrenirler. Pasin Ovası'ndan Micinger'e oradan Koçaz'a varırlar. Orada Akıska'ya gittiklerini haber alırlar. Gürcistan'dan geçtiklerini söylediği şiirden anlaşılmaktadır. Acurhan'dan Göle ve Kars'a giderler. Turnalara söylediği şiirde Bingöl geçmektedir. Kars'tan Soğanlı Dağı'na ve Han deresine gelirler. Micinger Kalesine gelip Çoban Köprüsü'ne giderler. Erzurum'dan Hızır onları bir hana götürür. Cafer Efendi Hamamı kapısının önünde Aslıhan'ı görür. Erzurum'dan üç yol ayrımına gelirler ve oradan Aşkale'ye varırlar. Oradan Şirin Dereden Malatya'ya oradan Tercan'a giderler. Aşkâr Ovası oradan Eztirler Ovası, Arsızlar Ovası, Haymana Obasına ve Sivaz'a ulaşırlar. Kızılırmak üzerinde hayalet bir köprü yardımı ile Engürü'ye varırlar. Engürü'de Aslı'nın Elmalı

Dağı'ndan Barska Deresine oradan Kayseri'ye gittiğini öğrenir. Karadağ'dan geçerler. Erciyez Dağı'nda Aslı'nın Kayseri'ye doğru gittiğini haber alırlar.

Proben-VIII'de Şiirlerde Kerem'in gurbet yolculuğunda ismi geçen Zengi (s.106), Sultan Da'ı (s.114), Gürcistan (s.122-123), Karaman, Bingöl (s.124), Kars (s.125), Bayazıt, İran, Turan, Gilan, Tiflis, Bayazıt, Van (s.127), Süphan Da'ı (s.130), Muş Ovası (s.132), Murat Suyu (s.134), Kayseri (s.135), Uzun Ahmed (s.137), Çoban Köprüsü (s.138), Erzurum (s.139-140,180), Erzurum, İsfahan (s.146), Şugın Deresi (s.148), Yıldız Da'ı (s.159), Acem (s.159), Elmalı (s.162) Kayseri (s.163-166), Tercan(s.180) şehirleridir. Kerem turnaların Merdin ve Aktaş'a gittiğini düşünüp adı geçen iki yer adı vardır. (s.133). bir şiirde Kerem sinisini Gürcistan'dan Mirahor'a getirdiğini söyler. (s.136) bir şiirde Erzurum sümbülü, Şam elinin lalesi diyerek benzetme yapılmıştır (s.141). Şiirlerde Tercan'da yorgun ve hasta düşmüş Kerem'in bahsi geçmektedir (s.149-150). Şiirde bir dörtlükte Kerem Aslı için: " Elmalı da'ından aşmış/ Barsak Deresi'nden geçmiş/ Kayseri'ye ulaşmıştır/ Bugün Aslı'm göç eylemiştir" sözlerinde gurbete çıkma epizodu geçmektedir (s.163).

Âşıkların karşılaşması Behçet Mahir'de Mektepte âşık olurlar ilk karşılaşma burasıdır. Keşiş Aslı Müslüman olup Kerem ile evlenmesin diye kızını kaçırdığı zaman; Kerem'in gurbet yolculuğundan Aslı ile yeniden karşılaşması Amasya'da diş çekme motifi ile bir arada anlatılmıştır. Azerbaycan varyantında âşıkların karşılaşması bahçede olur. Mahmud kıza benim adım Kerem, senin adın Aslı olsun der. Kerkük varyantında yoktur. Kerem Aslı'yı kuyumcu bir genç ile evlenecekken bulur. Aslı Kerem'i sevdiğini paşaya bildirir. Orhan Güzel'de bahçede birbirlerini gören gençler aradıklarının birbirlerinde olduğunu anlar ve âşık olurken ikinci karşılaşma keşişin karısına diş çektiren Kerem'i Aslı ona vermiş olduğu çevreden tanıdığına gerçekleşir. Ferhat Aslan ve Şükrü Elçin'de Kerem ile Aslı ilk olarak bahçede karşılaşır. Aslı, Kerem'i dişlerinin kanını silerken ona vermiş olduğu çevreden tanır. Kerem'in duası ile aslı imana gelir ve onu gelip alması için sözleşirler. Âşıkların tekrar karşılaşması Kayseri'de gerçekleşir. Kerem'e yardım eden Külhanbeyi ve koca karı yardımıyla âşıklar kümbette buluşurlar. Ali Duymaz'da Cafer Ağa Hamamı önünde Aslıhan'ı görür Aslı Kerem'den kaçır. Kayseri'de bir konakta Aslı'yı bulur fakat kendini gizler. Kerem'in yağlığınan Aslı onu tanır duayla Kerem'e âşık olur. Proben-VIII'de Kahramanın gurbet yolculuğunda sevgiliyi tekrar buluşuna dair izler olduğunu Külhan Beyi ve Kerem'in karşılıklı şiirler söylediği kısımdan hareketle çıkarmaktayız. Aslı gelmiştir fakat Kerem derin bir uykuya dalmıştır (s.177)

Sevgilinin bir başka kahramanla evlendirilmek istenmesi epizotuna Kerkük varyantında rastlanılmaktadır. Aslı Esadur isimli Ermeni kuyumcu bir genç ile evlendirilecekken Halep Paşası Kerem'i tanır ve düğün bozulur. Lisans tezi, Ferhat Aslan ve Şükrü Elçin'de Aslı'nın babası Halep'te Ermeni evine sığınır. Orada alel acele düğün yapılacakken, Kerem, Halep Paşası'na derdini anlatabildiği için, onun yardımı ile Aslı kiliseden düğünle çıkıp gerdeğe

girmeden Aslı kaçırılır. Proben-VIII'de "Geydirmişler hoşça gelin etmişler" dizisinde kahramanın bir başka kahramanla evlendirilmek istenmesi epizotu görülmektedir (s.153).

İncelediğimiz dokuz eş metinde de kahramanın memlekete dönüşün epizotuna dair bir ayrıntı bulunmamaktadır.

Sonuç kısmına geldiğimizde sadece dokuz eş metin içerisinde ele aldığımız Ali Duymaz'da Kerem ve Aslı kavuşmaktadır. Kerem'in duasının kabul olması ile sihirli gömlek çözülür ve âşıklar bu dünyada kavuşur. Geriye kalan diğer sekiz eş metinde Kerem yanarak kül olur. Aslı da külleri saçlarıyla süpürüp beddualar ederken yanarak kül olur. Âşıklar bu dünya üzerinde madden sadece külleri ile bir olur. Kerem'in can yoldaşı Sofu Behçet Mahir'de külleri süpürüp suya atar. Azerbaycan varyantında Sofi Kerem ile Aslı'nın küllerinin üzerine yapılan kümbete gömülür. Kerkük varyantında yanıştan sonra Sofu ile ilgili bir bilgi bulunmazken, Kerem'in sihirli gömlekten ya da içtiği şerbetten zehirlenip öldüğü net olarak belirtilmemiştir. Orhan Güzel'de Kerem henüz yanarken kül olmadan Aslı üzerine atlamış ve beraber yanmışlardır. Lisans tezi, Ferhat Aslan ve Şükrü Elçin'de Kerem'in külleri başında kırk gün kırk gece bekleyen Aslı külleri süpürürken yanarak can verir. Keşiş ve karısı çeşitli eziyetler ile öldürülür. Sofu da istediği bir kızla evlendirilir. Proben-VIII'de ağzından çıkan ah ateşiyle Kerem yanar ve ardından Aslı'da tutuşur.

4. BÖLÜM

KEREM İLE ASLI HİKÂYESİNDE JUNG'UN DÖRT ARKETİPİ

4.1. Carl Gustav Jung'un Dört Arketipi

"Analitik Psikoloji" diye bilinen okulun kurucusu olan Jung, Freud'un en yakın çalışma arkadaşı iken onun cinselliğe fazla yoğunlaşması sebebiyle ondan ayrılmıştır. Freud rüya üzerine ve bireyin bilinçaltı üzerine yoğunlaşırken Jung toplumların yaratmış olduğu mitoloji ve toplumun bilinçdışı üzerinde yoğunlaşmıştır. Carl Gustav Jung, tıp ve psikiyatri kökenli bir ruh çözümleyicisidir. Jung'un "Analitik Psikoloji" yaklaşımı, kolektif bilinçdışının devinimleri, onu okul hâline getirmiş ve pek çok bilimde de değişimlere sebep olmuştur (Jung, 2019, s.8).

Jung, kolektif bilinçdışı kavramını açıklarken bunu "ilk örnek" (archetype) adını verdiği unsurlar üzerinden yapar. "Arketip daha Antik çağda bile kullanılan Platon'un "ideası"yla eş anlamlıdır. Arketipler her zaman ve her yerde, herhangi bir dış etkenden bağımsız olarak kendiliğinden yeniden ortaya çıkabilir" (Jung, 2019, s.17-20). Bunlardan özellikle dört tanesi insanlığı doğrudan etkilemektedir.

Özellikle dört arketipin öne çıkma serüveni; bu arketiplerin hayatın her alanında karşımıza çıkması, birey üzerinde doğrudan etkili olmasından kaynaklıdır. "C. G. Jung'un kuramsal kurgusunun özü tekil bir insanlık önerisi olan, bireyselleşim (individuasyon), bütünleşim sürecidir. Birleşme süreci, her insanda bir teolojik olasılık olarak mevcut bulunan ruhun, Ruh'a doğru ilerleme serüvenidir" (Jung, 2019, s.13).

Birleşme sürecinin temel düzeneği bilinç ve bilinçdışının karşılıklı etkisidir. Kişinin kendi merkezine doğru gidişini tarif ederken Jung'un başvurduğu kaynaklar arketipsel sembollerdir. Uzun ve zorlu, çok çeşitli, fakat zorunlu aşamalarla geçiş ve dönüşümlere ikna eden birleşme sürecinde; bireyin tanışıp uyum sağlaması gereken arketipsel öge, "gölge"sidir (Jung, 2019, s.13). Gölgesiyle yüzleştiği vakit kişi kendini bulacaktır.

Bilinç, gölgeye yansır ve karanlıktakini aydınlığa alır. Daha ileri aşamada cinsiyetler arası ötekiliğin de çözümlenip aşılabacağı bir karşılaşma belirleyicidir. Erkek, bilinçdışında bütünleyici öge olarak yer alan dişi imgesi "anima" ile tanışır. Kadının bütünleşeceği ruh-imgesi "animus" ise erildir. Cinsiyetin ayrıştırıp karşı cinse yansıttığını, birleşme, bütünleşme süreci tamamlar. Kişi kendisini tanıma serüveninde, pek çok arketipsel karşılaşmayla karşılaşır. Bütünleşme, her zaman dönüşüm ile birlikte. Kendindeki öteki'ni özümsemiş olan insan, aynı kalamaz ve sarsıcı bir değişim kaçınılmazdır (Jung, 2019, s.13-14).

Jung'un dört arketipinden ilki "anne"dir. İkincisi biri kadını, diğeri erkeği ifade eden "anima" ve "animus"tur. Üçüncüsü kişilerin günlük hayattaki maskelerini temsil eden "persona" arketipidir. Sonuncusu "gölge" arketipi olup insanın gizli yönlerini simgeler.

Dört arketipin dışında da durum arketipleri içinde kahramanlık (momomit/aşama) arketipinden söz etmek mümkündür. Aşk konulu bir halk hikâyesi üzerinde arketipsel

çözümleme yapıldığı için, burada bunun üzerinden inceleme yapılmamıştır. Simgesel arketiplerden ise; “yaşlı bilge” arketipi, çalışmamızda ele alınan “anne” arketipinin hemen yanbaşında “baba” arketipi, “yetim” arketipi, “masum” arketipi, “büyücü” arketipi, “gezgin” arketipi, “savaşçı” arketipi, “fedakâr” arketipi ve “hilebaz” arketipi (Trickster) gibi atketipler bulunmaktadır (Kara Tekgöl, 2020, s.32-111). Simgesel arketipler içinde bulunan yaşlı bilge, baba, büyücü, gezgin, fedâkar ve hilebaz arketipleri Kerem ile Aslı hikâyesi içerisinde yer yer bulunsa da bu çalışmada, öne çıkan dört atketip (anne, anima ve animus, persona ve gölge) üzerinde durulmuştur.

Kerem, “anima”sı olan Aslı’ya âşık olmuş, onu bulmak üzere aldığı çağrıya kulak vererek maceraya atılmış bir “animus”tur. Animusun, animası ile bütünleşme çabası yolcuğu esnasında pek çok gölge ve personaları görmesini sağlamıştır. Başlangıçları bir elmadan, birer anneden olan bu iki kahraman, “anne” arketipi üzerinde kolaylıkla incelenebilmektedir. Bu dört arketipin bu çalışmada seçilme ve öne çıkma nedeni Jung’un ortaya attığı, insanlığın ürettiği “kolektif bilinçdışı” düşüncesi ile açıklanabilir.

Kerem ile Aslı hikâyesi aşk konulu bir halk hikâyesi olması dolayısı ile kadın ve erkek üzerinden şekillenmiştir. Ayrıca kahramanların aileleri ve gurbete yaptıkları yolculuklarda karşılaştıkları tüm olaylar, arketipsel inceleme yapabilmek için oldukça zengin bir malzeme sağlamaktadır. Kerem’in Aslı’ya kavuşma ve onunla bütünleşme arzusu, halk hikâyesinin arka planında yer alan “kolektif bilinçdışı”nın meydana getirdiği arketipleri gözler önüne sermektedir.

İnsanda harekete geçen güçlerin ilk dışavurumu olan habercinin belirmesinden sonra, ortaya çıkışın krizi “maceraya çağrı”dır. Haberler yaşamak ya da ölmek, dinsel bir aydınlanmanın şafağı, tarihsel bir olaya çağrı olabilir. Böyle olsa bile bu durum “benliğin uyanmasını” sağlayacaktır. Çağrının tipik ortamı karanlık orman, büyük ağaç, çağlıdayan kaynak ve kaderin gücünün taşıyıcısının beklenmedik, tasarlanmamış ortaya çıkışıdır (Campbell, 2013, s.65-66).

Kerem’in yola çıkışı, kahramanın “erginleşme süreci”dir. Aynı zamanda bu yolculuk hem fiziksel hem de zihinsel bir olgunlaşmadır. Çünkü Kerem, yolculuk sayesinde kendini tanımakta, kişiliği ve personaları ile barışık bir tip olarak çeşitli şekillerde “yeniden doğuş”u gerçekleştirmektedir.

Kahramanlar erginlenme çağrısını, karanlık bir ortamda genellikle rüyadayken alırlar ve maceraya davet edilirler. Bir pınar kenarında, bir ağaç altında ya da derin uykusunda çağrıyı alan kahramanlar; kahramanlık konulu halk hikâyelerinde, kan döküp, yiğitlik yapıp ad almak ya da aşk konulu halk hikâyelerinde sevgiliyi bulmak üzere yola çıkarlar.

Aşk konulu halk hikâyelerinde; rüyasında gördüğü, rüyasında elinden bade içtiği yahut rüyasında resmini görüp sevdalandığı sevgilisini bulmak için yola çıkan âşık, sevgiliye kavuşma isteğiyle bulunduğu yerden ayrılır ve yolculuğu başlar. Bu yolculuğun sonunda

kahramanı bekleyen ödül ya da ölüm olabilir, ancak tüm dur ihtarlarına rağmen kahraman yüreklilik göstererek bu yolculuğa çıkar:

Kerem ile Aslı hikâyesinde Kerem'in maceraya çağrılması ve yola çıkması, onun âşık olması neticesinde gerçekleşmiştir. Kerem, Aslı'nın peşinden gitmek ve ona kavuşabilmek için gurbete çıkma kararı alırken onun içindeki itici güç daima -sonunda kendisini de yakacak olan- aşk ateşi olmuştur. Bu ateş hiç sönmemiş, bazı zamanlar Kerem'i vazgeçirecek kadar yakıcı olsa bile Kerem, vuslata erme hayalinden asla vazgeçmemiştir" (Bal Geldi, 2016, s. 85).

Yukarıda Bal Geldi'nin de söz ettiği "âşk ateşi", Kerem'i yola devam ettiren güç olmuştur. Hikâyenin sonunda ağızdan çıkan ateş ile yanıp kül olan âşık Kerem'in, küllerinden yeniden doğuşu, kendini yeniden buluşu olmuştur.

Behçet Mahir anlatımında; sevdaları üç yüz altmış altı damara yayılan gençler, aynı mektepte, birbirlerini görüp âşık olurlar. Her ne kadar şah da bu evlilik için onay vermese de kızı keşişten istemeye razı olur. Keşiş de evliliğe razı değildir. Sihirler yapar ve başarısız olur. Rızasız olduğu bu evlilik için çareyi kaçmakta bulur. Kerem'in de Aslı'nın peşinden gurbet yolculuğu başlamış olur.

Azerbaycan varyantında; Kerem'in avladığı kuş bahçeye kaçınca Aslı'yı görüp âşık olur. Nişanlısını almaya gidip bulamayan ve derde düşen Kerem, atasının rızasını aldıktan sonra yola koyulur.

Kerkük varyantında Kerem, hikâyenin başında gurbet yolculuğunun içindedir. Yola çıkışı ya da ilk çağrı ile ilgili ayrıntı bulunmamaktadır. Metnin içinde Aslı'nın terk-i diyar eylediği ile ilgili ayrıntılar bulunmakta ve Kerem sevgilisini aramaktadır.

Orhan Güzel'de ise; Kerem, rüyasında gördüğü kıza âşık olur. İçindeki aşk ateşine dayanamayan Kerem, Aslı'yı elinden kaçırmadan önce bulmak için yola çıkmıştır.

Ferhat Aslan, lisans tezi ve Şükrü Elçin'de "Kerem" olmadan önceki adıyla Ahmet Mirza, rüyasında Kara Sultan elinden bade içer. Mekân değişikliği sebebiyle gittiği Zengi'de av peşinde girdiği bahçede gördüğü kızın, rüyasında gördüğü kız olduğunu anlayan Kerem kıza, kız da Kerem'e âşık olur. Şah, keşişi evvelden sözü verilmiş nişana ikna etse de keşiş çareyi kaçmakta bulur. Kerem sevgilisini bulamayınca anasının atasının rızasını alıp ardından yola koyulur.

Azerbaycan varyantında Kerem ile Aslı birbini görüp âşık olur. Kız oğlana bir nişan olarak yağlık verir. Kerem'in derdini nihâyetinde anlayan babası, kızı ister. Nişan yapılmışken Keşiş çareyi kaçmakta bulur. Kerem, geride gözü yaşlı babasını bırakıp gurbete koyulur.

Proben-VIII'de "Keşiş bahçesinde bir güzel gördüm/...Başımı sevdaya saldı ne çâre" (s. 104), "Ben Kerem'im aşk dolusun içerdim/ Bu sevdayı başımdan ben geçirdim" (s. 117)

dizelerinde, aşk dolusu ve âşık olma ile ilgili ayrıntılar geçmektedir. Bu dizelerden Kerem'in gurbet yolculuğuna çıktığı anlaşılmaktadır:

“Kahraman eşiği açtıktan sonra, bir sürü imtihandan geçmek için, akışkan belirsiz biçimlerin düş dünyasında ilerler. Bu maceranın ilgi çekici aşamasıdır; zorlu sınavlar ve işkencelerle dolu bir düş dünyasına benzer. Kahraman bu insanüstü yolculuğunda hep yanında olan iyi kalpli bir gücün farkına varabilir” (Campbell, 2016, s.113). Kahraman bu yolculuğunda kendini keşfedip iyi yönlerini bulabilir.

Kahraman verdiği zorlu sınavlar ve bu karmaşa içinde kendini ve dinginliği bulacaktır. Campbell, kahramanın yeniden doğuşu için dünyanın her yerinde “rahim” imgesi olan “balinanın karnı” imgesini kullanmaktadır (Campbell, 2016, s. 107).

“Yeniden doğuş”un bir sembolü olan “balinanın karnı” ile başlayan yaşam mücadelesi, âşığın maceraya başlamasının da başlangıcını ifade eder. Yaşamının değişik dönemeçlerinde erginleşen insan, aşk hikâyelerinde dönüşümden geçen âşık olarak karşımıza çıkar. Campbell bu konuda şöyle der:

Balinanın karnı içerisinde kahramanın verdiği mücadele, kahramanın hayata yeniden başlama belirtisidir. Macerada aşılması gerekli olan eşikler ve eşik koruyucuları bulunmaktadır. Onlar varoluşun tehlikeli yönünün, olağan dünyayı çevreleyen yaratıklara ya da balinanın dişlerine denk düşen başlangıç belirtisidir. Kendini maceraya adayan kişinin dönüşümden geçeceğini gösterirler” (Campbell, 2016, s.109).

Kahramanın yola çıkmasıyla ve yolda karşılatığı ya da tanık olduğu olaylar neticesinde meydana gelen “yeniden doğuş” ölümle değil, kahramanın “dönüşüm” sürecine katılımıyla gerçekleşir. Jung, kahramanın bu dönüşüm sürecine katılımı hakkında şunları söyler:

Dönüşüm sürecine katılım. Yeniden doğuşun beşinci biçimi, dolaylı yeniden doğuştur. Burada dönüşüm insanın bizzat ölümden ya da yeniden doğuştan geçmesiyle değil, onun dışında gerçekleşen bir dönüşüm sürecine dolaylı katılımıyla ya da tanık olmasıyla gerçekleşir. Başka deyişle, kişi bir dönüşüm ritine katılır ya da tanık olur (Jung, 2019, s. 48).

Kerem'in ilk çağrıya kulak vererek gurbet yolculuğunda çeşitli mücadelelerden geçmesi, onu olgunlaştırmış ve hikâyenin sonunda yanıp kül olarak ölen kahramanın “yeniden doğuşu”nu sağlamıştır. Bu çalışmada; Kerem'in bu erginlenme yolculuğunda onun ve onun yolundakilerin karşısına çıkan “anne”, “anima-animus”, “persona” ve “gölge” arketipleri açısından incelenecektir.

4.1.1. Anne Arketipi

Eski zamanlarda ana-erkek toplumların hepsinde, yaşamın meydana gelmesini sağlayan "büyük ana" da denilen bir "anne" kavramı bulunur. "Büyük Ana kavramı, din tarihi kökenli bir kavramdır ve ana tanrıça tiplemesinin çok çeşitli yönlerini içerir" (Jung, 2019, s. 17).

Antik Yunan filozoflarından ve Platonik aşkın isim babası Platon, her şeyin üstünde bir İdea'nın bulunduğu görüşünü savunmuştur. Platon'un bu "İdea" düşüncesi, Jung'un arketiplerinin temelini oluşturur. "Erken çağlarda, Platon'un, İdea'nın her tür fenomenin öncesinde ve üstünde olduğu fikrini -farklı görüşler ve Aristotelesçi düşünceler olmasına rağmen- kavramak çok zor değildi. "Arketip" daha antik çağda bile kullanılan ve Platon'un "İdea"sıyla eş anlamlı olan bir kavramdı" (Jung, 2019, s.17). Jung, "anne" arketipi kavramının nereden geldiğini, mitoloji ve felsefe üzerinden yola çıkarak şu şekilde aktarır:

Anne arketipinin özellikleri "annelik" ile ilgilidir: dışının sihirli otoritesi; aklın çok ötesinde bir bilgelik ve ruhsal yücelik; iyi olan, bakıp büyüten, taşıyan, büyüme, bereket ve besin sağlayan; sihirli dönüşüm ve yeniden doğuş yeri; yararlı içgüdü ya da itki; gizli, saklı, karanlık olan, uçurum, ölümler dünyası, yutan, baştan çıkaran ve zehirleyen, korku uyandıran ve kaçınılmaz olan (Jung, 2019, s.22)."

Halk hikâyeleri konularına göre incelendiği zaman aşk konulu halk hikâyelerinde âşık olmak, kahramanın bir pir ya da aksakallı elinden bade içmesi, aynı evde büyüyüp sonrasında kardeş olmadıklarını öğrenmesi ya da özellikle bir dervişin verdiği meyve sebebiyle dünyaya gelecek iki çocuğun, doğup büyüdüklerinde, evlendirilmesi sözü ile görülmektedir. Bu meyve genellikle üretkenliğin ve bereketin sembolü olan elma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir aksakallı ihtiyar tarafından hediye edilen ya da satın alınmış bir elma fidanının büyüyüp iki elma vermesi yahut bir elmanın çocuğu olmayan iki anne tarafından bölüşülüp yenmesi ile annelerin çocuk hasreti son bulur ya da derviş doğrudan elmayı sunarak dertlerine çare bulacaklarını söyler ve kaybolur.

Türk kültüründe çocuk önemli yer tutmaktadır. *Dede Korkut Hikâyeleri'*nde iki kez geçen çocuksuzluk motifi, Dirse Han Oğlu Buğaç Han Boyu'nda (Ergin, 2016, s.77-95) ve Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda (Ergin, 2016, s. 116-153) bulunmaktadır. Buğaç Han Boyu'nda oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa, hem oğlu hem kızı olmayanı kara otağa oturtmayı buyuran Hanlar hanı han Bayındır Han "oğlu kızı olmayanı Allah te'ala kargayupdur biz dahı kargarız bellü bilsün." der (Ergin, 2016, s. 78). Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda Kam Püre ağlamasının sebebi olarak "Allah te'ala beni kargayupdur, bigler tacum tahtum için ağlaram, bir gün ola ölem yirimde yurdumda kimseye kalmaya" (Ergin, 2016, s.116) der. Bunun üzerine kalın Oğuz beyleri dua eder, Allah te'alanın Kam Püre'ye oğlan vermesi için dua ederlerken Pay Biçen de kızı olması için Oğuz beylerinden dua

ister ve onları tanık göstererek kızı olur ise Kam Püre oğluna beşik kertmesi olacağına dair söz verir (Ergin, 2016, s. 117).

Kerem ile Aslı hikâyelerinde çocuksuzluk konusu genellikle hikâyeyi anlatan âşık ya da meddah tarafından anlatılırken çeşitlenmekte ve eş metinlerde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Azerbaycan varyantı Ziyad Han ve Kara Keşiş'in çocukları olmadığı için aç doyurup hayır dua alırlar. Kara Keşiş, eğer çocuk sahibi olur da kızı olursa Han oğlu ile evlendireceği üzerine söz verir. Behçet Mahir, Proben-VIII ve Kerkük varyantında çocuksuzluk ve elma motifi ile ilgili bir ayrıntı bulunmamaktadır. Ali Duymaz'da Ağa Bey ve sarrafı Keşiş çocuk hasreti çeker. Lalasıyla gezintiye çıkan Bey'e pir iki elma verir. Keşiş elmanın birini kendisinin kızı ve Bey'in de oğlu olur ise onunla evlendirmek üzere söz verir ve elmayı bu şartla alır.

Lisans Tezi, Ferhat Aslan ve Şükrü Elçin'de Isfahan Şahı ve haznedârı Keşiş çocuk hasretlerinin derdini hafifleterek hoşça vakit geçirebilmek için Keşiş'in önerisi ile bir bahçe yaptırır. Şah'ın eşi Hanım Sultan ve Keşiş'in karısı bir gün bir ihtiyardan bir avuç altın karşılığında bir elma fidanı satın alırlar. Elma fidanının meyve vermediğinden sızlandıkları vakit, Hanım Sultan rüyasında fidanın olgunlaştığını haber alır. Hanım Sultan diğer fidan meyve vermediği için elmayı Keşiş karısı ile bölüşüp yer. Bunun üzerine Keşiş karısının kızı olur da Hanım Sultan'ın da oğlu doğacak olursa, çocukları evlendirmek üzere söz verirler. Bu eş metinlerde sözü veren iki çocuksuz annedir.

Kadınların olduğu bahçe de anneyi simgelemektedir. Hanım Sultan'ın sahip olduğu ruhsal yücelik ona bahçede gördüğü ihtiyar adam aracılığıyla aktarılır. İhtiyar adam onun rüyasına girerek elmanın fidanda yetiştiğini, onu yerse gebe kalacağı bilgisini verir. Sultan tam olarak sihirli olmayan bu mucizevi elmanın, yarısını kendi yiyip diğer yarısını da Keşiş karısına sunar. Karşılığında otoritesini kullanarak çocuklar için söz alır (Gülerer, 2021, s. 144-145).

Üretmek ve eşleri ile kendilerinin soyunu devam ettirmek isteyen bu kadınlar, Jung'un "anne" arketipi için söylediği bilgelige sahip, taşıyan ve büyüten, iyiliğin ve bereketin sembolüdür. Fakat daha sonra "animus"uyla birleşen bu "anima"lar tüm eş metinlerde eşleri ile hemfikirdir ve onların "persona"ları içerisinde kaybolur. Jung'un "anne" arketipinin karanlık yönlerini taşımalarıyla beraber "gölge" arketipi içerisinde de ele alınabilir.

Orhan Güzel'de Keşiş karısı ve Hatice Sultan üç sene sonra olgunlaşan elma fidanının meyvesinin ak yarısını yiyen Hatice Sultan'ın oğlu, al yarısını yiyen Keşiş karısının kızı olacaktır.

Bu durum hikâyede elmanın ak ve al yarısı üzerinden kimin oğlu kimin kızı olacağına dair ipucu vermektedir. Türk halk inanma ve anlatmalarında buna benzer bir olay *Dede Korkut Hikâyeleri*'nden Dirse Han Oğlu Buğaç Han Boyu'nda geçmektedir.

Kam Gan Oğlu Han Bayındır bir yere ak, bir yere kızıl bir yere de kara otağ kurduktan sonra “oğlı olanı aç otağa, kıızı olanı kızıl otağa oturtun” buyurmuştur (Ergin, 2016, s.78). Kızıl ya da kırmızı kıızı olanla özdeşleştirilirken ak (beyaz) otağ erkek çocuğu olan ile özdeşleşmiştir.

Kırmızı renk Türk kültüründe dişiliğin bir göstergesi olup geçiş dönemi olan, özellikle doğum ve düğün ile ilgili halk geleneklerinde sıklıkla görölmektedir. Metin Ekici’nin “al” ve “kırmızı” renkler hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

“Al ve kızıl renkler arasındaki ilişi ve Türk kültüründeki farklı kullanımları veya birbirinin yerine kullanılma durumları hakkında biraz daha ayrıntılı bilgi vermek yerinde olacaktır. Farklı renk adları olsa da al ve kızıl renkler daha çok “dişilik” sembolü olarak kullanılmaktadır. Bu durumu “Al ruhu” ile ilgili uğur ve uğursuzluk getirmeye yönelik inanç ve uygulamalarda görmek mümkündür. Yine pek çok Türk halk şiirinde “allar giymek” deyimini veya ifadesi her zaman dişilik (kadınlık) sembolü olarak kullanılmıştır” (Ekici, 2016, s.105).

Kerem ile Aslı hikâyesinde de annenin bulunduğu yerlerde “anne” arketipi görölmektedir. Özellikle Ali Duymaz’da Aslı’nın Kerem’i yağlığından tanıyıp bağırmasında açık bir şekildedir. Aslı “anneyle özdeşleşme” hâindedir.

“Kadındaki anne kompleksi Eros’un aşırı gelişimi ile anneyle özdeşleşir ve dişilik özellikleri felce uğrar. Kız kendi içgüdüler dünyasının, annelik içgüdüünün ve Eros’un bilincinde olmadığı için kendi kişiliğini anneye yansır” (Jung, 2019, s.28). Kerem ile aslı hikâyesinde de Aslı, sevdalı olduğu Kerem’i unuttur ve “gölge” arketipine dâhil olur.

Hikâyede Aslı’nın annesi, Aslı’nın duygularıyla ilgilenmez. Çünkü Aslı’nın annesi, kıızının ne hissettiğini düşünmez. Kerem ile evliliğini onaylamaz ve karanlık yönüyle ortaya çıkararak bu evliliğe karşı durur. Bu çerçevede Aslı’nın annesi, “gölge” arketipinin etkisinde kalarak bencilliğe sürüklenir (Türkan, 2021, s.67).

Her arketip gibi anne arketipinin de sayısız tezahürü olduğunu belirten Jung, bu arketipin kişisel olarak farklı yansımaları hakkında şunları söyler:

Kişisel anne ve büyükanne, üvey anne ve kayınvalide, ilişi içinde olunan herhangi bir kadın, sütanne veya dadı, ata ve bilge kadın, daha üst anlamda tanrıça, özellikle de Tanrı’nın anası, Bakire Meryem, kurtuluş arzusunun hedefi (cennet), geniş anlamda kilise, üniversite, kent, ülke, gök, toprak, orman, deniz ve akarsu, yeraltı dünyası ve ay, dar anlamda doğum ve dölleme yeri olan tarla, bahçe, kaya, mağara, ağaç, kaynak, derin kuyu, vaftiz kabı, kap biçiminde çiçek (gül ve lotus), büyülü daire olarak (mandala), daha dar anlamda rahim, her türlü oyuk biçim (örneğin vida yuvası), fırın, tencere, inek, tavşan, her türlü yararlı hayvan gibi görünümleri olduğunu ve bütün bu simgelerin olumlu olabileceği gibi olumsuz anlam taşıyabileceğini ifade eder (Jung, 2019, s.21-22).

Lisans tezinde; Sofu ve Kerem Laleli Dağı'nda kış bastırıp mahsur kalınca kayalara sırtlarını verip üç gün üç gece beklerler. Feryat figanları üzerine aksakallı bir derviş bir mağaradan çıkagelir. Onların Hızır (a.s) olduğunu düşündükleri bu derviş at sırtında göz açıp kapayıncaya kadar, sıradaki durakları olan Erzurum'a bırakır.

Orhan Güzel'de de yine Laleli Dağı'nda mahsur kalırlar. Yardımlarına Hızır yetişir, fakat herhangi bir kaya ya da mağara ayrıntısı bulunmamaktadır.

Ali Duymaz'da Erzurum'a az kala aniden kış bastırınca Sofu ve Kerem Allah tarafından onlara işaret edilen bir mağaraya sığınırlar. Feryatlarına Hızır yetişir ve onları Erzurum'a bırakır.

Mağara Jung'un örneklediği "anne" arketipinin farklı görünümünden biridir. Pek çok anlatıda bir yerden bir yere geçişi simgeler. Dışarıdaki olumsuz hava koşullarından mağaraya sığınan Kerem ve Sofu, adeta annenin şefkatine sığınır. Yeni doğduğu an, anne rahminden dışarı çıktığını fark edip huzursuzlanan bebeğin arayışı gibi güvende hissettikleri bir yere, mağaraya sığınmışlardır.

Annenin dağ ve tepe olarak da karşımıza çıkması mümkündür. Birtakım özellikler barındıran bu arketip, Kerem'i zorlu bir şekilde sınamasıyla, Laleli Dağı şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Jung'un anne arketipinin farklı görünümleri içerisinde saydığı deniz, akarsu gibi unsurlar eş metinlerde Kızılırmak ve Murat Irmağı vb. benzeri şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Lisans tezinde coşkun sularla akan taşkın Kızılırmak, Kerem'in saz çalması ile ona yol verir. Ferhat Aslan'da Murat Irmağı Kerem'in sazıyla yol verir. Şükrü Elçin'de Murat Suyu yol verir. Anne karnında suyun içinde duran insanoglu anneyi, bilinçdışında, su ile doğrudan doğruya özdeşleştirmiştir. Su ikiye ayrılıp yol verir. Orhan Güzel'de Kerem, Kızılırmak için şiir okusa da suyun ona geçit verdiğine dair bir ayrıntı yoktur. Proben-VIII'de bulunan şiirlerin arasında Murat Suyu'ndan geçit istemek için söylediği bir şiir bulunmaktadır. Behçet Mahir'de Kerem, Çoban Köprüsü'ne de sual eder. Ali Duymaz'da kurulan köprü Kerem'e, ana rahmi gibi bir yerden öteki yere geçişi sağlamaktadır. Kerem bu köprüden geçer ve yoluna devam eder.

Kerem'in suyu yarıp yoluna devam etmesi hayatındaki ilk "anima" olan anneyi saz çalarak ikna edişi ile olacaktır. Saz çalmak, Kerem'in "animus"unu gösterir. Hayatındaki ilk animayı ikna edip kendine seçtiği animasıyla bütünleşebilme arzusu ile bir kez daha ana rahminden geçecektir. "Anima" ve "animus" arketipinde değindiğimiz bu kısım dünyaya ilk geliş yeri nedeniyle "anne" arketipi içinde kısaca ele alınmıştır.

Hüsniye/Hesna vb. isimlerle karşımıza çıkan ve Kerem'e kırk kız imtihanını yapan kişi olarak görülen Hesana Hanım'ın yaptığı kırk kız için yeni, Aslı için ise eski elbise giydirdiği bölümde "anne" arketipi metaforla gösterilmektedir. Şöyle ki her biri farklı yeni ve temiz elbiseler giyen kırk kız dururken Kerem eski elbiseler giyinmiş Aslı'yı istemektedir. Kerem'in eski olanı istemesi "anne" arketipi ile bağlantılıdır. Kerem'in en eski animası, tanıştığı ilk anima ona bu

dünyaya geçişi sağlayan annesidir. Kerem eski olanı isteyerek aslında o ilk animayı istemektedir.

Behçet Mahir’de yolculukta karşısına çıkan kuru kafa ile Kerem’in söyleştiği görülmektedir. Kerem ayrıca burada harabe, köprü ve su ile de söyleşir. Çoban Köprüsü’ne soru sorar. Azerbaycan varyantında mezarlıkta kuru kafa ile konuşur. Şükrü Elçin, lisans tezi, Ferhat Aslan’da Kerem mezarlık başında nişanlısı için ağlayan kız ile söyleşir. Kuru kafa motifi, Behçet Mahir, Azerbaycan varyantı, lisans tezi, Ferhat Aslan, Şükrü Elçin ve Proben-VIII’de bulunmaktadır. Kerkük varyantı, Orhan Güzel ve Ali Duymaz’da yoktur. Azerbaycan varyantında Kerem’in kuru kafaya ve viraneye de şiir söylediği görülür.

Kuru kafa, harabe, virane, mezarlık gibi bize eskiyi çağrıştıran bu unsurların her biri animusun karşılaştığı ilk anima ile yani “anne” arketipi ile bütünleşme isteğidir.

Kerem ve Aslı’nın birbirlerini sevmiş olduğu ortadadır. Bahçede karşılaşan, mektepte birbirine sevdalanan bu anima ve animustan, animus hepsinin içinden eski olanı istemektedir. Anima Kerem’i yağlıktan tanıdıktan sonra o da eski olanı arzulayacaktır.

Azerbaycan varyantında Kerem kayaya, meşeye, çaya, köprüye, ceylana, kuru kafaya ve viraneye şiir söyler ve her biri Kerem’e cevap verir. Diğer metinlerde de görülen bu personalar, Kerem’in ilk ayrıldığı “anne” arketipine özlem ve ondan onay bekleme gibi şekillerde yorumlamayı mümkün kılmaktadır.

Dağ ve tepe, kaya, çay, su, köprü vb. “anne” arketipinin farklı tezahürleri olarak çıkabilmektedir. Kerem’in yeri geldiği vakit sırtını dayadığı, yeri geldiğinde arkasına saklandığı, şiirler söyleyip söyleştiği kayalar; sağlam ve güçlü, aynı zamanda karanlık yönleri de olan bir “anne” arketipini göstermektedir. Kerem’in uzun uzun şiirler söylediği, üzüntüsünü dile getirdiği yaralı ceylan ya da Kerem’e cevap veren ceylanın ona annesini hatırlattığı ortadadır. Metinlerde kanadı kırık ve yaralı turnalar, kalkıp göç eyleyen turnalar Kerem’in aklına hemen annesini getirmektedir. Kerem’in konuştuğu meşe ise güzelliği ve gücü yönüyle “anne” arketipinin göstergesidir.

Hikâyede “anne” arketipinin temsilcilerinden biri de Hasna Hanım’dır. Kerem’i kırk kız arasında Aslı’yı bulmak ile imtihan eder. Bu akıllı kadın Kerem’in akıbetine sınav sonucuna göre karar verecek ve Kerem aşkını ispat edemezse onu öldürecektir. Hasna Hanım, bu yönüyle iyiyi ve kötüyü içinde barındırır. Cezalandırıcı güç olarak karşımıza çıkan Hasna Hanım, kötü yönünün de bulunduğunu gösterir fakat zarar vermez. Çünkü Kerem sınavı geçmiştir (Torun, 2019, s.145).

4.1.2.Anima ve Animus Arketipi

Kerem ile Aslı hikâyesinde yer alan diğer bir arketip ise “anima ve animus”tur. “Anima” kadını ve “animus” ise erkeği belirtmektedir.

Jung 'a göre ruhta, bilinçli tutumda eksik olan, personayı tamamlayıcı nitelikler bulunur. Ruhun tamamlayıcı niteliği aynı zamanda cinsel karakterini de etkilemiştir. Bu nedenle erkekte kadınsı ruh -ya da anima- ve kadında erkeksi ruh -ya da animus- bulunur. Bu da erkek ve kadınlarda hem erkeksi hem de kadınsı özellikler bulunması olgusuyla örtüşür. Jung ayrıca ruhun ussal bakış açısıyla değersiz kabul edilen imgeler ortaya çıkardığına dikkat çeker” (Jung, 2015, s. 53).

Kişiliğin oluşmasında, ruhun gelişmesinde önemli olan husus dengeyi sağlayabilmektir. Kerem ile Aslı hikâyesi doğrudan ismini, animusun animaya ulaşma ve onunla bütünleşme arzusundan almıştır.

Erkeğin dişil yönlerinin yansıması olan Anima, Kerem ile Aslı hikâyesinde Kerem'in sazi ve Aslı ile somutlaşmıştır. Kerem, Aslı'ya ulaşmak için çıktığı yolculukta bir âşîğın diliyle ve sazının nağmeleriyle konuşmuştur. Dardini dil ile söylemek ona ağır geldiği için tel ile titreşmeyi ve bu şekilde hem kendini anlatıp hem de gönlünün acılarını -bir parça bile olsa- dindirebilmeyi istemiştir. Saz, Kerem için kendini ifade edebilme vasıtası olduğu kadar yolculuğunun zor şartlarına katlanabilmesi ve önüne çıkan engelleri aşabilmesi için bir kurtarıcı da olmuştur. Ayrıca Kerem, Aslı'yı aramak için çıktığı yolculukta, kendisinden türkü söylemesini isteyen hiç kimsenin bu isteğini geri çevirmemiş ve merakla yerini öğrenmek istediği Aslı'nın yerini, türkülerini sabırla söyledikten sonra öğrenebilmiştir (Bal Geldi, 2016, s. 105).

Erkeklerde “anima” şefkat, merhamet gibi duygularla açığa çıkmaktadır. Kerem'de animanın en çok öne çıktığı yer ise şüphesiz merhametidir. Aslı'ya benzettiği kızların kalbini kırmaktan çekinen Kerem'in onlara, uçan turnalara, gurbet yolculuğunda ondan şiir dileyen herkese şiirler söylemesi eş metinlerin hepsinde karşımıza çıkmaktadır. Kerkük varyantında avcıların yaraladığı ceylan için uzun uzun şiirler söyler. Aynı şiirler lisans tezi ve Ferhat Aslan'da da bulunmaktadır. Kerem'in doğaya ve insana olan saygısı, sevgisi animayı göstermektedir.

Kuru kafa motifine rastladığımız bir başka halk anlatması da Şah İsmail hikâyesidir. Bu halk anlatması masal kaynaklı olup *Şah İsmail ve Gülizar* adıyla halk hikâyesi olarak da anlatılmıştır. Ferhat Aslan'da bir şiirde Şah İsmail ve Arapüzengi gönderme bulunmaktadır:

Ak kavak kızı yürük beyinin dengi,
Şah İsmail yâri, Arapüzengi,
Leyla da bir zaman Mecnun'un dengi,
Onlara da imdat eden olmadı (Aslan, 2006, s. 53).

Aynı şiir lisans tezi ve Azerbaycan varyantında hatta ele almadığımız, farklı Kerem ile Aslı eş metinlerinde de geçmektedir. Mehmet Emin Bars, Kerem ile Aslı'da geçen bu dörtlük için şöyle demektedir:

Dörtlükte yazar Şah İsmail hikâyesine açık göndergede bulunur. Dörtlükte adı geçen âşıkların denkliklerinden bahsedilir. Bu sevgililer arasındaki denklik Kerem ile Aslı arasında da vardır. Şah İsmail ile Arap Üzengi'nin hikâyesinin sonunda kavuşmaları Kerem'in de Aslı'ya kavuşma isteğini anlatır (Bars, 2013, s.76).

Bu anlatmada ilgi çeken kısım Şah İsmail'in, Gülizar'ı ararken karşısına çıkan Arapüzengi'nin sarayında yapılan insan başından kaledir. Kale burcunun tamamlanması için eksik olan ise tek bir kelledir. Arapüzengi'nin niyeti Şah İsmail'in başını alarak eksik olan yeri tamamlamaktır. Arapüzengi, Şah İsmail'le savaşımaya başlar ve nihâyetinde yenilmekten kurtulamaz. Şah İsmail Arapüzengi'yi öldüreceği sırada başındaki örtüyü kaldırır ve karşısına çok güzel bir kız çıkar. Eğer bir gün birine yenilir ise o erkekle evlenmek isteyen Arapüzengi bu isteğini bildirir. Şah İsmail kabul eder, fakat önce Gülizar'ı bulması gerekir. Arapüzengi Gülizar'ı kaçırmaya yardım eder (Alptekin, 2015, s.206-209).

*Dede Korkut Hikâyeleri'*nden biri olan Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu'nda da Arapüzengi ve Şah İsmail hikâyesine benzer bir durum söz konusudur. Kan Turalı evleneceği kadının en az kendi kadar güçlü, hatta kendisinden daha güçlü ve çevik olmasını ister. Trabzon tekürünün kızının namını duyunca durum ilgisini çeker. Selcen Hatun için hikâyede şöyle söylenilmektedir:

Ol kızun üç canavar kalınlığı kaftanlığı var idi. Her kim ol üç canavarı bassa yense öldürse kızımı ana virürem diyü va'de eylemiş idi. Basamasa başın keser idi. Böylelikle otuz iki kâfir biginün oğlunun başı burç bedeninde kesilüp asılmış idi. (Ergin, 2016, s.185)

Görüldüğü üzere, Kan Turalı Boyu'nda da Selcen Hatun'un yenilen taliplerinin de kuru kafalardan oluşan bir kale burcu bulunmaktadır.

Şükrü Elçin, Ferhat Aslan, lisans tezi, Behçet Mahir, Azerbaycan varyantı, Proben-VIII'de geçen farklı yerlerde olsa bile her birinde, tek bir tane bulunan kuru kafa, bahsi geçen Arapüzengi ve Selcen Hatun'un kellelerden oluşan kale burcundakilerden farklıdır. O tek başınadır ve yığının parçası değildir. Kuru kafa burada eril bir karakterde karşımıza çıkmaktadır. "Animus" olarak değerlendirilebilir. Metinden bir dörtlük ile örnekleyecek olursak;

"Ben kuru kafayım burda oturdum,
Nice müşkül işlerini bitirdim,
Yüz on yıldır ben burda yatardım,

Ben de sencileyin âşikâr idim” (Aslan, 2006, s. 97) ifadesi, eski olan, iki dünya arasından geçmiş olan olarak değerlendirilebilir. Onun geçişi temsil ediyor olması, “anne” arketipi ile bağdaştırılabilir. Ayrıca “persona” arketipi için de söz edildiği gibi, belki de Kerem’in zihninde tezahür eden bir olay söz konusudur. Kerem kendi “persona”sı ile dertleşiyor olması da muhtemeldir.

Jung’un eril olan için söylediği şu kısma dikkat çekmek gerekir:

Karşıtlar ayırt edilmediği sürece bilinç de olmaz. Ana kucağından, yani bilinçdışının ilksıcaklığından ve ilkkaranlığından sonsuz bir mücadeleyle kurtulan baba ilkesi, Logos budur. Tanrısal merak doğmayı amaçlar, bunun için hiçbir çatışmadan, ıstıraptan, gūnahtan çekinmez. İlk günah bilinçsizliktir, Logos için kötülüğün ta kendisidir. Bu nedenle, dünyayı yaratan ilk özgürleşme eylemi anne katlidir ve tüm yücelik ve derinliklere inip çıkmaya cesaret eden ruh, tanrıların verdiği cezayı çekmek zorunda kalır. Zira hiçbir şey karşıtı olmadan var olamaz, başlangıçta nasıl bir idiyeler, sonunda da bir olacaklardır. Nasıl ki yaşayan her şey birçok ölümden geçmek zorundaysa, bilinç de ancak bilinçdışının daima dikkate alınmasıyla var olabilir. “(Jung, 2019, s. 34)

Kerem yolda giderken avcılar tarafından vurulmuş turnalara şiir söyler. Kendisi gibi kanadı kırık yaralı turnalara üzülür. Turnalara, kendisinden Aslı’ya ya da annesine haber göndermelerini tembihler. Yaralı ceylan için de şiirleri bulunmaktadır.

Ferhat Aslan’dan iki dōrtlükle örnekleyecek olursak, Kerem, turnalara;

“Silkinüb boynın uzatma
Turna ben avcı degilim
İraç yolları gözetme
Turna ben avcı değilim” (Aslan, 2006, s. 69) şeklinde seslenmektedir.

Yine Ferhat Aslan’dan ceylanlara;

“Böyle mi olur avcıların töresi
Koltığından urmuş şızlar yaresi
Hekime göstermiş yokdur çaresi
Kaç kıuzılı ceylan yad avcı geldi” (Aslan, 2016, s.89) dediği görölmektedir.

Burada ceylan ve turna dişildir. Avcı ise erildir. Avcı, Kerem’dir. Ceylanı ve turnayı vurmuştur. Kerem eril olduğu ve daha doğarken onu bu dünyaya açılan kapıdan geçiren “anne” arketipine çektiği çileye üzölmektedir. Çünkü animus, animaya verdiği ilk zarardan pişmanlık duymaktadır.

Azerbaycan varyantı Kerem’in ceylan, meşe, kaya, ırmak, viran ve kuru kafayla söyleşmesi yine animaya çektiği acılardan dolayıdır ve animus, animayı bulma onunla yine bir bütün

olma çabasıdır. Burada animusun iletişim kurduğu canlı ve cansız her şey “anne” arketipinin farklı görünümüdür.

Lisans tezi, Şükrü Elçin ve Ferhat Aslan 'da Nemrut Dağı ve Sultan Dağı'nın başındaki duman Kerem'in saz çalması ile dağılır.

Orhan Güzel'de başı dertten dumanlı Süphan Dağı, Kerem'in şiirleri sayesinde Kerem ve Sofu'ya yol verecektir.

Kerkük varyantında Kerem'in sazı ile Sultan Dağı'nın başındaki dumanın dağıldığı görülmektedir.

Kerem'in dumanlı bir dağ başında kalıp oradan ilerleyişini sağlayan saz erildir. Dağ ise dişildir. Dağın “anne” arketipi olduğu düşünüldüğünde dağın başını kaplayan dumanın animanın gölgesi olduğunu söyleyebiliriz. Animusun animayı ikna etmek ve geçit alabilmek için çaba gösterdiği görülmektedir.

Kerkük varyantı bir piyes hâlinde hazırlanmış olup doğrudan Kerem'in yaralı ceylana söylediği şiir ile başlamaktadır. Kerem, yol arkadaşı Sofi'ye, gurbet yolculuğunda bilmediği bir yerde olmanın endişesi ile söylenirken Sofi arkadaşının derdine ortak olup ona üzülmemektedir. İcini ferah tutması hususunda tavsiyeler vermektedir. Sofi'nin bu yolculukta Kerem'den hiç ayrılmayışı ona karşı olan şefkati Sofi'nin animası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Animasını bulmak için yola çıkan animus ele alınan dokuz eş metinden yalnızca birinde animaya gerçek hayatta kavuşabilmiş, sekiz eş metinde yalnızca külleri karışabilmiştir. Maddi hayatta kavuşamadıklarını düşünülse bile kahramanımız Kerem, çağrıya kulak verip yola çıktığı andan itibaren bazı eş metinlerde beş kez yeniden doğuşu simgeleyen durumları göstermektedir. Külleri küllere karışan âşıklar aslında “Öldü, bitti.” dediğimiz yerden yeniden doğmuş, tıpkı Doğu mistisizminde görülen zümrüdü anka gibi yaşama yeniden başlamışlardır.

4.1.3. Persona Arketipi

“Persona” kelimesi “kişi”, “kişilik” gibi anlamlar ile bağlantılıdır. “Persona, Eski Yunan'da aktörler tarafından kullanılan maske olarak tanımlanmaktadır. Kişiler, onun aracılığıyla başkalarından kabul göreceğini düşündüğü şekilde kendilerini göstermektedirler” (Sungurlar, 2013, s. 54). Jung, *Analitik Psikoloji* adlı eserinde “persona”nın bireyin dış dünyaya karşı genel ruhsal davranış biçimi olduğunu söyler. Bu eserde ayrıca insan bilincinin ayrışma derecesi ve persona arasındaki ilişki şu şekilde anlatılır:

İnsan bilincinin ayrışma derecesinin Jung'un persona (kişilik) dediği şey üzerinde büyük etkisi vardır; persona, bireyin dış dünyaya karşı genel ruhsal davranış

biçimidir. Bireyi çevresiyle temasa getiren ruhsal ilişkiler düzeninin, ben ile nesnel dünya arasına nasıl bir tür örtü gerdiğini göstermekte. Burada ve öteki biçimlerde düşünme, baş işlev sayılmaktadır: Persona'ya, Ben'in çevresindeki örtüye, hemen hemen tamamıyla egemendir (Jung, 2006, s. 39).

İncelediğimiz Kerem ile Aslı hikâyesinin eş metinlerinde kılık değiştirme olarak listelenen kısımlarda “persona” arketipi görülmektedir. Bazı eş metinlerde Kerem gurbet yolculuğunda Aslı'yı bulduğunda onunla konuşabilmek için kılık değiştirerek Aslı'ya yaklaşır. Behçet Mahir'de yüzünü gözünü sarıp dış çektirmeye gider. Azerbaycan varyantında ise Kerem'in garip bir âşık olduğunu düşünen Aslı hâline acıdığı için ona pul vermeye kalkar ve Kerem bunun üzerine yeni kıyafetler alır. İşte burada Kerem kıyafetlerini değiştirerek iki farklı “persona” ile Aslı'nın karşısına çıkmaktadır. Ali Duymaz'da ise Kerem, Aslı ile görüşebilmek için özellikle kılık değiştirir. Abdal kılığına girip ağzına yağlık bağlayarak dış çektirmeye gider. Aslı, Kerem'i o yağlık vasıtasıyla tanır. Kerkük varyantında, Orhan Güzel'de, Şükrü Elçin'de, Proben-VIII'de kılık değiştirme ile ilgili bir ayrıntıya rastlanmaz.

Dört eş metinde “kılık değiştirme” olarak karşımıza çıkmasa da Kerem, aslında gurbet yolculuğuna çıktığı an, şahın oğlu olma personasını bir kenara bırakarak âşık personası ile yola çıkmıştır. Şah oğlu olmanın ayrıcalıklarından faydalanmamıştır. O sevgilisini arayan bir âşıktır.

Kerkük varyantında Şah oğlu olduğu ile ilgili bilgi, Keşiş'in Halep Paşası karşısında Aslı'yı Kerem'e vermek için bin kişinin huzurunda nikâh şartı koşması ve bu yüzden Kerem'in İsfahan Şahı'nın oğlu olduğunu itiraf etmesinden sonra edinilmiştir. Kerem dilerse iki bin adam da getirebileceğini bildirir.

Kahramanın çağrıya kulak verip erginlenme aşamasındaki dönüşümleri, “persona” arketipi içerisinde ele alınabilir.

Eş metinlerde Kerem ile Aslı isimlerindeki bu gençler ile ilgili; Behçet Mahir'de ve Kerkük varyantında herhangi bir ayrıntı yoktur. Kız ve erkek için anlatıcı doğrudan Kerem, Aslı ve Aslıhan isimlerini kullanır. Kahramanlar; Kerem ile Aslı isimlerini, lisans tezi, Ferhat Aslan, Şükrü Elçin, Ali Duymaz, Azerbaycan varyantı, Orhan Güzel'de bahçede kendileri belirler. Bu eş metinlerde âşıkların kendilerine persona belirledikleri görülmektedir. Azerbaycan varyantında doğduklarında Meryem ve Mahmud isimlerini alırlar. Orhan Güzel'de çocuklar doğduğunda Meryem ve Mirza Han isimleri konulur. Lisans tezi, Ferhat Aslan ve Şükrü Elçin'de çocukların isimleri Ahmet Mirza ve Kara Sultan'dır. Proben-VIII'de doğrudan Kerem ile Aslı'dır. Ali Duymaz'da Mirza Beğ ve Aslı Han'dır.

Orhan Güzel'de “Gelincik Günü” ayrıntısı geçmektedir. Kerem'in derdini anlayan Koca Nine; “Bugün, anaların kızlarını allayıp süsleyip görücüye çıkarma günü. Bu günde göz göze gelenler kırk güne varmadan söz keserler.” ifadesini kullanır (Güzel, 2004: 38). Kızların

kendilerine uygun eş adayı bulmak için süslenmeleriyle kendilerini beğendirmek için yeni bir maske oluşturmaları “persona” arketipini göstermektedir.

Behçet Mahir’de de Kerem bir kızı Aslı sanıp kırk gün kırk gece zindanda yatar. Kerem bu kızın simasını Aslı’ya çok benzetmiştir. Buradaki kız ise Kerem’in, umutsuzluğa kapılmamak için benliğinde yer alan “animus”unun “persona”sidir. “Anima”ya gittiği yolda, animayı unutmamak, yolu kaymetmemek yahut kendi animusunu körükleyebilmek açısından -ele alınan eş metinlerde burada tek tek sayılmasa da- yolda karşılaştığı kızlar örnek gösterilebilir.

Metinlerde Hasene, Hesna, Hüsniye vb. isimlerle Kerem’i imtihana sokan akıllı bir kadın bulunmaktadır. Lisans tezinde, Ferhat Aslan’da ve çok ayrıntı bulunmasa bile Şükrü Elçin’de Kerem, Hesna Hanım’ın imtihanını geçer. Hesna Hanım kırk kızın her birine farklı farklı yeni elbise giydirip Aslı’ya ise eski bir elbise giydirir. Kerem kırk kız içinden Aslı’yı bulur. Kırk kızın her birinin ismini ve Aslı’nın nişanlarını sayar. Ali Duymaz’da kırk kızın içinden Aslı’yı bulan Kerem’e kırk kızın ismi saydırılır ve sınavın son aşaması olarak da geleceklelerinden tahmin istenir. Bu kırk kız Aslı’nın kırk ayrı “persona”sidir. Aslı’nın eski elbise giymiş olması da Kerem’in “animus” ve “anne” arketipini bir kişide birleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Kerem, Aslı’yı görüp gözlerini onun üzerinden ayıramaması üzerine, kızlar gerçek Aslı’yı saklarlar.

Ele alınan her eş metinde Kerem’in daima yanında olan arkadaşı Sofu, Kerem’in başka bir “persona”sı olarak düşünülebilir. Eş metinlerin her birinde Kerem’in daima yanında olan tıpkı bir gölge gibi onu izleyen Sofu, karamsarlığa düştüğü vakit cesaret verecek, başına bir hâl gelmesin diye hayır dua edecek, yeri geldiğinde akıl verecektir. Sofu, Kerem’in özgüveni ya da iç sesi gibi Kerem’in bir personası olarak düşünülebilir. Kerem’in personası Aslı’ya kavuşmasa bile iyi ve saf olan Kerem’in biricik dostu Sofu, eş metinlerin sonunda evlendirilerek Kerem’in bu dünyada mutlu olan yanı olarak görülebilir.

Behçet Mahir’de evliliğe ilk itiraz Kerem’in babası Şah’tan gelir. Oğlu Kerem mektepte gördüğü Aslı’ya âşık olup sevda üç yüz altmış altı damara yayıldığında ve nihayetinde babasının kulağına geldiğinde oğlunu karşısına alıp;

“Seni düşünmisen oğlum, beni düşün. Sen seni yazıgılamamısense, bana aci beni yazıgıla-dedi- ben bir hükümdarım, o bir Keşiş gızidir. Bizim dinimizden değil, onun yolu ayri, benim yolum ayri. Eğer ben onun gızini sene alırsamsa, Bu Şiraz toprağı bene zindan olur. Beni gınallar, gınamayan galmaz:” Hele edâletli bir şaha bah ki oğlını Ermeni Keşiş gızı ile evlendirdi. Müslüman gızları yoğ mi?” diyen olur” (Sakaoğlu, Alptekin, Sakaoğlu ve Şimşek, 1999 s.115) diyerek öğütler verir.

Din ayrılığından ziyade Şah’ın, oğlu olur da Keşiş’in kızı doğar ise çocukların evliliğine söz verdiği ve bu sözü kendi itibarı zedeleneceği düşüncesiyle istemediği görülmektedir. Şah’ın “persona”sı ile ters düşmesi bizi “gölge” arketipine yönlendirir.

Azerbaycan varyantında Kerem kayaya, meşeye, çaya, köprüye, ceylana, kuru kafaya ve viraneye şiir söyler ve her biri Kerem'e cevap verir. Kerem her birine maske takıp konuştuğu bu personalar aracılığıyla kendisine öğütler verir. Yola devam edecek gücü temin eder.

Behçet Mahir'de yolculukta karşısına çıkan kuru kafa ile Kerem'in söyleştiği görülmektedir. Kerem ayrıca burada harabe, köprü ve su ile de konuşur. Anlatıcımız Behçet Mahir'in anlatmada da;

“Acaba bunların hepsi Kerem ile konuşmuş mu? Hayır, guri gafa söyler mi, söylemez. Haraba söyler mi söylemez. Gendi sorduğu soruya cevap vererek bahalım ki, guri gafaya mukabil ne diyor:

Senden evel ben geldim dünyaya,
Ben de Kerem edim, ey Kerem gardaş.
Felek beni atdı aşgin deryaya,
Senden evel bende Kerem idim, oy Kerem gardaş” (Sakaoğlu, Alptekin, Sakaoğlu ve Şimşek, 1999, s. 123.)

diyerek aynı şeylere vurgu yapmaktadır.

Görüldüğü gibi Kerem kendi ürettiği personalarıyla konuşmakta, korkusunu, merakını giderebilmek için kendine öğütler vermektedir.

Lisans tezi ve Ferhat Aslan'da Kerem çok umutsuzluğa kapıldığında Laleli Dağı gibi, Laleli'de kışa tutulmaktadır. Laleli Dağı Kerem'in “persona”sıdır. Hızır imdada yetişir. Kerem çıkış yolunu bulur ve yola devam edecek gücü toplar.

Lisans tezi, Ferhat Aslan'da Nemrut Dağı ve Sultan Dağı'nın başındaki duman, Kerem'in saz çalması ile dağılır. Kerkük varyantında da Sultan Dağı başındaki duman, saz ile dağılır. Kerem'in dertli personası Kerem'in saz tutan ellerinde, şiir söyleyen dillerinde derdini azaltarak güçlenmesini sağlayacaktır.

Orhan Güzel'de Kerem'in şiirleri ile başı dertten dumanlı Süphan Dağı, Kerem ve Sofu'ya yol verecektir. Kerem'in başı dumanlı ama heybetli duran personası Laleli'de umutsuzluğa kapılmış bir persona olarak kışa tutulacaktır.

“Persona” arketipinde bu dağların Kerem'in karşısına çıkma sebebi olarak kendi derdini, tıpkı bugün günümüz insanının müzik dinleyip şarkı söyleyip kendi kendine bir teselli arayışına bağlamak mümkündür. Dağ ve tepeler “anne” arketipinin farklı tezahürleri olabileceğinden önüne bir engel çıkaran bu dağa “animus” olarak saz çalıp müsaade istemiş ve dağ tarafından kendisinin yoluna devam etmesi için izin verilmiştir.

Kerem'in ceylan, meşe, kaya, ırmak, viran ve kuru kafayla konuşması, turnalar ile annesine haber göndermesi, yola devam etmesi için cesaret veren kendi personalarıdır. Kerem'in

yolda söyleştiği canlı ve cansız personaların sadece Kerem'in kendisi olmadığı düşünölmektedir. "Anne" ve "anima-animus" arketiplerinde bu konuya değinilmektedir.

İncelenilen metinlerde eğer çocukların biri kız, biri erkek doğacak olur ise onları evlendirmeye söz veren Keşiş ve Şah, birbirleri ile sıkı dost olarak görölmektedirler. Keşiş gönlü razı olmadan Şah oğluna nişan ettiği kızını alıp kaçarak sözünden caymakta, "gölge" arketipine girerek dost olmayan karanlık yönü ortaya çıkmaktadır. Böylece başka bir "persona" oluşmaktadır. Şah ise Aslı'yı bulamadığı için üzgün olan oğluna başka biri ile evlendirme vaadi verir.

Orhan Güzel'in Kerem ile Aslı hikâyesinde Keşiş, "Kara Keşiş" adı ile Şah ise "Ulu Sultan" adı ile anılmaktadır. Ulu Sultan'ın eşinin adı Hatice olarak geçerken Keşiş'in eşi Kara Keşiş'in eşi olarak geçmektedir. Hatice Sultan dervişin verdiği elma fidanından yetişen elmanın ak yarısını yiyerek oğlan, Keşiş karısı ise al yarıyı yiyerek kız çocuğu dünyaya getirirler. Meryem ve Mirza Han'ın annesi bu iki kadın da tıpkı eşleri gibi aynı derdi paylaşan iki arkadaşken halk hikâyesinin devamında eşlerinin personalarına bürünüp "persona" ve akabinde "gölge" arketipi içerisine dâhil olurlar.

4.1.4. Gölge Arketipi

Jung'un öne çıkan dört arketipinin sonuncusu "gölge" arketipidir. "Gölge, kişinin karakterine yansiyarak ya da rüyalarında sembollerle görünür olan bilinçaltının kara güçleridir" (Şimşek ve Şenocak, 2009, s. 115). "Gölge" karanlık yönler dışında, benin oluşup gelişmesinde önemli bir rol oynar. Jung, "gölge" için şöyle bir açıklamada bulunur:

Çağımızın "gölge" ve ruhun daha alt konumundaki parçası olarak düşündüğu şey sadece olumsuzlukları barındırmaz. Kendimizi tanıdıkça, yani kendi ruhumuzu keşfettikçe, içgüdülerimizle karşılaşırız ve onların imgelerle dolu dünyasını ruhun içinde uyuklamakta olan her şey yolunda gittiği sürece bizim nadiren farkettiğimiz güçlere ışık tutar (Jung, 1999, s.121).

Hikâyenin en başında Kerem ile Aslı var olmadan evvel, bahsi geçen çocuksuz bir şah ve onun yakın dostu, dert ortağı bir keşiş vardır. Bu dostlar arasında doğan çocuklarını kendi aralarında nişanlayacaklarına dair verilmiş bir söz vardır.

"Gölge" arketipi özellikle Keşiş üzerinde görölmektedir. Şükrü Elçin, Behçet Mahir, lisans tezi, Ferhat Aslan, Kerkük varyantı, Azerbaycan varyantı, Proben-VIII, Ali Duymaz'da yani tüm eş metinlerde kızını nişanlayıp din farklılığını bahane ederek Zengi'den firar eden Keşiş'te "gölge" arketipi görölmektedir.

Keşiş'in yanında, onunla bütünleşen bir persona olarak karşımıza çıkan eşi de "gölge" arketipini göstermektedir. Özellikle lisans tezi, Şükrü Elçin, Ferhat Aslan'da Hanım Sultan'la birlikte bir derviştten bir avuç altın karşılığı aldıkları elma fidanlarından, sadece Hanım

Sultan'ın fidanı meyve verdiği için; eğer bölüşüp yerler ise kızı olduğu zaman, oğlu ile evlendireceğine söz veren Keşiş karısı, eşi gibi sözünden dönmüştür. Keşiş'in kızını alıp kaçmasına engel olmamıştır.

Hikâyede genel olarak Keşiş ve karısı "gölge" arketipi şeklinde görünmesine karşın, Şah ve karısı da Keşiş ve karısının "gölge" tipleridir. Aslında Kerem ile Aslı'nın evlenmesine her iki aile de razı değillerdir. Ancak, Keşiş ve karısının personalarının durumu onların kaçmasını sağlamış, Şah ve karısı da Kerem'i bu evlilikten vazgeçirmek için uğraşmışlardır.

Şah, Ferhat Aslan'da ve lisans tezinde evvelde bir elmadan dünyaya gelince çocukların evleneceğine dair verdiği sözü hatırlayıp kızı istediği vakit; Keşiş duruma itiraz eder. Ancak Şah, kızı cebir ile alacağını söyleyerek tehdit eder. Tehdit üzerine kızını nişanlamaya razı olan Keşiş çareyi kaçmakta bulur. Kerem'in feryadına acı çekmesine dayanamayan Şah, ilk fırsatta oğlunu vazgeçirmeye çalışır. Oğluna, Aslı'dan daha iyilerini bulacağına dair teklifler sunar. Oğluna cehenneme kadar yolunun olduğunu söyleyecek kadar olan kibri, ancak Kerem'in babasının önünde eğilip el öpmesi ile son bulur.

Keşiş başlı başına Şah'ın gölgesi olarak düşünülebilir. Çünkü Keşiş halk hikâyesinin en başında var olan ve Şah'ın hemen yanında anlatılmaya başlanan en yakınındaki kişidir. Daha da açacak olursak Şah'ın bir başka personası, onun karanlık olan yönüdür.

Aslında Keşiş, Şah olarak ortaya çıkan personanın, görünsün istemediği insandan sakladığı karanlık yönleridir. Şah, kendi benliğinde mücadele vererek aydınlık yönlerini sergilerken Keşiş üzerinden bu karanlık yönleri açığa çıkmaktadır.

Aslı'da da görülen bu arketip, Kerem'i daha önce vermiş olduğu yağlıktan yahut çevreden tanıyan Aslı'nın, Kerem'i yakalatmak için bağırmasıyla ortaya çıkar. "Benim adım Kerem, senin adın Aslı" diyerek birbirine söz vermiş olan iki sevdalıdan biri sözünden dönmüş; Aslı'nın içindeki "gölge" açığa çıkmıştır. Bu kısım lisans tezi ve Ferhat Aslan'da da ortaktır.

Kerem'in karanlık yönü de uykuya daldığı kısım olarak karşımıza çıkacaktır. Kavuşmak için yanıp tutuştuğu sevgilisi Külhan Beyi yardımıyla yanına geldiğinde Kerem derin bir uykuya dalmıştır.

Kerem'in ayrıca kendisine ve Sofu'ya kucak açmayan Uzun Ahmet köyüne ettiği beddua sonucu köy helak olmuştur. Daha çok merhametiyle öne çıkan Kerem'in burada karanlık yüzü açığa çıkmaktadır.

Yazma bir eş metin olan Ali Duymaz'da Kara Dağ Kerem'in bedduası üzerine yanıp tutuşmuş ve yine onun duası ile sönmüştür. Kerem'in iyi ve kötü yönleri burada çok fazla öne çıkmaktadır.

Yine Ali Duymaz'da Kerem kendisine Aslı'dan haber vermeyen selviye beddua etmektedir. Güzelliği ve uzunluğu yönüyle "anima"yı simgeleyen selviye ettiği beddua, "animus"un karanlık yönünü göstermektedir.

Ferhat Aslan, Şükrü Elçin, lisans tezi, Azerbaycan varyantı, Orhan Güzel, Ali Duymaz'da Kerem'in derdini kurnazlıkla öğrenip Şah'a bildiren bir kocakarı vardır ki dişil olması sebebiyle "anne" arketipinin "gölge"sidir.

SONUÇ

Tüm diğer halk anlatmaları gibi halk hikâyeleri de bizim kültür hazinemizdir. Her biri birer derya deniz olan bu anlatmalar asırlardır dilden dile kulaktan kulağa bugüne; bugünden de yine aynı şekilde gelecek kuşaklara aktarılacaktır.

Kerem ile Aslı halk hikâyecilik geleneği içerisinde önemli bir yer tuttuğu, halk arasında çok sevildiği için; üzerinde pek çok inceleme yapılmış, ancak hâlâ pek çok incelenecek unsur barındırmaktadır. Çok sayıda eş metne sahip olması değerine değer katmaktadır.

Çalışmanın ilk kısmında halk hikâyesi, halk hikâyecilik geleneği, halk hikâyesinin özellikleri verilmiştir.

İkinci bölümde ele alınan Kerem ile Aslı eş metinleri tanıtılmıştır. Bu tezde daha önceki çalışmalarda sözü geçen metinlerden farklı olabilmesi adına, çözümlenmemiş olanlar tercih edilmiştir.

Üçüncü bölümde ele alınan Kerem ile Aslı eş metinleri mukayese edilebilmesi için epizotları ve daha evvel yapılmış olan çalışmalardan hareketle diğer Kerem ile Aslı hikâyelerinde de bulunan motifler listelenmiştir.

Son bölümde Kerem ile Aslı hikâyesine var olan Arketipler Jung'un en çok öne çıkan dört arketipi üzerinden incelenmiştir. Bunlar; "anne", "anima-animus", "persona" ve "gölge" arketipleridir. Arketipler aynı kahramanlarda farklı şekillerde görülürken kahramanların bazen birden çok arketip taşımaları çeşitlilik sağlamaktadır.

Kerem ile Aslı hikâyesine isim veren Kerem ve Aslı isimli birbirine âşık kadın ve erkektir. Bu güzel aşk konulu halk hikâyesi incelendiğinde arketiplerden ikincisi olan "anima" ve "animus" üzerinden şekillenmiştir. Animus, animaya ulaşabilmek ve onunla bütünleşebilmek için başladığı yolculuğunda "persona" ve "gölge" arketipleri ile ortaya çıkmaktadır. Motif ve epizot açısından oldukça zengin olan Kerem ile Aslı hikâyesinde kahramanlarımızın ailesi de geniş yer tutmaktadır. Soyunu devam ettirmek isteyen iki baba, dünyaya çocuk getirmeyi arzulayan iki anne bulunmaktadır. Çocuksuzluk bir sorundur ve burada bir kaos söz konusudur. Çocukların dünyaya gelişi ile bu kaos sona ererek kozmos sağlanacaktır. Olması muhtemel olan döngü başlayacaktır. Buradaki iki anne de Jung'un "anne" arketipi olarak ele aldığı annenin pek çok farklı yönünü ortaya sermektedir. Bunların dışında "anne" arketipinin çeşitli görünüşleri de metin içinde bulunmaktadır. Gerek esas kız, esas oğlan ve aileleri gerekse yolda karşılaştıkları insanlara karşı tutumları, onların kutsal, iyi, merhametli, şefkatli personalarının yanında, aynı zamanda "gölge" arketiplerini de ortaya çıkarmaktadır.

Kerem ile Aslı metninde Kerem'in bireyselleşim sürecinde, sazı vasıtası ile söyleştiği cansız varlıklar da bulunmaktadır. Dağ, tepe, ırmak, köprü, kuru kafa, virâne, gibi bu varlıklar ele alınan dört arketip üzerinden incelenmiştir.

Kerem'in yolculuğu esnasında canlı fakat konuşma özelliğine sahip olmayan turna, ceylan, meşe ağacı gibi birtakım canlı varlıklar da söz konusudur. Kerem, onları da saziyle sözüne dâhil etmiştir. Onun bu varlıklara söyledikleri de arketipsel açıdan değerlendirilmiştir.

Çalışmada ele alınan eş metinler içerisinde sadece bir eş metinde anima ve animus birbirine kavuşabilmektedir. Diğer sekiz eş metinde Kerem ile Aslı yanarak kül olmuş bu dünya üzerinde madden ancak külleri kavuşabilmiştir. Fakat yanıp kül olmak onlar için yeniden doğuştur.

Kerem ile Aslı'nın yeniden dünyaya gelişi beş şekilde olmaktadır: Yeniden doğuşun ilkinde Kerem ile Aslı, ikisi de birer anneden, genellikle tek elmadan dünyaya gelecektir. "Anima ve animus", "anne" arketipinin dünyaya açtığı kapıdan geçecektir.

İkinci yeniden doğuş, animusun ilk olarak rüyada görmesiyle animusta gerçekleşecektir. Bahçede ya da mektepte birbirlerini seven, "senin adın Aslı olsun, benim adım Kerem" diyerek kendilerine "persona" belirleyen anima ve animus ile yeniden doğacaktır.

Üçüncü yeniden doğuş, sadece Kerem'de gözlemlenir. Animus anne şefkatiyle mağaraya sığınacak, mağaradan çıkıp yeniden doğacak; eskiye, anneye, bütünleştiği animaya ulaşma çabası ile yenilenip yola devam edecektir.

Dördüncü yeniden doğuş, kahramanın yeniden bir kapıdan giriş ve çıkışıdır. Bu da animusun hapsedilişi ile görülür. Animusa ulaşmaya çalışırken karanlık bir yerde kırk gün yeniden kilitli tutulacaktır.

Son olarak ve Kerem ile Aslı hikâyesine "Tamam, bitti." denilen yerde yanıp kül olacak ve külleri birbirine kavuşacaktır. Küllerinden yeniden doğacak olan anima ve animus, ele alınan eş metinlerden birinde fiziken de kavuşacaktır. Sonu yanma ile biten eş metinlerin birinde, külleri Sofu tarafından suya atılırken bir yeniden doğuş daha yaşayacak "anne" arketipinin öne çıkan görünümlerinden biri olan suya geri dönecektir.

Halk Bilimi kuramlarını metinler üzerinde tahlil etmek, metinleri sınıflandırabilmek açısından oldukça önemlidir.

Kerem ile Aslı hikâyesinin geniş bir alanda bilinip sevilmesi onun aşk konulu, içimize dokunan bir halk hikâyesi olmasından başka kolektif bilinçdışının güzel bir aktarıcısıdır.

KAYNAKÇA

- Alptekin, A. B. (2015). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aslan, F. (2006). *Kerem ile Aslı Hikâyesi*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü (2010). *Azerbaycan Folkloru Külliyyatı 20. Cilt, 10. Kitap*, Bakü: Nurlan Neşriyat.
- Bal Geldi, N. (2016). *Kerem ile Aslı Hikâyesinin Sembolik Çözümlemesi*, (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi). Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bars, M. E. (2013). Kerem ile Aslı Hikâyesinde Metinlerarası İlişkiler, *Journal of International Social Research*, 6(24).
- Boratav, P. N. (2014). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* Ankara: Tarih Vakfı Yayınları.
- Campbell, J. (2013). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Can, D.(2017). *Kerem ile Aslı Hikâyesi*, (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi). Çorum: Hitit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Duymaz, A. (2001). *Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukâyeseli Bir Araştırma*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ekici, M. (2016). Türk Kültüründe "Al" Renk. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(2), 103-107.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (2017). *Kerem ile Aslı Hikâyesi*, Ankara: Akçay Yayınları.
- Ergin, M. (2016). *Dede Korkut Kitabı 1-2*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Gülerer, S. (2021). Kerem ile Aslı Hikâyesinin Anlatı Yapısında Arketip ve Tipler, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(50), 133-156.
- Güney, E. C.(1971). *Folklor ve Halk Edebiyatı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Güzel, O. (2004). *Kerem ile Aslı*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Hemrâz, R. (b.t). *Kerem ile Esli Hikâyesinin Kerkük Varyantı*, <https://turuz.com/book/title/Kerem+ile+Eslinin+Menzum+Hikayesinin+Kerkuk+Varyanti-Riza+Hemraz-Ebced-2018-63s> [Erişim tarihi: 25.01. 2020].
- Jung, C. G. (1999). *Keşfedilmemiş Benlik*, İstanbul: İlhan Yayınevi& Danışmanlık.
- Jung, C. G. (2006). *Analitik Psikoloji*, İstanbul: Payel Yayınları.
- Jung, C. G. (2019). *Dört Arketip*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Jung, C. G.(2015). *Kırmızı Kitap Liber Novus*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Kara Tekgöl, I. (2020). *Tunceli Masallarına Arketipsel Sembolik Bir Yaklaşım*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Radloff, W. ve Kunos, I., (Hazırlayan Sakaoğlu, s., Ergun M., İnceleyen Gözaydın, N.) (1998). *Proben: Der Volkslitteratur Der Turkishchen Stamme VIII*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sakaoğlu, S., Alptekin, A. B., Sakaoğlu Y. Ve Şimşek, E. (1999). *Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri*, Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Sungurlar, I. (2013). *Bir Arketip Olarak Gölge*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı.

Şimşek, E. (2008). Ölümsüzlük İlacı Elma, *Electronic Turkish Studies*, 3(5), 193-204.

Şimşek, E. ve Şenocak, E. (2009). İbn Sinâ Hikâyelerinin Arketipsel Tahlili, *Millî Folklor* 21(82), 110-121.

TDK (2011). "Güncel Türkçe Sözlük" [Erişim tarihi: 25.01. 2020]. <https://sozluk.gov.tr/>

Türkan, K. (2021). Kerem ile Aslı Hikâyesinde Anne Arketipi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14, 77.

Torun, D. (2019). *Anlatmaya Dayalı Türlerde Anne Arketipi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

كرم ايله اصلي نين منظوم حنكايهسينين كر كوك واريانتي

رضا همراز

تورك لر اوزل ليك له آذربايجانلي لار ان اسكي چاغلاردان باشقا
ملت لر كيمي سنوگي لري سنوميش و سنوگي ليله اورك
باغلاميشلار . حله بيزيم آتا بابا ائولر يميزده بو گونه ديني
كيتابلار لا برابر توركجه شعر ديوانلاري هابئله خالق ناغيللاري يا
داها دوغروسو سنوگي ناغيل لاري تاغچالارين بزه ك لري
اولموشلار. اسكي بير تاريخه اييه له نن كيتابلاردان كي خالق ايچره
داها آرتيق مارق دوغورموشلار ، دده قورقود ، كور اوغلو ؛ اصلي
كرم ، عاشيق غريب ايله شاه صنم ؛ امير ارسلان ؛ شيرويه ايله
مجنون و نه بيليم ها نسي ناغيل لار - شكاراي ، مختار نامه ، ليلي
، كي ، اونلارين درين و فلسفي گوروشلري اولماقلا برابر قهرمانليق
؛ ايگيدليك ، وطن سنورليك و بو كيمي ترمين لري داشيميش
. انله اونا گوره همه شه خالق طرفيندن منيمسه نيلميشلر

بو محبت داستانلاري نين چوخ اوخونانلارين سياهيسيني تقديم
اندسك ؛ سوز اوزانار آنجاق خالق طرفيندن سنويله سنويله
. كرم ناغيلين ذكر انده بيلريك - اوخونان بو داستانلاردان اصلي
بو گوزل هابئله شاه اثر يعني اصلي كرم ناغيلين اوخودوقدا ؛ بئله
دوشونولوركي ؛ تورك لر ايچره چوخلو اسكي و نجه دئير لر حله
خوروز سسي ائشيد يلمه ميش نسخه لر واركي ، اوخوناميش
يئني دن اوخويوب ترتيبه سالما هوسي دوغورور . بير سيرا نادر
؛ نسخه لرده بو گونه كيمي گوروب ، رنگارنگ واريانت لارين گوروب
كرم ناغيللاريندا اولمايان - اوخويوب هابئله ائشيددويميز اصلي
دوغور دئسك . شعر لر ، سوز لر و ايمازلار بورادا خيلك گوزه دبير
بو شاه اثرين ايلكين يارادانلاريندان ، هابئله چاپ لاريندان ؛ هارادا
باسيلاديق لاريندان حله ليك علم عالمي عاجيز لاميشدير . بو
نونلا برابر بو داستانين ايزلري بو گونه كورسنمك ده دير . اورنگ
اولراق بوگون تبريزده يئرلشن قارماليك يا خالق ديلي ايله دئسك

EK-2. Kerem ile Aslı Kerkük Varyantı Günümüz Türkiye Türkçesine Aktarılmış Metin

Kerem ile Esli'nin Menzum Hikâyesi'nin Kerkük Varyantı

Rızâ Hemrâz

Türkler özellikle Azerbaycanlıların eski çağlardan başka milletler gibi sevgileri sevmiş sevgililere ürek bağlamışlar. Hele bizim ata baba evlerimizde bugünde dini kitaplarla beraber Türkçe şiir divânları habele halk nağılları yâ daha doğrusu sevgi nağılları tağçaların bezekleri olmuşlar. Eski bir Türkçe iyiyelenen kitaplarından kimi halk içre dâhâ artık merak doğurmuşlar, Dede korkud, Köroğlu, Esli Kerem, Âşık Garib ile Şah Sanem, Emir Arslan, Şirüye ile Şakiri, muhtârname, Leyli ve Mecnun ve nebilim nağıllar ki, onların derin ve felsefi görüşleri olmakla beraber kâhrâmânlık iğtlik vatanseverlik ve bu kimi teriminlerini daşımı; ele ona göre hamesine halk zarfından manimsenilmiştir.

Bu muhabbet dâstanlarının çoğ oğunanlarının sayahısını taqdim edsek söz uzanar, ancak halk tarafından seville seville oğunan bu dâstânlardan Esli-Kerem nağılın deger edebilirik. Bu güzel habele şaheser ya'ni Esli Kerem nağılın oğudukda bele düşünülür ki Türkler içre çoğlu eski ve nice diyyarlar ki hele huruzsısı işidilmemiş nüshalar var ki oğunmamış 1

Yeniden oğuyub tertibe salma hevesi doğurur. Bir sıra nâdir nüshalarda bu güne kimi görüb rengarenk varyantların görüb oğuyub habele işidiyimiz Esli-Kerem nağıllarında olmayan şiirler, sözler ve imajlar burada haylık gözediyir. Doğru disek bu şah eşerin eylekin yarananlarından, habele çaplarından; harada basıldıklarından helelik 'ilim 'âlemi 'âcizlemiştir. Bununla beraber bu destânların izleri bugünde görsenmektedir. Örnek olarak bugün Tebriz'de yerleşen karamalık ya halk dili disk Kara Melik de bu sevgilere mezâr gösterenler olub hatta onlardan kerâmetler naql eyleyenler de var.

Esli- Kerem nağılı biz Türkler husısı ile Azerbaycanlılarda büyük bir ihtiramla beraber büyük rağbetlere malik olmuşdur. Bu şah eşer 'adi halk kütlesi ile beraber zayıller içre de geniş bir yer epmiştir. Bu kıymetli ve inci sayaklı eşere musikîçiler, musikî bestelemiş, büyük tiyatr salonlarında operalar geçirmişler. Vahti ile görkemli musikîçî rahmetli Zencanlı üstad Mustafa Payan Tamara (Tal'at Nejad) ile birlikde bu deyerli eşerde iştirak edib rol geçirmiş; el verenden 2

Lazımı kaderden de çoğ geniş mukayesede alkışlanmışlar. Bununla dünyâ musikîçileri içre daha artık ((Yanık Kerem)) adı ile tanınmış eşerde ele bu sevgilerin adı ile bağlanmışdır. Niye ki sevgi mukaddesdir. Ele buna göre sevgiler kalacak. Burada nisgil edirem gözüme diyüb ya elime düşün bir nice Esli- Kerem kitapların size tanışdıram.

1. Kerem ve Esli:

Kerem ve Esli. Türkçe yazılmış bu meşhur hikâye ve eski çapı Bakıda meşhedi eyüb Ali Ekberof neşri ve ustası ile çap idilmiştir; özlüyünde de yerli bir mecmu'adır. Kitab cibi katinde 259 sahife de Bakı şehrinde basılmıştır. Bu eşerin çap ile milâdi 1913'dir.

2. Kerem ile Esli:

İstanbul'da Orhan Güzel ve ustası ile 2004' de ışık üze göre bu eşer Latin alfabesiyle 18. Sahife de basılmışdır. Nezire gelen kimi kitab güya gençlere hasr olunmuşdur. 3

3. Esli ve Kerem:

175 sahifeden 'ibâret olan Esli ile Kerem hikâyesi çoğ keman ki Tebriz'de neşr olunmuşdur. Kitabın kabığında bir kızcağzın şekli gidib; ağzın kırığında ise ((Keraver Ş'âdi)) 'ibâretinden belli olur ki Tebriz'in büyük hünermendelerinden birisi olan rahmetli Abdalvahab Ş'âdi'nin işlerindendir. Hemin kitabda Kaçar devrünün bir nice şekli de kitabda dahil idilmişdir.

4. Esli- Kerem:

205 sahifeli Esli Kerem nağılın çağdaş yazıcımız Mir Ali Seyid Selamet 102 sahifeden 'ibâret bir araşdırma ile beraber nağılın metnin takdim itmişdir. Sayın yazar Esli- Kerem nağılının kökün aparıb eski çağlarda çatdırmışdır. Hemin kitab 84 yinci il Tebriz'de âşinâ naşrılıyı teşebbisi ile çap olub, üçüncü kütlesinin rağibetinin kazanabilmişdir.

5. Esli- Kerem:

Yeni rivâyet bu rivâyeti çap itdiren Hamid Ahmedzâde (telimhaneli) cenabları olmuşdur. Dikkate layık bir işdir. 4

Telimhanenin tertib virdiyi 170 sahifelik bu eser 88 yinci il Kercin Pınar naşrılıyı verinden gün ışığına çıhardırılmışdır. Tertipçinin didigine esas hazır kitab bir el yazmanın üzerinden köçürülüb daha sonralar onun düşen yerleri ise bir nice 'âlim ve eil âşıklarından Meşeyâti ve Maslihâti ile doğruldurmuşdur.

6. Esli Kerem Nağılı:

Bunlardan sonralar rahmetli Tebrizli Ali de öz selikesi üzerinde bir Esli Kerem nağılı tertip virmişdir ki elimde olmadığı için ondan bir ma'lumât verebilmirem. Son illerde ister Tebriz'de isterse de Azerbaycanın başka şehirlerinde bir nice bazarı iş görülüb ki men onların zikrinden vazkiçirem.

Elbette bu nağılın diğerk halklar içre mehabubitinden ve çap olan varyantlarından danışmağ şübhesiz başka bir mağal isteyir.

7. Esli Kerem:

Eski bir yaşı olan bu Esli Kerem nağılın yaşı 300 ile çatır. Bu daş basma eşer 87 yinci il Tebriz'de folkolorcu dostumuz Ali Berazende ve menim (Rızâ Hemrâz) ön sözümle beraber ışık üzü görebildi. Çoğ meraklıdır ki 1333 yinci ilde 5

Tebriz'de Firdevsi neşriyatının sıralarında neşr olan "Leyla ve Mecnun terki ve Melik Şahıyla Keli Hanımın hikâyeti âhirde 'âşık Ömer'in ve Esli Kerem divanı yazılmıştır. "Divân-ı 'Âşık Ömer" 'ibâreti daha önemli ve meraklı olmuşdur. Niye ki bu şiirleri "Esli-Kerem" destânı ile nice bağılantı oldusun hele de bir terfe çatdıra bilmemişik.

8. Manzum Kerem ile Esli Hikâyesi:

Kerkük Türklerinden olan Fuad Hulusi adlı etkin ayn halde büyük şuara malik olan bu eşerin yazarının hayatı ve yaradıcılığı helelik bize tabınmasada; onun ne kadar deyerli bir yaradıcı olduğu ap aydın duyulur. Aşağı satırlarda tanış olacağından bu eşer hakkında az olmuşsada; danışmağ isterdim.

Son aylar daha bir deyerli nüsha Esli Kerem hikâyesinden elime gelib çatmışdır. Bu eşer Kerkük varyantı olub; öyle orada da basılmışdır. Kerkük varyantı olan bu manzum Esli-Kerem nâdir nüshadır ki 98 il bundan ol hemân şehirde neşr olub 6 Oĥucu kütesinin maraĝın kazanmışdır. (elbette büyük ve taysiz yazar ve musikiĥi Azır Hacı Biküt de vaĥti ile Aslı-Kerem piyesi yazıb ki 1317 yinci il hemin Tebriz'imizin Őir Hurşid salonunda 4 perde de oynanılmış yahud sahneye ĥıhardırılmışdır bu nümayiŝi Aktör El Geruhi ve büyük Han Nehacivâni'nin başĥılıĝı ile tāmâŝaya ĥıhmışdır. Bir nice düne Esli-Kerem nümâyiŝi ĥoca Tebriz'de sen usta ĥıĥıb bir nice Keremden ve oyunĥunun hemin ile ki bunlardan büyük rejisör rahmetli Samed Sabahını ad virmek olar. Daha meraklısı budur ki nümâyiŝlerin 'ilanlarında kayıd olmuşdur ki "bu nümâyiŝ fahri bileti yoĥdur" 'ıların bir niĥesinde kayıd olmuşdur ki; bu nümâyiŝin musikisi Azirin'di ancaĥ araŝdırmak gerek ki bilinsin onun yazarları da Azirin'di ya yoĥ?

Kerem ile Esli Operası 1317 yinci ilden 1337 yinci ile kadar bir niĥe düne sahnede olmaĥ iftihâri tapabilmişdir. İndi aŝaĝı satırlarda takdim ideceĝimiz Kerkük varyantı ĥakdâ bilgilerimiz az olmuşsa da; bir niĥe satır danıŝmaĝımız manca bir o ĥadar da yersiz olabilmez. Bu deyerli piyesi yazan Kerkük 7

'âlim ve yazınĥılarından Fuad Hulusi olmuşdur. İki perdelik bu nümâyiŝin yazamasında çoĥ güman ki yazınĥı Fuad Hulusi'nin asıl ĥaynaĝı ile az ĥalkı olmuşdur. Tasifle bu konuda yazar ĥiĥbir bilgi arayı etmemişler! Elbette Kerkükle Azerbaycan Edebiyâtının bir o ĥadar nice diyerler fasılası olmamışdır ve birbirleri ile alıŝ-viriŝleri de olmuşdur. Rahmetli Habib Sahir Öz Arzı Kanber naĝılın ele Kerkük naĝıllarından esasında ĥaleme almışdır. Artırmayalım hele de Kerkük Edebiyâtında Kerem hâvâları başlıklı bir sıra ŝairler var ki kubletin taĥdim itmek isterdim.

Ây aĥalar

Őuhum [savrulmamış tarla] deresinin andı ceyranın

Sürüsü

Sürüsünden ayrıldı ceyranın birisi

Âmân Allah

Avcı vurmuş hoş itmiş nergiz diriz

Ķaç kuzulu ceyran yet avcı geldi 8

Âmân Allah

Avcı vurmuş al kanın beyaz tupuĥuna sindirmiş

Mor milĥekleri âlâ gözüne ĥondurmuş

Oĥ atmış avcı gönlün yandırmış

ĥaç kuzulu ceyran yâd avcı geldi

Ây aĥalar

Böyle mi olur avcıların turası

ĥoltuĝundan vurmuş sızlar yarası

Ây ĥalığ

Niçesin lokman kibi haraçlar geldi bulmadı çaresi
kaç kuzulu ceyran yād avcı geldi

Ây aqalar

Anadan babadan tubalıydım gitmiyidim bu ceyranın avına

Ây haliq

Felek meni saldı bu nazik dilberin davına

Âmān Allah 9

Söyleyin āmān ‘Ali ‘ibasın ‘āşkına

Yandı cigerim hun oldu bugün

Ây akalar

Yārin efgānının yārin gamının

Meni bir ācayib hal oldu bugün

Derdim biriken bine yetdi

Yandı ak cigerim kül oldu bugün

Âmān Allah

Durnamın qanadı bir karış telden

Çekerim garibliği ne gelir elden

Neşe bülbili idim ayrıldım gülден

Bülbüli eydim gülmeden öldü bugün

Ây aqalar

Ahtdı gözüm yaşı oldu bir ırmağ

Mene harām oldu bu yerde durmağ

Gicemle gündüzüm zār oldu bugün

Ây aqalar 10

āşık Kerem ider ben ne diyim

Dostun eline haber ideyim

Başım alıb diyār diyār gideyim

Görmediğim dağlar yol oldu bugün

Bu kıymetli eşer bir düne 98 il bundan önce ya’ni hicri 1334 yinci il; ikinci düne ise otun ilin mart ayında (2010) ‘İraq’ın Erbil şehrinde barış jurnalinin (40 ve 9) yinci sayılarında “hesam hesret” in teşbişi ile çap olmuştur.

Kerem ile Esli kitabının қаpağında bu ‘ibaretleri görmek mümkündür:

halk için

temāşa 2

Fuad Hulusi

Kerem ile Esli

Sazkâr- opera tarzında bestelemek üzere
İki perdelik
Manzum piyes
Birinci bik 11

Ahmet İhsan ve Şürekâsı

Matbuatçılık Osmanlı Şirketi 1335

Çoğ tesifle nüshanın orijinalin elde idebilmesek de onu hesam hesretin teşbiş ile barış jurnalinde basılan yazıdan aynı ile getirebilmek yazı kayıtlarımın da ne tehir gelmişler; asla el virmadan taqdim itdik.

kaaynaqlar ve izahlar:

1. Esli Kerem- çap hazırlayan; Ali Berazende- Tebriz neşrindey Şems
2. Şahıs yaddaştılar
3. Azerbaycan- İraq (Kerkük) Türk Edebiyatı (vi)- Kültür Bakanlığı Ankara-1997
4. Barış journali; sayı 49- Mart 2010; İraq; Erbil Şehri
5. Barış journali; sayı 50-2010; İraq; Erbil Şehri Kerem ile Esli 12

İki perdelik manzum piyes

Yazan Fuad Hulusi

Kişiler

Kerem: İsfahân Şâhının Oglu

Sofu: Keremin arkadaşısı

Keşiş: İsfahânlı

Dudu: Keşişin Eşi

Esli: Keşişin kızısı

Esadur: Kayserili bir kuyumcu

Halep Paşası

Kayseri beyi

Kayseri muktusu

Avcılar, kızlar, paşanın ve beyin adamları

Birinci Perde

Kayseri dışında peykar başısı, sabah

Birinci perde

Kerem, Sofi 13

Kerem

Sofi ardeş nireye geldik, nirdeyiz

Bulunmuyor eyvah aradığım iz

Ne dumanlı dağlar ne şen ovalar

Haber virmiyorlar nirdedir o yār

Yedi yıl mı oldu? Böyle serseri

Gelip gidiyoruz ileri geri

Seni de düşürdüm gurbet illere

Benimle beraber oldun āvāre

Keremin dağları inletir āhı

Şu uzun gicenin yoğ mu sabahı?

Sofi

Kerem ümidini kesme Mevlādan

Yārā kavuşturur bir gün yārādān

Bağ şafağ söküyor, ağarıyor tān

Ercişin etegi çamlı bir duman

Turusun an yoğsa ki yeridi idi bu dağ

Çevre ya'ni böyle kuru, çayır, bağ

Cibeldeşiyorlar ormanda kuşlar 14

Birazdan ufkun da Sultanı doğar

Seçer gözlerimiz şu güzel şehri

Sanırım ki derler buna Kayseri

Kerem

Kayseri mi? Evet orda didiler

Bari doğru çıksa bu kutlu haber

-dağa yalvararak-

Yıldıza uçuşan ey ulu Erciyes
Eteğine varmış uçar ağlarım
Beni sevdiğimden ayıran keşiş
Buradan geçti mi? Söyle hünkârım
Hem yârimden itdi hem vatanımdan
Kaçırdı o zalim sevdiğim kıızı
Haber vir sen betâ [bana] Sultânımdan
Bu ufka doğdu mu o tân yıldızı?
Dağların içindesin ey şehriyâr
Sefâya varmışsın sevdiceğinle 15
Adınmışsın bu şen, güzel şehriyar
Egil de bir benim zârımı dinle
Dilerim Mevlâdan olun bahtiyâr
Sen Kayserinle o da seninle
Kerem der yollar var ki diyâr diyâr
Yederim 'âşkıımı ah u anınla
Seher vaqti bülbül figâna başlar
Yanarım andıkça civan Eslimi
Derdimle inledi dereler, taşlar
Ararım o ceylân gözlü nazlımı
Hanki huride var o hilâl kaşlar?
Yârimin cennetde yokdur misali
Yine boşalıyor gözümde yaşlar
Kaçıyor önümden hati hayali 16

İkinci Sahne

Ovalıklar, avcılar

Avcılar

Avcılar geliyor dağlar yol virin

Kıskanmayın benden elâ geyiği
Çikleri emdikçe o derelerin
Misk gibi tüter mi 'ıtrı kekigi?
Ormanın içini eçin gösterin
Nazlı bildircini, yosma keklği
Erciyeşin hâvâsı çam қоқuludur
Oroları geyik ceylân doludur
Dünyâların cenneti Anadoludur
Tü[r]kin içtiği yol merdlik yoludur
Acemin Zâl oğlu Rüstemi varsa
Bizim her birimiz Kozanoğludur 17

Sofi
Hey yigid dayiler onmular evvela
Avcılar bakmaz mı hiç sağa sola
Biz iki - ribiz düşme sür yola
İki sözüm vardır vaқtiniz darsa
Yidi yıl gezeriz yetmeden sıla
Қayseri denen bu şehir meydир
Soğuk çıkar şu қaynayan su mudur
Yüreginiz қadar su duru mudur
Bir keşiş қızının bizler hülâsa
Pişinden gideriz yitmeden sıla

Avcıların biri
Evet sefâ gelmişsiniz hemşeri
қaynaқ budur, şehrimizde Қayseri
Ağırlar ҳalkımız her misâfiri
'İzzet-i İkrâm bulur her kim uğrarsa

Öyle kurulmuştur Türk şehirleri 18

Kerem

Āmān gocunmayın hemşerilerim

Durun anlatayım size Eslimi

İsfahāndan başlar benim seferim

Ararım her yanda güzel Eslimi

Sevdiğim bir zālīm keşiş kıızıdır

Seher vakti doğmuş tār yıldızıdır

Hicrānı qalbimi oyan sızıdır

Ararım her yanda güzel Eslimi

Būlbūl gūl dalına yapar yuvalar

Bana dar gelir en geniş ovalar

O kaçtıkça qara bahtım qovalar

Ararım her yanda güzel Eslimi

Karar virilmişti dūgūn derneğe 19

Sözde girecektim hemin gerdeğe

Gelini almaya gitdik Zengiye

Bulmadım eyvah onda nazlımı

Meger iki yüzlü vefāsız keşiş

Virilen sözlere hiyānet itmiş

Qızı alıp gitmiş, gidiş o gidiş

Ararım her yanda güzel Eslimi

O elā gözlümü her an anarım

Derdimi aqaha kuşa yanarım

Gözümün yasıyla duyar çanarım
Ararım her yanda güzel Eslimi 20

Uçan turnalar hasb-ı hal ider
Serviden bülbülde sorayım haber
Yidi yıldır işte böyle derbeder
Ararım her yanda güzel Eslimi

Bir avcı
Vah zavallı 'âşık yazık pek yazık
Yârâdan uzak düşmek ne iqbalsizlik
Nereleri gezdin anlatsan bize
Râst gelmedin mi doğru bir ize

Kerem
Dinleyin aqalar vaqtiniz varsa
Yolcuyu yolundan ider hikâyem
Ne türlü itsem ben size hülâsa
Yolcuyu yolundan ider hikâyem

Önce selam olsun güzel vatana
Odur kişiye hem baba hem ana
Cânımla başımla kurbânım ona
Ne yazık ki garibim vatanda Kerem

Keşiş neye girdin benim çanıma
Sebeb sensin ancak bu hüsrânıma 21
Pederime karşı 'isyanıma
Tanrıdan ne türlü özr dilesem

Gerçe diz çökerik öptüm elini
Fağat o ayrılış büktü belimi
Âh o son bakış eritdi beni
Kıyâmete kadar sürer bu lekem

Mübarek ihtiyâr va'idi
Beyhude görünce kesib ümidi
Cehenneme kadar yolun var didi
Yâmân beddu'aya uğradı Kerem

Anan da uğraşib durdu bir zâmân
Başımdaki sivdâ virmedi âmân
Alnımın yazısı yâmânmış yâmân
Taşları ağlatır benim hikâyem

Eslimin hesreti cânıma yetdi 22
Sabrım ihtiyârım elimden gitdi
Mum gibi vücudum eridi bitdi
Hastâ hastâ düştü yollara Kerem

Evet boynum bükük yüzüm de kara
Bu cân kardeşimle ne sert rüzgâra
Baktık ne yağmura ne düşen kara
Böyle bir sabahta başlar hikâyem

Yolumuz uğradı sık bir ormana
Megerse gelmişiz Sultan dağına
tutulduğ içinde öyle dumâna

Ki göz gözü görmez caizdi disem

Dağa didim Sultan dağı

Ne dumandır başın senin

Şaşırtırsın solu sağı

Ne dumandır başın senin 23

Bulutlardan sarığın var

Beyaz cepken kara şalvar

Gidersin sen köca serdâr

Ne dumandır başın senin

Böyle söylenmekle giçdi bir zâmân

Nihâyet nasılsa dağıldı dumân

Giçit virdi bize acıyıp Sultân

Ucunda bir dar yol gösterdi orman

Dere tepe eşip zengiye vardık

Gelene geçene yâri sorardık

Didiler sevdiğin hubdadır artık

Durup dinlenmeden huya yollandık

Mübalâğa itdim size söylerken

Yoksa sevgilime her sabah erken

Mülâki olduğım bağdan giçerken

Durdu ağlayarak vedâ' ederken 24

Didim ki Eslimin ayağı bir çağ

Çimeninde zanbak serpiştiren bağ

Şimdi o zanbaklar nirde 'acaba
Sen de seni de ağlatmış āh o dilrubā

Bari şu servinden soralım haber
O da çünkü bizi gördü berāber
Onu da hicriyle yaқты o dilber
O da ruhum kibi felāketle muğber

Doğru söylese ruy, beni andı mı
Mülakatlarımız hatırlandı mı
Anları yād idip hayıflandı mı
Sana yaslandı mı servi gitmeden

Serina bigana kalmış da kılsın
Senin kadar onu 'aceb kim bilsin?
Doğru söylemezsen kaddin eğilsin 25
Sena yaslandı mı

huyuluların kalbi benzer elmasā
biz o elmaslarla geldik temasā
didiler ki papas giçdi Selmasā
bu tarihten daha üç gün mukaddem

Selmastan Genceye gitdi didiler
Ordan da Revāna gitmişler
Revāndan Çıldıra göründü sefer
Dolaşdı böylece serseri Kerem

Çıldırdan Ahsaha, Bakü, Ardahan

Deyip koşturdular bizi çok zāmān
Ne güzel memleket şu Azerbāycān
Sözüm yalan olur sıvmedim desem

Hamamı Tifliste gidip görmeli
Çıkıyordu bir gün gözü sürmeli 26
Bir afet ki derler Gürcü güzeli
Güzellikte balzat hanlı mücessem

Öyle dilberdir ki Eslidir sandım
Koşarak önünde yire kapandım
Sanki nutka gelmiş bir hezāyendim
İşiden derdi ki zavallı sersem

Kendime gelmeden hep bağırmışım
Ne dense işitmez bir sağırmışım
Yerlere yüz sürüp hep çağırmışım
Hey ağalar giden yavru benimdir

Salına salına çıktı hamamdan
Hey ağalar giden yavru benimdir
Övzünmüş yaratmış onu yaradan
Hey ağalar giden yavru benimdir

Tiflisten iderler revan 27
Cenüba süzıldük tekrar şimalden
Karsa uğrayarak Bayazıddan Van
Şehrine dayandık bulup bir kervan

Gölün kenârında biş on hârâmi
almağ üzereydiler qalan paramı
yitişti imdâdâ şehrin âdamı
Bezel itdiler kurdlar bize ikramı
Vandan çıkıp girdik Muş ovasına
Onu da giçtikten sonra Pasine
Girip ceylâ virdik gönül pasına
O güzel ovaya bir iş bilemem

Ova degil sanki yeşil bir deniz
Sizde görseydiniz öyle dirdiniz
Fakat teferruca çıkmamıştık biz
Laleli dağına tırmandı Kerem

Onda qara bir kış bizi bastırdı 28
Klavuzumuzda yolu şaşırđı
Rağmet degil sanki gök boşanırdı
O tufanı bilmem neye benzetsem

Laleli dağında yolu azıttık
Çağırırız ya Râb kurtar âmân hey
Bir yanda yağmur, qar dolu qarışık
Diyer yanda qoca dağlar duman hey

Göz gözü görmez çınlar kulaklar
Azgın buğa gibi inilder dağlar
ayağlarım donar, dizlerim sızlar
tufan bir daқиқа virmez âmân hey

ovalar nümune olup da deryādan
ümidim ki sildi beni dünyādan
barındığım bağı oyuk kayadan
bağırdım ilāhi ḫalim yaman hey 29

Şu berzahta Rabbi, üç maḫluḫun var
Biri benim ‘asi mecrām, günāḫkār
faḫat şu ikisi suçsuz oğlanlar
onları esirge sen ey Rahman hey

feryādıma cevap virip bir sadā
oluyordu hemin bir atlı peydā
megerse Hızır imiş gelir imdādā
terkisine aldı her üçümüzü

didi ki dabemiz biraz ḫaşarı
inerken, çıkarken dik bayırları
olur ki sür’ati ürkütür sizi
sıkınca yumunuz gözlerinizi

gözlerimiz ḫapalı giderek bir zāmān
Erzurumda bizi indirdi atdan
Bir lahza da oldu gözlerden nihan
Bir eve misāfir itdiler bizi 30

ḫastalanıp onda tam üç ay yatdım
kabuslar geçirdim ölüm atlatdım
faḫat ḫikayeyi çokça uzatdım
bundan ötesini ḫısa keselim

Erzurumdan, Zile, Tokat hülâsa
Bir çok yir gezerek indik Sivâsâ
Yıldız dağı virdi bize çok tâsâ
Kızıl ırmâğı da öyle giçelim

Sivâstan uğradık önce Aķ dağa
Sonra tekrar indik Kızıl ırmağa
Onu geçip geldik size sormağa
Şehriniz onunla bahtiyâr mıdır?

Avcılar
İçimizde bilen yok bizim yazık 31
faķat şimdi şehre girince artık
belki bir bilene râst gelirsiniz
Şimdilik Allâh'a olun emanet

Kerem
Rabbim sizlere de virsin size selamet

Sofi
Güle güle gidin uğurlar olsun
Çantalar çulluķla, tavşanla dolsun
-avcılar giderler-

Üçüncü Saĥne
Kerem, Sofi, Kızlar

Kızlar

Her sabah erken
Şafağ sökerken
horoz öterken
gideriz suya 32

biz güle güle
kuğular göle
bülbüller güler dalar giderken
varırız suya
biz güle güle

Kerem
Salına salına pınar başına
Gelen āhu gözlü aqlımı aldı
Şāhin bağışlının keman kaçına
Üç gicelik yeni ay şaşa kaldı

Testiyi daldırdı buz gibi suya
Bayıldım eyilen o fidān boya
O incecik beli Rabbim koruya
'aqlımı sivdası engine saldı 33

Şāhin gibi binmek ister atlara
Pırlanta göğsünü açar yādlara
Dönüp bakmaz bu feryādlara
Suda hayalinin seyrine daldı

ķudretten sürülmüş göze sürmeler
gamzesi oķ gibi sinemi deler

kirpikleri uzun rüyalar söyler
süzün bakışıyla gönlümü çaldı

-kızlar bu sözlerden küserler
Darılıp çekilecek olurlar-
sağın incinmeyin nazlı bacılar
İstemem gül yüzler ahımla solsun
Kenardan geçeyim yol sizin olsun

Yüreğimde çokdur ğamlar, ācılar
Hep zehirbar içime dolsun 34
Āğular içeyim bal sizin olsun

Gocunmayın benā bir derbederim
Murādsız 'aşkıımı durmaz yederim
Yangınlıyım bir suva içer giderim
Beni yardım iden Allahtan bulsun
Bir yudum su virin göl sizin olsun

Bana Kerem derler yārime Esli
İçim yaralıdır cigerim paslı
Nazlımdan ayrıldım yaslıyım yaslı
Ben kıaranıyım el sizin olsun

kızın biri altın tasla su virir
merḫametli güzel kıurbān olayım
yārimi kıayıb itdim, nasıl bulayım
eger rāst geldinse benim Eslime
yirini kıaber vir benden saklama 35

ız

Kimin nesi olur senin sevdiğin
Bizim buralı mıdır Esli didigin?

Kerem

Eslim bir keşişin kıızıdır
İsfahānlıdır burda misāfir

ız

Bir keşiş kıızı mı demek Ermeni
Bilse bilse onu bilir Virjini

Virjini

Orta maħallede bir Dudu vardır
Dişçi bir adıdır azıcık sağır
ocası keşıştır onun vak'ā
Kilisede ba'za ider du'ā
kızlarıyla bunlar üç ay olubdur
dışardan geldiler bizim Esādur
Şu kıuyumcu yok mu kıızı istemiş 36
Yaħut onu damat istermiş keşiş
Böyle bir rivāyet dönüyordu dün
Esli varsa işte yeni bir dūđün

Kerem

Sofi ardeş anla, sen gözüm bu işi
Eger varsa oysa artık hāin keşiş
Zenanlarıyla asıp boğmalıyım āh

Çünkü yaptığı şey en büyük günah
Eslim and içmiştir varmağa bena
Nasıl virir onu elin oğluna

Dördüncü Sahne

Evvilkiler, Keşiş, Dudu, Esli, Esâdur, Virjini

Ne tuhaf tesâdüf!

Bu etrâfa doğru geliyorlar

Kerem

Âh!

Virjini 37

hayır bak durdular kıoca söğüde
doğru gitdiler

Kerem

Evet şu siyâh

kadife kıalpaklı bizim keşişdir

o da belki bizi görüp bilmiştir

Esâdur dedigin demek yanında

fağat nedir şu gelen acı sedâ

âh Eslim gitmiyor o iki gader

saçlarından çekip sürüklüyorlar

çekilin celladlar Keremdir gelen

Esli

Keremim!

Kerem

Ḳurbānım Eslim senā ben ḳorkma

Ziyān gelmez benden babana

Eslı

Hepisinin suçunu bağışla benā

Keşış 38

Dudu, Esādur beye biz varalım

Bu nasıl inzibat diye soralım

Beşinci Sahne

Evvelkiler, ḫalep Paşası, kağı, müftür, tab'a

Dudu

İşte bey geliyor büyük olaylar

Yolunu keselim bir yaygarayla

Dudu, Keşış, Esādur

Beyim yangın var

Bizi vurdular

Namusumuz āh

Olubur tebāh

Bey

Ne İstiyorsunuz? Nedir bu feryād

Keşış

Y[b]eyim senden olur dādıyla imdād

Bu ādam Isfahān zorbalarından

Yiridir kızımı çok istemişti 39

Uğraştırdı beni bir hayli zāmān
Elinden kurtulmak müşkil bir işti
Nihāyet kaçmakta bulduk hālası
Dolaşırık Kafkası, Vanı, Sivāsı
Daha bir çok yeri, uzun hikāye
Nihāyet sığındık Kayseriyeye
Bu yüzden yollarda olduk perişan
Beyim kurtar bizi sen şu belādan
İşte da'vamızı söyledim beyim
'adālet isterim budur dileğim

Bey
kağı hazretleri görün da'vayı
müftü hazretleri virin fetvāyı
fitneyi ininde basmak gerektir

Dudu
Yaşa bey efendi 'adāletinle

Keşiş
Rabbim dāim itsin devletinle

Kağı 40
İşi itmeliyiz güzelce tadkık
İdelim bir kere aslını taħkık
Felegin tatmışız Keremü serdiğini
kızım sen de anlat bize derdini

Esli

Baba man yalan isnād idemem

Yanılıyor derim mazfur dimem

Kerem ezelden sevmişiz biz

Nikaahlı gibiyiz antlar içmişiz

Dünyâ 'âlem ibrâm itseler bena

Ölümüm varamam bir başkasına

Zorla güzellik mi olur 'âlemde

Benim bütün 'aqlım fikrim Keremde

halep Paşası

- Kendi Kendine-

Kerem mi? Bu isim yabancı değil

faakat bu olsun mu kabul

Müftü 41

Bak Keşiş efendi, kızın ne dibür

Keşiş

Efendim, cahildir, bühtân idiyor

halep Paşası

Nasıl bühtân? İşte sözü ap açık

Sivişen gençleri ayırma, yazık

Keşiş

Biz râzı değiliz değil mi Dudu?

Dudu

Bu kız başımızı belāya soқты

Esādur

Anası babası sana virmeden

Ne haqla alırsın nişanlı mı sen?

Kerem

Ruhumun tükenmez iştiyākıyla

'Aşkımın Müslim olan haqqıyla

Sevgili Aslımın 'ibāretiyle

Esli

hağanın 'ilāhi 'adāletiyle 42

halep Paşası

Keşiş Efendiden bize iltimās

İderiz bu işi artık bitirsin

Keşiş

Nikaḥ bin kişiden eksik olamaz

kızımı almadan gidip getirsin

Kerem

Babam Isfahānda şahtır bugün sağ

İki bin de yollar oğlu yazarsa

halep Paşası

Isfahān Şahının maḥdumu Kerem

Sen misin! Gel oğlum yiğit Őehzâdem
Gel öpüm arslanım asil alınından
Sen henüz doğmamıştın ki büyük hağan
Beni hizmetine çağırıp aldı
Yirmi yıl olmaya iki ay kaldı
Benâ lâyıķ gördü o s'aâdeti
Bir ay beyidim Amasyada 43

Şimdi giyiyorum halebe Paşa
Yolumda uğradı Kayseriyeye
Misâfir olarak ider beyiye
Üç gün itdim onda güzelce râst
Bugün giyiyorum güzelce ruhsât
Sizi de ben artık burda bırakmam
hanım kıızımızla buyursun paşam
Keşiş efendide gelmek isterse
halebde hazırđır ona bin kise
şehâmeten benden sonra isteriz
teb'am Őehzâdem aradanıza

Cemâ'at
Yaşasın halep Paşası
Yaşasın Keremle Esli 44

İkinci Perde
halebde Kereme tahsis idilmiş bir konağta gelin odası
Sahne
Kerem. Esli
Kerem

Eslim yedi yıldır seni
Anarım
Ateşten bir gömlek giymişim yanarım
Sen de biraz beni andın mı
Öyle
yoksa o babana kıandık mı söyle
Eslî
kurbanın olayım senâ ne disem
'aşkınla divâne olmuştum, Kerem
Birgün turnalara bakarak şöyle
Didim, ruhumun oyasını dinle 45

Gökyüzünde ötüp geln turnalar
Ötmeyin başımda, gönül şen değil
Sizi pek siverdi, gelmiyor o yâr
Ötmeyin başımda gönül şen değil

Siz hâvâda serbest dolâşırsınız
Nerde bahar varsa ulaşırırsınız
Öpüşür, sivişir, kıklaşırırsınız
Ötmeyin başımda gönül şen değil

Beni sürüyorlar kalkıp iterek
kabağatmış gibi dünyâda sivmek
Keremden ayırdı beni âh felek
Ötmeyin başımda gönül şen değil

Babam anam benâ iki düşmândır

Yārim yitişmezse ħalim yāmāndır
Esli doğduğına bugün pişmāndır
Ötmeyin başımda gönül Şen degil 46

İşte gece gündüz böyle ağlarım
Lākin göz yaşıımı elden saklarım
Öyle gice gündüz yanıp gizlice
İnlemek bilsen ne zālim işkence
Bilirim sende çok āziyet çektin
Her cihette benden kāt kāt yükseldin
Lakin hiç olmazsa serdeşin vardı
Derdine ortaklık ider, uyardı
O giçmiştēn bize olsun yādigār
O yanık gazeller zarif kōşmalar
Bu gice bize o meşhur beyitlerinden
En güzellerini oķu bana sen

Kerem

Benim sevdiğim gönül redifli
Bir gazelim vardır gönül gazeli

Gönül

Bir zāmān feleĝe sereferāz gönül 47
Ne minnet iderdin ne niyāz gönül
Serāzād uçardın Őāhbāz gönül
Ne oldu da düştün serbāz gönül

Sivda denen bu müşkül işi sinadın

'aşkın okıdındı sena kınadın
kıırıldı okından kıolun kınadın
bu saıat vucüdle uçamaz gönül

özünü elmastan sanırdın
kendini aldatır, oyalanırdın
bileydin saıınır, çok kıazanırdın
sırçadır kıırarsan onulmaz gönül

öyle yükseklerle heves itmezdin
gögsini şahaba açıp gitmezdin
o ateşten oka hedef itmezdin
türâbi olaydın sen biraz gönül 48

şimdi sen dileme felekten âmân
kimseden yekleme derdine derman
çâre bulamamış bu derde Lokmân
olan yoktur aşkı devâsaz gönül

Kerem der ezelden sıvdim Eslimi
Dünyâda kışmem ben o nazlımı
'aceb o da benim gibi yaşlı mı?
Yâri şâd olmayan şen olmaz gönül

Eslî
Gönülden gönüle köprü var denir
Numunesi bu işte bu iki şiir
- Bir müddet sonra -
Benimde şöyle bir kaç beyitim var

İderim onları ben de her zaman tekrar

“ O günden beri ”

Gezerken bir sabah تنها çayırda

Başımda sivdâsı o şehzâdemîn 49

Lâlenin sivdigi tatlı bayırda

Salınırdı gelin dalı bâdemîn

Nasıl oldu birden kararadı hevâ

Başladı yarılıp gök boşanmaya

Çivirdi az sonra işi doluya

Sünbülü diyürken ona ben demin

Doldı şemsiyemi iri taneler

Perişândı hâlîm olmasa eger

ķoca bir çınarın ķucacı siper

orda oldum ķaza oķundan emin

tabi’atın nice her hâli güzel

bu vaķitsiz gelen dolu yağmur sel

bozmadı özini o neşidemîn

faķat o piçekli gelin nazlı dal 50

ķırılıp çarpıldı ne hâzin zeval

bahardan umarken buseli visal

yidi darbesini badı ‘ademin

o anda ruķumu bürüdü melâl

o günden beridir ki acı bir ķayâl

şu hâsta gönlüme virin bin kelâl

nihāyeti gelmez yas u elemin

Kerem

Eslicigim eyvāh ḥaḳıḳatte sen

Çok eşkce nice gördün benim yüzümden

Gönül acısından o zehirden āh

Var mı Keremden çoḫ ‘alemde āgāh

Şimdi o ateşler bur olup bize

Güneşler serpilsin bu gicemize

Benimde en yakın şiirim güzelim

“kaç kızulu ceylān” diyen gazelim

Yaralı bir ceylān yire serilmiş 51

Cān çekişiyordu dereler medheş

İniltileri aks idiyordu yanında dişisi inildiyordu

hazin yavruları şaşkın ve çorçaḳ iri gözlerine dönüp bakarak

sanki o çorçular yalvarıyordu bu ḥali görünce derdim kabardı

avcılar uzaktan nişan alırken

şu beyitlerimle oldum nālāzen

“kaç kızulu ceylān”

Süre süre avcı daḡdan indirmiş

kaç kızulu ceylān yād avcı geldi

yayı çekip eyvāh seni sindirmiş

kaç kızulu ceylān yād avcı geldi

Şavgın deresinden indi sürüsü

Sürüden ayrıldı yazık birisi

oḳlarla delinmiş nazik derisi

kaç kuzulu ceylân yâd avcı geldi 52

yavuz bir nişancı düşmüş izine
el kanı akıtmış iki dizine
mür sine gelir konmuş elâ gözüne
kaç kuzulu ceylân yâd avcı geldi

avcının töresi yâmândır yâmân
acımağ ne bilemez virmez hiç âmân
sürüp inlemekle fevt itme zâmân
kaç kuzulu ceylân yâd avcı geldi

bu yaradan sonra hayr itmez eşin
körpe kuzuların bırakmaz peşin
durmagırı burda kalmadı işin
kaç kuzulu ceylân yâd avcı geldi

Keremin yarası ciğerindedir
Gözle görünmez ki pek derindedir 53
Sanırım âhret seferindedir
kaç kuzulu ceylân yâd avcı geldi

Esli
Âman Kerem, bu pek acıklı şiir
yanıktır her sözün zâtâ ey şair
fağat böyle faci'a şeyler söyleme
fenalıklar geldi bak üzerime
kader yüzümüze gülübür artık
bu gice durmaz ağlarsan yazık

bana şuh u satır bir gazel söyle
sazımı bir kere ele al hele

Kerem

Önce bir buse vir o gül yanağdan
Alayım ilhāmı penbe şafağtan
Bir buse de kiraz dudağtan
Meded Isfahāndan gelir bu gazel 54

Gazel

kolunda sepetle bağa gidiyor
yanağları al al ferācesi mor
nerenin gülüdür diye bana sor
Meded Isfahāndan gelir bu gazel

Üzüm kıpırmaya gider bu peri
O sebepten olmuş bugün sihri
salkımlar öpecek nazlı elleri
Meded Isfahāndan gelir bu gazel

Eslî

Ne güzel!

Kerem

Sevgilim sen de Kerem it
Lahuti sesinle ruğumu inlet

Eslî

Begim çok üzüldüm, yoruldu sesim

Çocukcadır zātā saza hevesim 55
Sesim gibi yüksek degil nefesim
Yine emri dersen ferman senindir

Cariyendir Esli senin arslanım
Canımla başımla senā kurbānım
Sen hemen arada buyur sultanım
Yoluna cān virsin ferman senindir

Gazel
Āmān dostlar
bakın şu küheylāna
gidiyor kıatarak tozu dumāna
süvarisi olan yiğit civana
kimse yitişmez şu Isfahānda

Rabbim esirgesin kem nazarlardan
Anasına bağışlasın Yaradan
Onun gibi atlı şanlı kahraman
Bulunmaz belki de bütün cihanda 56

Kerem
Meded Allah Meded! Ne ihsandır
Güzeller içinde yārim Sultāndır
Melekler huriler ona hayrandır
hān Eslim Kerem ihyāyā geldi

Esli
Tanrım bu civanı yektā yaratmış

Cemāline irfan nurunu atmış
Didiler şehzaden seni aratmış
Cāriyen teninden dūnyāya geldi

Kerem

Yārim sinesini sımsıķı sarmış
Ne adar dūğmesi, ignesi varmıř
Gūlūmūn dikenini ne oķ batarmıř
Ūçūncū olubur yırtar elimi

Eslī 57

Gūl dikensiz gūzel kusursuz olmaz
Beyimden ummazdım itiraz
'acele itmeyin sabr idin biraz
ıķarmayın duvağımı, telimi

Kerem

Neden amıyorsun gōzūm sineni
Elimi anatdı ek şu igneni
Merhamet it Eslim ağlatma beni
Kapalı mı dursun o yasemenler?
Kafsdā bunaldı řu gūğercinler
Nazı tā bu adar itmez gelinler

iekler yaşar mı hevāsız susuz
Neden bōyle dursun memeler mağbus?
Bağ ırpınıyorlar bu nazeninler

Eslī

Gücenme sevdiğim sakın sözüme 58
böyle melül melu bakma yüzüme
hiç üzmem ister mi cāriyen seni?
fağat pederimdir büyüten beni
babamla bu yolda benim 'ahdım var

Kerem

Üzme nazına kıurban itdiğim
Yitmez mi tā buca hesret çektiğim?
Şu mum gibi yandım, eridim, bittim
'aşkımız çıkmasın sabaha yetim
Âh başım dönüyor, gözüm kararlı

Eslî

Ne oldu, eyvâh! Gül yüzü sarardı

Kerem

Ölüyorum Eslim zehirlendim, ah!
Babanım işidir, yazık, şu günah 59
Dökmeye, inleye, sakın sürme al
Sürülmüş onlara iki sıra ecel
Âh ey zâlim keşîş, beni sen yaqtın
Âmân sevdiceğim sen yanma sakın
Şu ateş göleği kaçırır tarağ
Olsun ağuları kolumdan etrağ
Bana kefen olsun çıkar onu sen
korkarım seni de yağar elbisen

Eslî

hayır onlar değil, anladım zehir
babamın virdiği o şerbettedir
sana iri altın tasla getirdi
gözümün önünde eyvâh içirdi
ne bilirdim? Allah! Ne cinayet bu!
Damadında sunmak düğünde âğu!
Baba iki elim yakanda yarın
huzuruna çıkıp Rabbi Kahhârın
derim ki en alçak bir ihanetle 60
cürret idern budur zevcimi katle
bak! Boğuluyorum, yanıyorum, âh!
Seni kederlerden saklasın Allah
-Agzından alevli âhlar savurarak ekme!
İnfâs ider

Eslî

Üstünü başını yırtarak soyunup yâri
Çıplak Keremin üstüne atılarak ve sımsıkı sarılarak
Keremim, yaktilar bizi 'âakıbet
Hased, kin, ta'sib, o üç müsibet
bırakma onlara Kerem beni sen
bu dünyâda sensiz ne yaparım ben
sağken ayırmıştı bizi onlar
mezâra gidelim bari berâber
seninle ölmektedir neva' vuslat
ölüyorum Allah! Ne büyük devlet
ayırılmaz artık bizi kimseler
şu kemend kolları kırsınlar meger 61
bir kefene sarıp her ikimizi

berāber tabuta oysunlar bizi
girerek toprağa böyle gireriz
ya, yanar kl olur ęariřırız biz
fağat buna onlar virmezler cevaz
şu muma tutamlı şaçımı biraz
İşte devrildi mum, tutuşuyoruz
Feleğin rağmina kavuşuyoruz 62

SON

